

TARİH 2

HAZIRLAYAN: ARİF ÖZBEYLİ

OSMANLI SİYASİ TARİHİ- I (1300-1600)

A-14.YÜZYIL BAŞLARINDA YAKINDOĞU VE AVRUPA

Osmanlılar tarih sahnesine çıktıklarında Yakındoğu ve Balkanlarda İlhanlılar, Altınorda, Memlükler ve Bizans vardı. Bizans'ın dışında Balkanlarda Bulgarlar, Sırlar ve Arnavutlar vardı. Bunun dışında Eflak ve Boğdan Voyvodalıkları, Macar krallığı, Bosna ve Hırvat krallıkları daha batıda Avusturya krallığı, Venedik ve Ceneviz vardı.

B-KAYILAR SÖĞÜTTE

Oğuzlar Üçok ve Bozok diye ikiye ayrılır. Bozoklar Gün, Ay, Yıldız Han olmak üzere, Üçoklar da Dağ, Gök, Deniz Han olmak üzere ayrıca üçe ayrılır. Osmanlı Devletini kuran Kayılar Günhan kolundan gelirler.

Kayılar Anadolu'ya Malazgirt Muharebesi'nden sonra gelip yerleştiler. İlk önce Ankara'nın batısındaki Karacadağ'a, daha sonra bir uc (sınır) bölgesi olan Söğüt ve Domaniç bölgesine yerleştirildiler.

C-OSMAN BEY DEVRİNİN BELLİ BAŞLI OLAYLARI

İlk önce Ankara'nın batısındaki Karacadağ'a daha sonrada Söğüt ve Domaniç bölgesine yerleşen Kayılar Osman Bey idaresinde sınırlarını genişlettiler. Osman Bey devrinde Sakarya Havzası ve Marmara bölgesinde fetihler başlamış, Orhan Bey devrinde devam etmiştir.

ŞEYH EDEBALİ'NİN, DAMADI OSMAN GAZİ'YE VASIYETİ

Ey Oğul, artık Bey'sin! Bundan sonra öfke bize, uysallık sana. Suçlamak bize, katlanmak sana. Acizlik bize, hoş görmek sana. Anlaşmazlıklar bize, adalet sana. Haksızlık bize, bağışlamak sana. Ey oğul, sabretmesini bil, vaktinden önce çiçek açmaz. Şunu da unutma ve insanı yaşat ki, devlet yaşasın. Ey oğul, işin ağır, işin çetin, gücün kıla bağlı. Allah yardımcın olsun.

D-ORHAN BEY DEVRİNİN BELLİ BAŞLI OLAYLARI

1326 yılında Bursa Orhan Bey tarafından fethedildi. **1329 yılında Bizans Pelekanon (Maltepe) savaşında Osmanlılara yenildi.**

Orhan Bey İznik ve İzmit'i Bizanslılardan aldı. Karesioğullarını topraklarına kattı. Böylece güçlü bir donanma-ya sahip olduğu gibi Rumeli'ye geçişte kolaylaştı.

Bizanslıların taht kavgalarına karışan Osmanlılar bundan yararlanarak Çimpe kalesini ele geçirmişler ve Rumeli'ye ayak basmışlardır. Tekirdağ ve Bolayır'a kadar olan yerler ele geçirilmiştir.

E-OSMANLI DEVLETİ'NİN KISA SÜREDE BÜYÜMESİNİN SEBEPLERİ

Coğrafi yönden avantajlı bir konumda bulunması. Bizans'ın zayıf durumda olması. Anadolu'da siyasi birliğin bozulmuş olması. Doğudan yoğun Türkmen göçlerinin olması. Balkanlarda siyasi birliğin olmaması. Güçlü bir merkezi yönetiminin olması. Fethedilen yerlerde Türkleştirme politikasının izlenmesi. Başlangıçta Anadolu beylikleriyle mücadele etmemeleri. Gaza ve cihad düşüncesi. Hükümdarların güçlü şahsiyetler olmaları.

ANANI VE ATANI SAY! BİL Kİ BEREKET, BÜYÜKLERLE BERABERDİR.

Şeyh Edebali'den Osman Gazi'ye..

F-I.MURAT(HÜDAVENDİGAR) DEVRİ OLAYLARI

1-Rumeli'deki faaliyetler

Çorlu, Lüleburgaz, Malkara, İpsala, Dedeoğlu ve Dimetoka fethedilerek Edirne'ye batıdan gelebilecek yardımların önü kesilmeye çalışılmıştır. Sazlıdere savaşında Bizans ve Bulgar kuvvetleri yenilerek Edirne fethedilmiştir.(1362)

Gümölcine ve Filibe alındı. Edirne, Filibe ve Gümölcine'nin alınması üzerine Sırp, Bulgar, Macar, Bosna ve Eflak kuvvetlerinden oluşan Haçlı ordusu Edirne üzerine yürüdü. Yapılan Sırpsındığı savaşında Haçlılar büyük bir bozguna uğrattı (1364).**Bu savaş Haçlılarla yapılan ilk savaştır.** Balkanlardaki Türk ilerleyişi hızlanmıştır.

Sırp-Çirmen savaşında bir defa daha yenilgiye uğrattı. Bu zaferden sonra Kavala, Drama ve Serez alındı.

I. Murat Sırp, Boşnak, Macar, Eflak, Arnavut, Leh ve Çeklerden oluşan bir Haçlı ordusunu Kosova ovasında yenilgiye uğrattı. **Bu zaferden sonra Tuna'ya kadar olan topraklar Osmanlıların eline geçti. Osmanlıların karşısında sadece Macarlar kaldı. Haçlılarla yapılan ilk büyük meydan savaşıdır.**

2-Anadolu'daki faaliyetler

Ahilerin elindeki Ankara alındı. (1362) Germiyoğullarından bazı toprakları çeyiz olarak aldı. Hamitoğullarından bazı toprakları para karşılığında satın aldı. Osmanlıların Anadolu'daki faaliyetlerinden rahatsız olan Karaman-oğulları Osmanlı topraklarına saldırdı. Yapılan savaşta yenilince Karamanoğulları barış istemek zorunda kaldılar.

Not: Bu dönemde Osmanlılar Anadolu'nun en önemli siyasi gücü haline geldiler.

YA DEVLET BAŞA, YA KUZGUN LEŞE.

G-YILDIRIM BAYEZİD DEVRİ(1389-1402)

1-Anadolu'daki faaliyetler

I. Murat'ın ölümünü fırsat bilerek Anadolu'ya saldıran Karaman, Saruhan, Menteşe ve Hamitoğulları üzerine yürüyerek önce Germiyoğullarına daha sonra Saruhan, Aydın ve Menteşeoğullarına son verdi. Alaşehir'i Bizanslılardan aldı.1391 seferinden sonra düşmanca tutumunu devam ettiren Karamanoğulları üzerine yürüyerek bu beyliğe son verdi (1397).Candaroğullarının Kastamonu koluna son verdi. 1398'de Samsun'u aldı. Kadı Burhaneddin' in ölümüyle birlikte Sivas Tokat ve Kayseri'yi ele geçirdi. Bu durum Akkoyunlularla arasının açılmasına yol açtı. Malatya ve

Elbistan'ı ele geçirdi. Bu durum Memlûklerle arasının açılmasına yol açtı. Yıldırım Bayezid bu faaliyetleriyle Fırat'a kadar olan yerleri ele geçirerek Anadolu Türk birliğini büyük oranda sağlamış oldu.

ANKARA SAVAŞI (1402)

Anadolu'dan kaçan beyliklerin kışkırtmaları, Timur'u istediği Karakoyunlu hükümdarı Kara Yusuf ile Ahmet Celayir'in verilmemesi, sert mektuplaşmaların olması, Çin seferine çıkacak olan Timur'un arkasında güçlü bir devlet bırakmak istememesi ve özellikle de her iki hükümdar da bulunan cihan hakimiyeti gibi sebeplerden meydana gelen Ankara savaşında Osmanlı Devleti yenilgiye uğradı.

Bunun sonucunda beylikler yeniden kuruldu ve Anadolu Türk birliği bozuldu. İstanbul'un alınması gecikti ve Rumeli'deki ilerleyiş durdu. Fetret devri başladı. Doğuda güçlenen Akkoyunlular Osmanlı'ya rakip oldular.

2-Rumeli'deki faaliyetler

İstanbul iki defa kuşatılmıştır. Niğbolu savaşından sonra yapılan kuşatma da boğazın Anadolu yakasına Anadolu Hisarı(Güzelce Hisar) yapılmıştır (1391)(1397).

Bulgar krallığı ortadan kaldırıldı (1393). **Bu olayla Macarlarla Osmanlılar karşı karşıya geldi.**

Selanik ele geçirildi (1394)

Bizans'ın kuşatılması, Bulgaristan'ın alınması ve Balkanlardaki ilerleyişler oluşturulan Macar kralı Sigismond başkanlığındaki Haçlı ordusu **Niğbolu'** da büyük bir bozguna uğradı (1396). **Bu zaferle Bulgaristan hakimiyeti tamamen Osmanlıların eline geçti. Osmanlı devletinin Balkanlardaki hakimiyeti pekişti.**

GEÇMİŞİNE TAŞ ATANIN GELECEĞİNE GÜLLE ATARLAR.

Sadi Şirazi

H-FETRET DEVRİ(1402-1413)

Ankara savaşından sonra Yıldırım'ın oğulları arasında 11 yıl devam eden taht mücadelelerinde Çelebi Mehmet başarılı olarak tahta geçmiştir. Dört kardeş arasında 11 yıl devam eden mücadeleler sırasında Anadolu beyliklerine, Bizans, Venedik, Ceneviz, Sırp, Eflak ve Bulgarlar toprak ve ekonomik tavizler vermek zorunda kaldılar.

I- I.MEHMET(ÇELEBİ) DEVRİ (1413-1421)

1-Anadolu'daki faaliyetler

Aydınoğullarından İzmir'i Karamanoğullarından Akşehir, Beyşehir ve Seydişehir'i aldı. Samsun alındı. (1419) Saruhanoğulları beyliğine son verdi.

2-Balkanlardaki faaliyetler

Eflak Osmanlı egemenliğine alındı.

Arnavutluk'ta bazı bölgeler alındı.(Akçahisar ve Avlunya)

Venedik'le yapılan ilk deniz savaşında mağlup olundu.(1416)

Deliorman bölgesinde isyan çıkaran Şeyh Bedreddin yakalanarak idam edildi.

Bizans'ın etkisiyle isyan eden Mustafa Çelebi başarılı olamayarak Bizans'a sığındı.

İ- II. MURAT DEVRİ(1421-1451)

1-Anadolu'daki faaliyetler

.Aydinoğulları ve Menteşeoğulları beyliklerine son verdi. Germiyanogulları toprakları vasiyet yoluyla Osmanlılara katıldı. Karamanoğullarının elinden Hamitoğulları toprakları alındı. Taceddin oğulları beyliğine son verildi. Candaroğulları Osmanlılara bağlandı.

2-Balkanlardaki faaliyetler

Amcası Mustafa Çelebi'nin isyanını bastırdı. Mustafa Çelebi idam edildi.

Mustafa Çelebi isyanında parmağı olan Bizans'ı cezalandırmak amacıyla İstanbul'u kuşattıysa da kardeşi Mustafa Çelebi isyanı dolayısıyla kuşatmayı kaldırdı.(1422)

Mustafa Çelebi isyanını bastırdı.

Osmanlı-Venedik savaşı(1423-1430)Selanik'in fethiyle Venedikliler barış istediler (1430).

Balkanlar da bazı yenilgiler alınması ve Anadolu'da Karamanoğullarının saldırıları dolayısıyla II. Murat Haçlılardan barış istedi. Macarlarla Edirne-Segedin antlaşması imzalandı.(1444)

II. Mehmet'in çocuk yaşta tahta geçmesinden yararlanmak isteyen Haçlılar, antlaşmayı bozarak büyük bir orduyla Osmanlı topraklarına ilerlediler. Yapılan Varna savaşında büyük bir bozguna uğradılar (1444).

Varna yenilgisinin izlerini silmek isteyen yeni Haçlı ordusunu da Kosova ovasında ikinci defa büyük bir bozguna uğrattı (1448).

Not: Varna ve II. Kosova savaşları Balkanlardaki Osmanlı hakimiyetini kesinleştirmiş, Haçlıların Türkleri Balkanlardan atma umutları sona ermiştir. Türklerin Tuna'nın güneyindeki hakimiyeti güç kazanmıştır.

KURULUŞ DEVRİ (1284-1451)

BAYEZİT (1389-1402)

I.MEHMET (1413-1421)

II.MURAT (1421-1451)

İstanbul'un kuşatılması
(1391)
Bulgaristan'ın fethi
(1393)
Niğbolu Savaşı(1396)
Anadolu Türk Birliği'nin
sağlanması(1399)
Ankara Savaşı(1402)

Aydınoğullarından İzmir'in
alınması
Saruhanogullarına son
verilmesi
Venedik'le ilk deniz savaşı
(1416)
Eflak'ın Osmanlılara
bağlanması(1416)
Mustafa Çelebi isyanı(1419)
Şeyh Bedrettin isyanı(1420)

Mustafa Çelebi İsyanı(1422)(Amcası)
İstanbul'un kuşatılması(1422)
Mustafa Çelebi İsyanı(1422)(Kardeşi)
Osmanlı-Venedik Savaşı(1426-1430)
Selanik'in fethi(1430)
Edirne – Segedin Antlaşması-*Balkanlarda bazı yenilgiler alınması ve Anadolu'da Karamanoğullarının saldırıları dolayısıyla II.Murat'ın Haçlılarla yaptığı antlaşma.(1444)*
Varna Savaşı (1444)
II.Kosova Savaşı(1448)

KURULUŞ DEVRİ (1284-1451) DOĞUDAKİ GELİŞMELER

**OSMAN BEY
(1284-1324)**

Koyunhisar Savaşı
(1302)
Bilecik,
Yarhisar ve
İnegöl'ün fethi
Bursa'nın
ablukaya
alınması
Bağımsız hale
gelinmesi
(1299)

**ORHAN BEY
(1324-1361)**

Bursa'nın
fethi(1326)
Pelekanton Savaşı
(Maltepe)(1329)-
*Bu savaş Kocaeli yarımadasının
fethini
hazırlamıştır.*
Karesioğulları
Beyliği'nin
Osmanlılara
katılması
İznik ve İzmit'in
fethi

**I.MURAT
DEVİRİ
(1361-1389)**

İlk
Osmanlı-
Karaman
Savaşı
(1387)

**I.BAYEZİT
(1389-1402)**

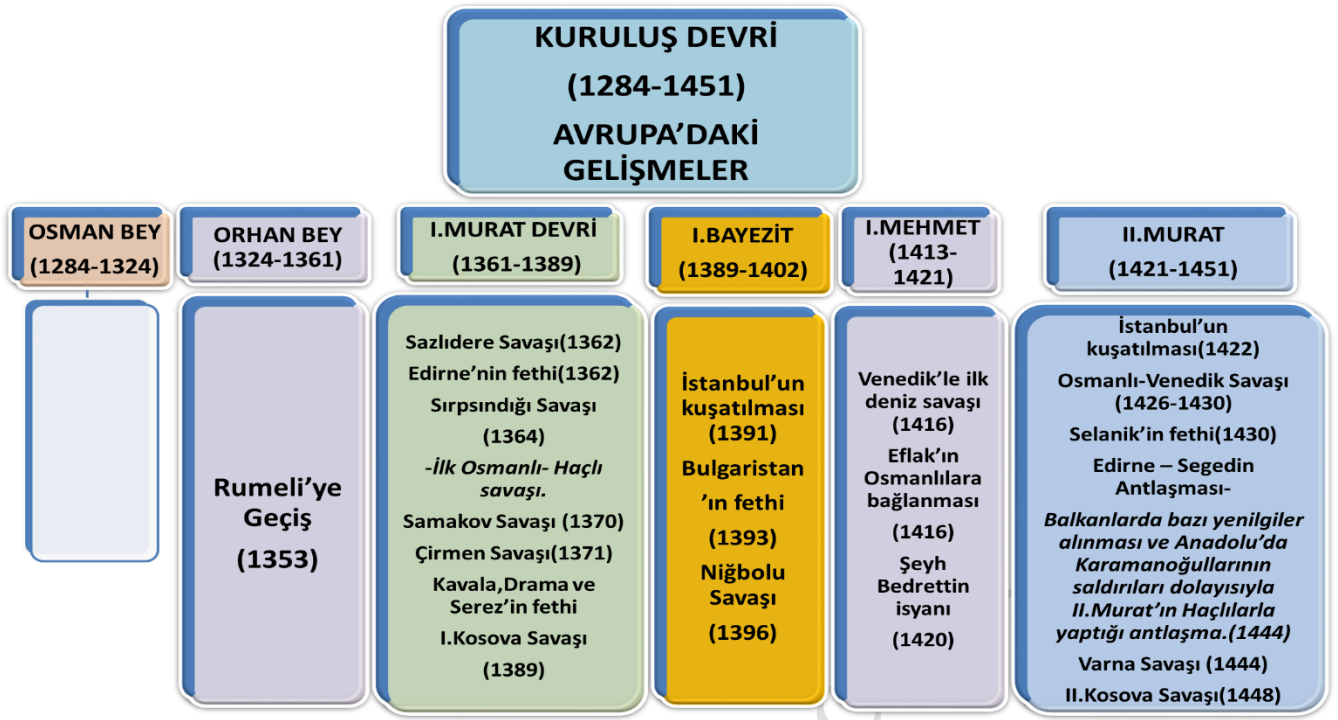
Anadolu Türk
Birliği'nin
sağlanması(1399)
Ankara
Savaşı(1402)
Anadolu Türk
Birliğinin dağılması

**I.MEHMET
(1413-1421)**

Aydınoğulla-
rından İzmir'in
alınması
Saruhanogul-
larına son
verilmesi
Mustafa Çelebi
isyanı
(1419)

**II.MURAT
(1421-1451)**

Mustafa Çelebi
İsyanı(1422)
(Amcası)
Mustafa Çelebi
İsyanı(1422)
(Kardeşi)

TÜRK ÇOCUĞU, ECDADINI TANIDIKÇA DAHA BÜYÜK İŞLER YAPMAK İÇİN, KENDİNDE KUVVET BULACAKTIR. M.KEMAL

OSMANLILARDA DEVLET YÖNETİMİ

A-OSMANLILARDA DEVLET ANLAYIŞI

Osmanlı Devleti'nde yönetim, İslam hukukuna dayanır. Ancak Osmanlı devlet anlayışını boyutlandıran bazı diğer unsurlarda vardır. Bunlar eski Türk geleneği ve fethedilen yerlerin daha önceki uygulamalarıdır.

İslam inancına göre, halk Allah tarafından hükümdarların idaresine bırakılmış kutsal bir emanettir. Hükümdar bu emanetleri adaletle yönetmek zorundadır. Yönetilenler de hükümdara mutlak itaat etmekle yükümlüdürler.

Mutlak ve devredilmez haklara sahip olan padişah, Osmanlı hanedanına mensuptu. Devlet kurucusunun adını taşıyordu. Osman Gazi'nin soyundan gelen ailenin erkek bireyleri, saltanat makamına geçmişlerdir. Saltanatın bu aileye mahsus olduğu düşüncesi, Devlet'in siyasi varlığını yitirdiği ana kadar devam etmiştir. XVII. yüzyılın başlarına kadar tahta kimin geçeceği belli değildi. Hanedanın bütün erkeklerinin bu hakkı vardı. Padişah ölünce oğullarından hangisinin tahta geçeceği konusunda, devlet yönetiminde etkili grupların (ümera, ulema vb.) tercihleri önemli rol oynuyordu. Buna **biat** denirdi. Fatih Sultan Mehmet zamanında, tahta geçen ve padişah olan şehzadeye karşı diğer

kardeşlerce mücadele açılmasını önleyecek düzenlemeler yapılmıştı. XVI. yüzyılın sonlarına kadar şehzadelerin sancağa çıkma usulü devam etti. XVII. yüzyılın başlarında Padişah I. Ahmet zamanında yapılan bir düzenlemeyle, Osmanlı ailesinin en yaşlı ve olgun (**ekber ve erşed**) üyesinin tahta geçeme uyası getirildi.

Padişahın mutlak haklarına dayalı bir yönetim modeline sahip Osmanlılarda temel hukuk kuralları, İslam dinin koyduğu hukuk kurallarıydı. Buna şeriat denirdi. Fakat, şeriat ile çelişmemek şartıyla, padişaha sınırsız bir kural koyma yetkisi tanınmıştı. Padişah örfе dayanarak, toplum, ekonomi ve yönetim hayatının her alanıyla ilgili kural koyardı. Örf terimi, yasama ve yürütme kavramlarını içine alıyordu. Osmanlı Devleti kendisinin ebedi olacağı düşüncesiyle Devlet-i Ebet Müddet, Devlet-i Muazzama, Devlet-i Aliyye, Saltanat-ı Alem Penah gibi isimler vermiştir.

Kanuni Sultan Süleyman zamanında İstanbul'a gelen Avusturya elçisi Busbek, hatıratında Osmanlılarda memur tayininden şöyle bahseder:

“Hiç kimse, falanın neslinden gelmiş olmakla, diğerinden mümtaz bir mevkie çıkamaz. Sultan herkesin vazife ve mesuliyetini tevcih ederken ne servete önem verir, ne de boş ricalara kulak asar, yalnız ehliyet ve liyakata bakar. Türkler ehliyet ve liyakata son derece dikkat ediyorlar. Bir kimsede sağlam bir karakter ve seciye arıyorlar.”

B-OSMANLI DEVLET TEŞKİLATI

Osmanlı Devleti'nde bütün teşkilat, padişahın mutlak ve ortak olunmaz egemenliğini gerçekleştirmek üzere kurulmuştu. Hükümet, eyaletlerin yönetimi, ordu doğrudan padişahın şahsına bağlı bir bütün olarak teşkilatlandırılmıştı. Bu bütünün merkezinde padişah ve saray teşkilatı bulunuyor ve ülkenin her tarafındaki bütün birimler bu merkezden yönetiliyordu. Devletin payitahtı (yönetim merkezi) İstanbul'du. Orhan Bey döneminden itibaren toprakların genişlemesi, nüfusun çoğalıp devlet işlerinin yoğunlaşması üzerine idari, askeri, ekonomik ve hukuki düzenlemeler yapılarak devlet teşkilatının kurulup gelişmesini sağlamaya çalıştılar. Orhan Bey zamanında başkentte, devlet işlerinin görüşülüp karara varılması amacıyla Sasaniler, Araplar, Selçuklular ve diğer Türk devletlerindeki uygulamaları örnek alınarak Divan-ı Hümayun kuruldu. Divan'ın başlıca iki özelliği en üst yönetim örgütü ve en yüksek mahkeme olmasıdır. Padişahın başkanlığında toplanan divanda siyasi, askeri, adli, ekonomik işler görülür, davalara bakılırdı. Divan, din, dil, ırk, cinsiyet, meslek vb. ayrımı yapılmaksızın herkese açıktı. Divan-ı hümayun toplantılarına vezir-i azam, vezirler, kazaskerler, defterdar ve nişancı katılırdı.

Devlet sınırlarının genişlemesiyle I. Murat zamanında Rumeli Beylerbeyliği kurularak ülke yönetim birimlerine ayrıldı. Böylece ülke eyaletlere, eyaletler sancaklara, sancaklar kazalara kazalar ise köylere ayrıldı. Yıldırım Bayezit zamanında da Anadolu Beylerbeyliği kuruldu. Orhan Bey zamanında **Yaya**

ve Müsellemler adıyla ilk ordu teşkilatı oluşturuldu. I. Murat zamanında da Yeniçeri Ocağı kuruldu. Karesioğullarının Osmanlı Devletine katılması ile de ilk denizcilik faaliyetleri başlamıştır.

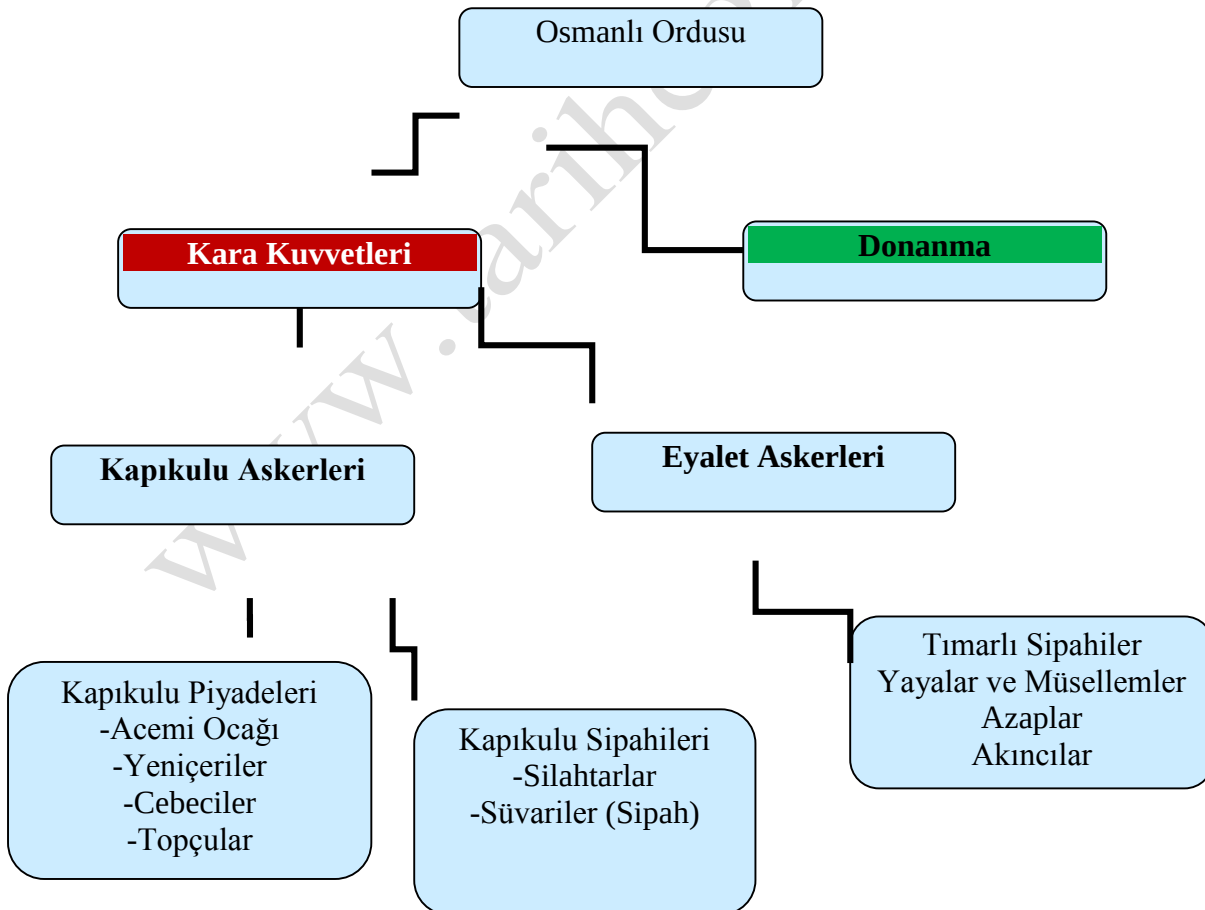
İlk tersane Karamürsel ve Edincik'te daha sonra da Yıldırım Bayezit tarafından Gelibolu'da açıldı.

İlk Osmanlı parası Osman Bey zamanında basılmıştır. Daha sonra Orhan Bey döneminde de akçe denilen akçe denilen bu paradan bastırılmaya devam edilmiştir. Ekonomisinin temeli tarıma dayalı Osmanlı Devleti'nde I. Murat zamanında dirlik sistemi kurularak ülke toprakları has, zeamet ve tımar olarak bölümlere ayrılmaya başladı.

Bu dönemde hukuk ve eğitim alanında da eyalet, sancak, kaza ve köylere davalara bakması için kadılar görevlendirildi. İznik'in alınmasıyla birlikte burada ilk Osmanlı medresesi kurudu ve başına dönemin en önemli müderrislerinden Kayserili Davut atandı. Daha sonra Bursa ve Edirne'de de medreseler yapılarak eğitimin geliştirilmesine çalışıldı.

OSMANLI ORDUSU

Kuruluş yıllarında Osmanlı Beyliği'nin düzenli askeri birlikleri yoktu. Gerekteğinde, gazilerden oluşan ve tamamı atlı olan aşiret kuvvetleri, alperenler ve gazi akıncıların tellallar vasıtasıyla bir yerde toplanması sağlanır ve sefere çıkılır. Sınırların genişlemesiyle birlikte bu kuvvetlerin yetersiz olduğu görüldü ve devamlı savaşa hazır, yaya ve atlı bir kuvvetin kurulmasına karar verildi.

KARA ORDUSU

a-Yaya ve Müsellemeler

Orhan Bey zamanında **Yaya ve Müsellemeler** adıyla ilk ordu teşkilatı oluşturuldu. Bu askerlerin yaya olanlarına yaya, atlı olanlarına müselleme adı verilirdi. Savaş zamanlarında iki akçe alırlar diğer zamanlarda kendilerine verilen çiftlikleri ekerlerdi.

b-KAPIKULU OCAKLARI

I. Murat zamanında pençik oğlanı denilen harp esirlerinin sayısı artınca, bu insanlardan daimi ve düzenli ordunun kurulmasında yararlanmak düşüncesi doğmuştur. Zaten daha önceki Türk İslam devletlerinde de benzeri uygulamalar vardı. Böylelikle Kapıkulu Ocakları oluşturuldu. Kapıkulu Ocakları oluşturulduktan sonra, bu ocaklara sürekli bir kaynak olmak üzere, **devşirme usulü** ihdas edildi. Böylelikle kapıkulu ocakları hem bir askeri birliğin hem de genelde yönetim mekanizmasının önemli bir kolu olan sistemin kaynağı haline geldi. Kapıkulu askerlerinin bölümleri şunlardı:

1-Yaya Kapıkulu Ocakları

Acemi Ocağı: Bütün kapıkulu ocaklarının nefer ihtiyacını karşılardı.

Yeniçeriler: Kapıkulu askerinin esas unsuruydu. Savaşta ve barışta padişahı korumakla görevliydi. Üç ayda bir ulufe denen maaş alırlardı.

Cebeci Ocağı: Silahların tamiri, taşınması ve dağıtılmasında görev alırlardı.

Topçu Ocağı: Topların imali ve kullanılmasından sorumlu idi.

2-Atlı Kapıkulu Ocakları

Atlı idiler. I. Murat zamanında iki bölük olarak **Sipah, Silahdar** olmak üzere oluşturulmuştur. Seferde padişahın yanında bulunur, onun tuğ ve silahlarını taşır, güvenliğini sağlarlardı. Derece olarak Yeniçerilerden daha yüksektiler ve maaşları daha fazlaydı.

c-EYALET ASKERLERİ

a-Tımarlı Sipahiler

Eyalet kuvvetlerinin en kalabalık sınıfını tımarlı sipahi denilen topraklı süvariler teşkil ederdi. Osmanlılardan önceki İslam-Türk devletlerinde bulunan “ikta”nın devamı olan ve I. Murad zamanında teşkilatlandırılan tımar sisteminin iki yönü vardı. **Sistem bir yönüyle toprağın işlenmesini sağlarken diğer yönüyle de devletin atlı ihtiyacının teminine hizmet ederdi. Tımar sistemine göre, sipahilere devlete karşı görev üstlenmek koşuluyla tahsis edilen ve adına dirlik denilen gelirler, aslında devlete ait çeşitli vergilerden oluşuyordu. Sipahi, aldığı dirlikle hem geçimini sağlar hem de devlete karşı görevini yerine getirirdi. Devlete ait toprakları tasarruf eden ve kendilerine “sahib-i arz” da denilen tımar sahipleri, tasarruf ettikleri yerin yıllık gelirine göre yeme, içme, silah ve at gibi**

her türlü ihtiyaçları kendilerine ait olmak üzere atlı askerler yetiştirmek zorundaydılar. Bu askerlere cebelü denirdi.

Tımarlı sipahilerin yıllık gelirleri hizmet kıdemlerine göre 1000-19.999 akçe arasında olurdu. Sipahi bu gelirin her 3000 akçesi için bir cebelü beslemek zorunda idi. Yıllık geliri 20.000-99.999 akçe arasında olan dirliğe zeamet denirdi. Zeamet sahipleri gelirlerinin her 5000 akçesi için yine bir **cebelü** besleyip teçhiz etmekle yükümlüydüler. Bu sistemde toprağın mülkiyeti devlete, ekip biçmesi çiftçiye, vergilerini toplamakta tımarlı sipahiye aitti.

Tımarlı sipahiler eyaletlere göre tertiplenirdi. **Beylerbeyi**, eyaletin en yüksek rütbeli komutanıydı. Onun emri altında sancak beyleri, subaşılar, alaybeyleri vardı. Sefer için toplanmak gerektiğinde çeri sürücü denilen görevlilerin denetiminde eyalet bayrağı altında toplanılırdı.

b-Yardımcı Kuvvetler

1-Öncü Kuvvetler

Bunlar akıncı, deli gibi hafif süvari ve azep gibi hafif piyade birliklerden oluşuyordu. Akıncılar genç, güçlü ve yiğit kişilerden seçilirdi. **Akıncılar** her türlü ihtiyaçlarını kendileri temin ederler, genellikle düşmandan aldıkları ganimetlerle geçinirler, buna mukabil vergi ödemezlerdi.

Yine eyalet askeri statüsündeki azepler ise öncü piyade birliklerindendi. Başlangıçta hafif okçu olarak orduya katılan azepler, daha sonraki dönemlerde öncü piyade kuvveti olarak savaşımlardır.

DONANMA

Osmanlı Devleti'nde denizcilik faaliyetleri Karesioğullarının Osmanlı Devleti'ne katılması ile başlamıştır. 1350'lerde Marmara Aydıncık (Edincik) üssünün kurulması ilk adımdır. I. Bayezit zamanında Gelibolu'da ilk tersane açılmıştır.

Osmanlı donanmasının ilk ciddi çatışması Mehmet Çelebi zamanında oldu. Çalı Bey kumandasındaki Osmanlı donanması 1415'te Venediklilere yenildi. Donanma II. Murat zamanında Karadeniz'de Trabzon İmparatorluğunu tehdit edecek bir duruma ulaşmıştır.

OSMANLI EKONOMİSİ

A-OSMANLI İKTİSAT ANLAYIŞI

Bir toplumun ekonomik bünyesi ve faaliyetleri, başlıca üç ana bölüme ayrılır: Tarım, sanayi, ticaret. Osmanlılarda Klasik dönem dediğimiz XVII. Yüzyıla kadar geçen zaman ile onu izleyen XVIII. yüzyılın temel ekonomik anlayışı, devlet anlayışına sıkı sıkıya bağlıydı. Osmanlı devlet anlayışı, reayayı güvenli ve refah içinde yaşatması amacını da ihtiva ediyordu. Bu bakımdan, Osmanlılarda ekonomik faaliyetlerin tümü, reayanın sıkıntıya düşmeden, bolluk içinde yaşamasını sağlamak

amacıyla düzenlenmişti. Bu temel düşünce ışığında, ekonomik faaliyetleri yürüten her bölüm üreticisi, talep kadar, yani refah içinde yaşanacak kadar üretimde bulunmak zorundaydı.

XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin diğer kurumlarında olduğu gibi, ekonomik faaliyetlerinde de önemli bir değişim yaşanacaktır.

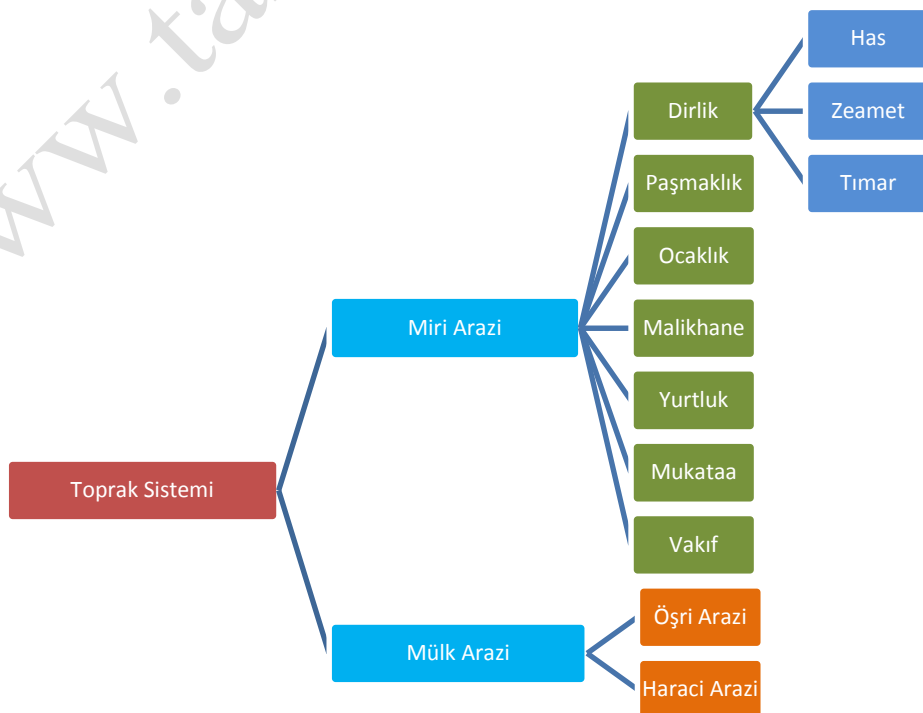
B-OSMANLI EKONOMİSİNİN TABİİ KAYNAKLARI:

1)- İNSAN: Osmanlı Devleti'nde reaya diye adlandırılan insanlar, yaptıkları işlerin özelliğine göre şehirlerde, kasabalarda ve köylerde yaşarlardı. Reaya üretim yapar, karşılığında devlete vergi verirdi.

Osmanlı devletinde son yıllara gelinceye dek bugünkü anlamda bir nüfus sayımı yapılmamıştı. İlk nüfus sayımı 1831'de II. MAHMUT döneminde yapıldı. Osmanlı Devleti'nin bundan önceki dönemlerine ait nüfus bilgilerini ise Tahrîr defterlerinden öğreniyoruz.

TAHRİR DEFTERLERİ: Bir yer fethedildiğinde ya da belirli aralıklarla kaza ve sancakların vergi yükümlüsü "erkek nüfusunu" ve bunların ödeyeceği vergi miktarını saptamak amacıyla "TAHRİR" denilen bir sayım yapıldı. Tahrir defterlerini "Nişancı" tutar, bir örneği de Eyalette saklanırdı.

2)- TOPRAK: Osmanlı Devletinde ekonominin en önemli kaynağı topraktı. Osmanlı Devleti, ekonominin en önemli kaynağı olan toprağı, genel olarak miri arazi tanımıyla kendi mülkiyetinde tutmuştur. Osmanlı Devleti, toplumun beslenmesi için özellikle, susuz tarım yapılan, yani büyük ölçekli hububat üretimi için gerekli topraklar başta olmak üzere, ekim yapılan kasaba ve şehir sınırları dışında kalan toprakları, tasarrufu köylüde olmak üzere, kendi mülkiyetinde tutmuştur. Tımar sistemi içinde toprak tasarrufunda temel ölçü olarak her haneye, onu besleyecek büyüklükte bir toprak tahsis edilmiştir. Bu toprak ta çift diye adlandırılmıştır. Ancak 1858 yılında çıkarılan Arazi Kanunnamesi ile özel mülkiyet gelmiştir.

OSMANLILARDA TOPRAK SİSTEMİ

A)- MİRÎ ARAZİ: Mülkiyeti devlete ait olan topraklardır. Mirî toprakların başlıcaları şunlardır:

1)- Havass-ı Hümayun Toprakları: Gelirleri doğrudan doğruya devlet hazinesine giren topraklar olup, mukataa ve iltizam yoluyla yönetilirdi.

2)- Paşmaklık toprakları: Gelirleri padişah kızlarına ve ailelerin bırakılan topraklardı.

3)- Malikâne toprakları: Devlet adamlarına hizmetleri karşılığı mülk olarak verilen topraklardı.

4)- Yurtluk ve Ocaklık Toprakları: Fetih sırasında bazı kumandanlara, hizmetlerine karşılık olmak üzere verilen topraklardır.

5)- Dirlik (Tımar)Toprakları: Vergi geliri, devlet adamlarına ve askerlere hizmet veya maaş karşılığı verilen topraklardır. Dirlik sahibi, toplanan verginin maaş olarak ayrılan "Kılıç hakkı" olarak ayrılan bölümünden geriye kalanla CEBELÜ denilen tam teçhizatlı asker yetiştirirdi. Dirlik topraklar üçe ayrılırdı: **a)-Has b)-Zeamet c)- Tımar**

B)- MÜLK ARAZİ: Mülkiyeti kişilere ait topraklardır. İki bölümde incelenebilir:

1)- Öşriye (öşür topraklar): Bu topraklar, fethedildiği zaman MÜSLÜMANLARA verilmiş veya fethedildiğinde müslümanlara ait olan topraklardır. Bu gibi topraklar sahiplerinin malı olup, dilediği gibi kullanırlar, sata-bilirler, vakfedebilirler yada çocuklarına miras olarak bırakabilirlerdi. Bu toprakların sahipleri arazi vergisi olarak ÇİFT RESMİ, ürün vergisi olarak da "ÖŞÜR" vergisini verirlerdi.

2)- Haraciye (Haracî topraklar): Bu topraklar bir yerin fethinden sonra GAYRÎ MÜSLİM halkın elinde bırakılan, onlara mülk olarak verilen topraklardır. Sahipleri, dilediği gibi kullanırlar, satabilirler, vakfedebilirler ya da çocuklarına miras olarak bırakabilirlerdi. Bu toprakların sahipleri arazi vergisi olarak HARAC-I MUVAZZAF, ürün vergisi olarak da HARAC-I MUKASSEM vergisini verirlerdi.

C)- VAKIF ARAZİ: Gelirleri kişiler ya da devlet tarafından hayır kurumlarına bırakılan topraklardı.

C-OSMANLI DEVLETİNDE ÜRETİM

1-TARIM

Osmanlı ekonomisinin en önemli sektörü tarımdır. 17. yüzyılın başlarına kadar Osmanlı devleti tarım ürünleri bakımından kendine yeten bir ülkeydi. Ancak, zaman zaman karşılaşılan kuraklık, sel, isyanlar, göçler ve tımar sisteminin bozulması üretim kayıplarına neden olmuştur. Özellikle hububat, bağ-bahçe ziraâti ön plandayken, 18. Yüzyıldan itibaren Avrupa'da sanayinin gelişmesi doğrultusunda tütün, pamuk gibi sanayi bitkilerinin üretimi önem kazanmıştır. Ayrıca Avrupa'nın tarım ürünü ihtiyacı artınca Osmanlı Devletinde GEÇİMLİLİK düzeyde üretimden PAZAR EKONOMİSİ'nin ihtiyaçlarını karşılayacak bir üretim düzeyine gelinmiştir.

2-HAYVANCILIK

Hayvancılık, tarım ekonomisinin ve genel ekonominin önemli unsurlarından biridir. Genel olarak göçebelerin uğraşı olsa da, köylüler de bu alanda önemli bir rol üstlenmişlerdir. Sadece göçebelerden alınan **resm-i yaylak ve resmi kışlak** yerine, hayvan besleyen herkesten **adet-i ağnam** denen vergi alınıyordu.

3- MADENCİLİK

Osmanlı Devleti'nde madenler iltizam olarak dağıtılırdı. Çıkartılan madenlerin çoğu ülke içinde işlenemediğinden dışarıya ihraç edilirdi.

NOT: Osmanlılarda ilk madenin işletilmesi Osman Bey zamanındadır. Bilecik'in fethi ile buradaki demir madeni işletilmiştir.

4-ESNAFLIK (SANAYİ) VE TİCARET

AHİLİK TEŞKİLATI: Anadolu'da 13. yüzyılda yayılmış olan esnaf, zanaatkâr ve işçileri toplayan teşkilattır. Anadolu Selçuklu Devletinin sosyal düzeninin sağlanmasında ve Osmanlı devletinin kuruluşunda etkili olan ahilik teşkilatı dinî, ahlakî, sosyal ve ekonomik bir nitelik taşıyordu. Ahilik te her mesleğin bir pîri ve pîr çevresinde toplanan meslek sahipleri vardı. Bu meslek sahiplerinin güven, doğruluk, tövbe ve hidayet gibi kurallara uyma zorunluluğu vardı.

LONCA TEŞKİLATI: Osmanlı toplumunda esnaflar LONCA adı verilen teşkilatlara sahiptiler. Her esnaf muhakkak bir loncaya kayıtlı olur, loncasının koruması ve denetimi altında bulunurdu. Bugünkü tabipler odası, mimarlar odası, şoförler cemiyeti gibi... Dükkan açma hakkına GEDİK denilirdi. Gedik'e sahip olmak için çıraklık, kalfalık yapıp, ustalık belgesini almak gerekirdi.

Muhtesib: Çarşı ve pazar denetlemesi yapardı. Satılan mal ve fiatları kontrol ederlerdi.(zabıta)

Esnafı; a)- Üreticiler b)- Hizmet erbabı olarak ikiye ayırabiliriz.

a)-Üreticiler: Hammaddeyi işleyerek, işlenmiş madde haline getiren esnaflardır. Örneğin: Bakırcı, kılıççı, fırıncı, demirci gibi...

b)-Hizmet Erbabı: Toplum için gerekli bir hizmeti yapan esnaftır. Örneğin: Berberler, hamallar gibi...

Esnafın üretimi elemeği göz nuruna dayanıyordu. Bu mevcut sanayi öncesi üretim başlangıçta ülke ihtiyaçlarını karşılıyordu. Ankara'da sof, Bursa'da İpekçilik, Selanik'te çuhacılık, Bulgaristan'da aba Kayseri, Manisa ve Tokat'ta dericilik(debbağlık) yaygındı. Ayrıca Osmanlı Devletinde savaş araç ve gereçlerini üretmek için fabrika ve imalathaneler de kurulmuştu.

OSMANLILARDA TİCARET

a-İç Ticaret

Osmanlılarda ticaret denince iki tür faaliyeti düşünmek gerekir. Birincisi ehl-i hîrîf denilen zanaatkarların ürettiklerini dükkanlarında pazarlama biçimidir. İkincisi ise, bir başka beldeye ya da ülkeden getirdiklerini satan ya da satmak üzere götüren tüccarın yaptığı işlerdir.

Osmanlı Devleti'nde ticaretin bir yönü, içeride toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek düzeyde, bilhassa şehirlerin ihtiyaçlarına göre, devletin kontrolü altında ve genellikle **muhtesib** ve **eminlerin** denetim ve gözetimindeydi.

Bu belirli bölge içinde yapılan ticaretin dışında, asıl transit bir ticaretin konusu olan meta üretimi, bazı dallarda yoğunlaşmıştı. Özellikle tekstil alanında, Osmanlı ülkesinin çeşitli şehirlerinde bu konuda ileri bir üretim ve bu üretime dayalı olarak yoğun bir ticaret söz konusuydu.

Ankara'da sof, Bursa'da İpekçilik, Selanik'te çuhacılık, Bulgaristan'da aba Kayseri, Manisa ve Tokat'ta dericilik (debbağlık) ve bakırcılık yaygındı.

b-Dış Ticaret

Yıldırım Bayezit zamanında Erzincan'a kadar olan yerlerin alınması sonucu, İran ipek kervanları Trabzon yolu yerine Bursa yolunu tercih ettiler.

Hint ve Arap mallarının Anadolu'ya giriş limanları olan Antalya ve Alanya'nın alınmasıyla dış ticaret gelişmeye başladı. Böylece, tüccarların güven içinde Bursa'ya ulaşmaları sağlandı. Devlet tarafından ticaretin geliştirilmesi ve ticaretle uğraşanların güvenliğinin ve ihtiyaçlarının sağlanmasına çalışıldı. Bu amaçla ticaret yolları üzerinde kervansaraylar yaptırıldı.

TİCARETLE İLGİLİ DEYİMLER:

Menzil : Yol üzerindeki konaklama noktaları denirdi.

Menzil Teşkilatı: Haberleşme TATAR denilen ulaklar tarafından yapılıyordu. Devlet habercilerin çabuk

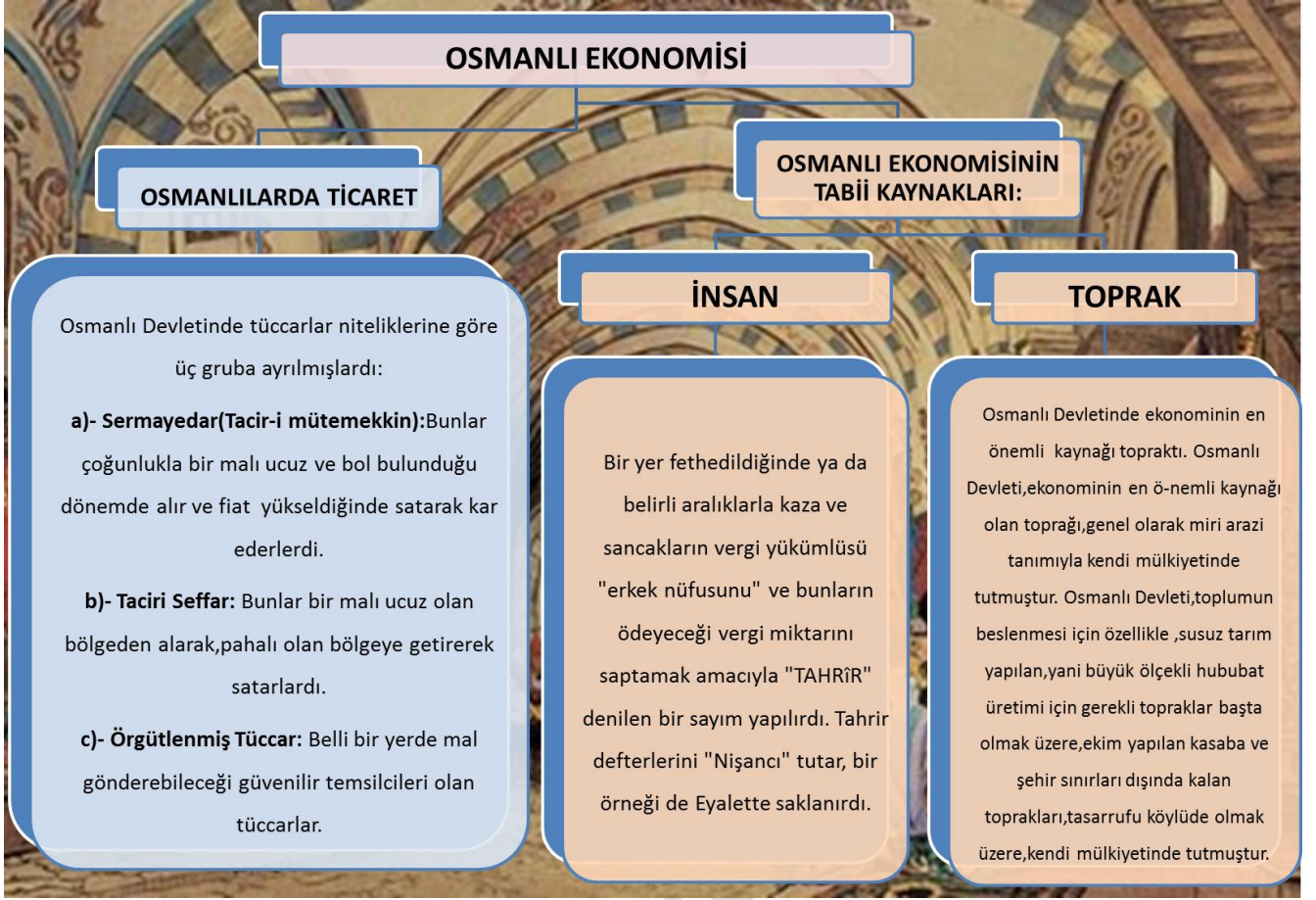
gitmelerini sağlayacak dinlenmiş atları ve yiyecek ihtiyaçlarını karşılamak için

konaklama yerine yakın köy ve kasabalardaki bazı aileleri bu iş için

görevlendirirdi. Bu teşkilata "menzil teşkilatı" denirdi.

Derbentçi: Ana yolların, boğaz ve geçitlerin güvenliğinden sorumluydu.

Mekkâri Tâifesi: Yolcu ve mal taşıma işlerini meslek edinen esnaflara verilen ad.

K- FATİH SULTAN MEHMET DÖNEMİ(1451-1481)

1- İSTANBUL'UN FETHİ (29 MAYIS 1453)

Sebepleri:

1-Bizans'ın Osmanlı şehzadelerini kışkırtması ve isyan edenle-re yardım etmesi 2-Bizans'ın Avrupalıları Osmanlılara karşı kışkırtması 3-İstanbul'un önemli kara ve deniz ticaret yollarının üzerinde olması 4-İstanbul'un Osmanlıların Ana-dolu ve Rumeli topraklarının bağlantısını kesmesi 5-Bizans'ın Hristiyanlığın doğuda-ki son kalesi olması 6-Peygamberimizin İstanbul'u fetih müjdesi

Hazırlıklar:

1-Anadolu hisarının karşısına Rumeli Hisarı yapıldı. 2-Dört yüz parçalık bir donanma hazırlandı. 3-Edirne'de büyük toplar döktürüldü. 4-Avrupa'dan gelebilecek yardımlar için Balkanlara ordu gönderildi.5-Macaristan, Sırbistan, Eflak, Venedik ve Karamanoğulları ile antlaşma yapıldı. 6-Bizans'ın elindeki Saray ve Vize kaleleri alındı.

Bizans'ın önlemleri:

1-Surlar onarıldı 2-Haliç'in ağızı zincirle kapatıldı. 3-Katolik ve Ortodoks kiliselerinin birleştirilmesine çalışıldı. Böylece Papa' dan destek sağlanmaya çalışıldı. 4-Cenevizliler askeri yardım yaptılar. 5-Grejuva(Rum ateşi)etkili şekilde kullanıldı.

Sonuçları:

6 Nisan'da başlayan kuşatmada, 21-22 Nisan gecesı 72 parçalık donanma Haliç' e indirilerek Bizans'ın maneviyatı sarsılmış ve 29 Mayıs 1453'te yapılan genel hücumla İstanbul fethedilmiştir.

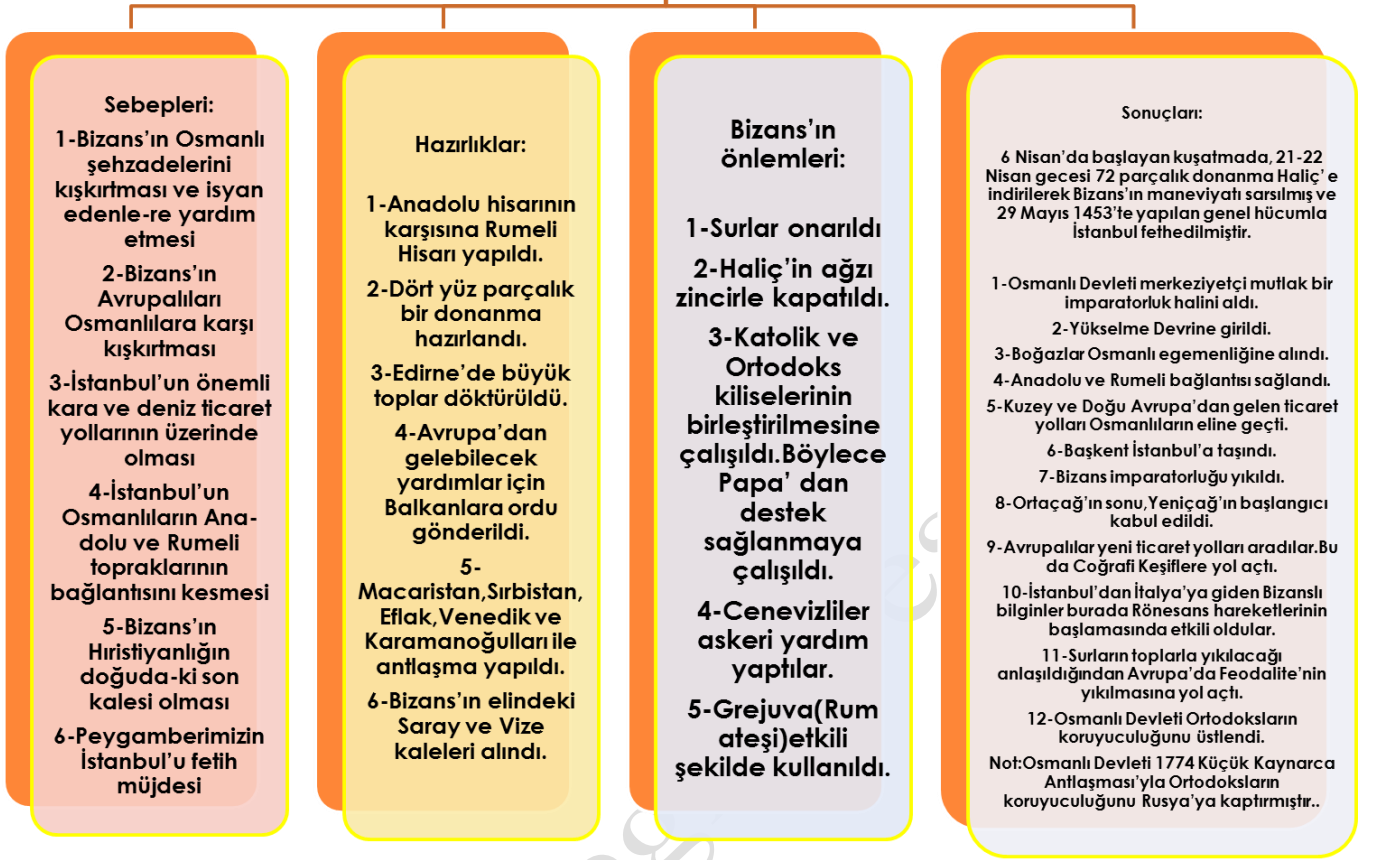
1-Osmanlı Devleti merkeziyetçi mutlak bir imparatorluk halini aldı. 2-Yükselme Devrine girildi.

3-Boğazlar Osmanlı egemenliğine alındı. 4-Anadolu ve Rumeli bağlantısı sağlandı. 5-Kuzey ve Doğu Avrupa'dan gelen ticaret yolları Osmanlıların eline geçti. 6-Başkent İstanbul'a taşındı. 7-Bizans imparatorluğu yıkıldı. 8-Ortaçağ'ın sonu, Yeniçağ'ın başlangıcı kabul edildi. 9-Avrupalılar yeni ticaret yolları aradılar. Bu da Coğrafi Keşiflere yol açtı. 10-İstanbul'dan İtalya'ya giden Bizanslı bilginler burada Rönesans hareketlerinin başlamasında etkili oldular. 11-Surların topraklarla yıkılacağı anlaşıldığından Avrupa'da Feodalite'nin yıkılmasına yol açtı. 12-Osmanlı Devleti Ortodoksların koruyuculuğunu üstlendi.

Not: Osmanlı Devleti 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'yla Ortodoksların koruyuculuğunu Rusya'ya kaptırmıştır.

BENİM DÜŞÜNDÜKLERİM, BENDEN ÖNCEKİLERİN HAYAL UFUKLARINA BİLE DEĞMEMİŞTİR. Fatih Sultan Mehmet

İSTANBUL FETHİ (29 MAYIS 1453)

2- BİZANS'I DİRİLTME UMUTLARININ SÖNDÜRÜLMESİ

a-Mora'nın Fethi (1460) :Bizans imparatorunun kardeşi tarafından idare edilen Mora Avrupalı devletlerle işbirliği içerisinde girdiği için fethedildi.

b-Trabzon Rum İmparatorluğu'na Son verilmesi (1461): Akkoyunlularla akrabalık bağı kuran Trabzon Rum imparatorunun vergisini ödememesi ve ödediği vergileri de geri istemesi üzerine karadan ve denizden Trabzon ele geçirilerek imparatorluğa son verildi.

3- BALKANLARDAKİ FAALİYETLER

a-Sırbistan'ın fethi(1459):

1454'ten 1459'a kadar devam eden seferler sonucunda Belgrad hariç Sırbistan fethedildi ve merkeze bağlı Semendire sancağı oluşturuldu.

b-Eflak ve Boğdan'ın fethi (1462) (1476): Yıldırım Bayezit'ten itibaren Osmanlılara vergi veren Eflak Beyliği'nin Macarlara güvenerek vergilerini kesmesi üzerine yapılan seferle Osmanlılara yeniden bağandı. Boğdan'ın da vergilerini ödememesi üzerine yapılan seferle Boğdan Osmanlılara bağlandı.

c-Bosna-Hersek'in fethi (1463-1465)

Haçlı seferlerine katılması ve Venedik'e komşu olması Bosna'nın fethini gerekli kılıyordu. Bosna 1463 yılındaki seferle Osmanlılara bağlandı. Bosna'nın ardından Hersek Dükalığı' da Osmanlı egemenliğini kabul etti.

d-Arnavutluk'un fethi(1478-1479)

I. Murat döneminde Arnavutluk kıyılarına kadar ulaşmıştı. II. Murat döneminde Osmanlı sarayında yetişmiş olan İskender Bey isyan etti. Fatih Arnavutluk üzerine üç sefer yaparak toprakları Osmanlılara kattı.

4-ANADOLU'DAKİ FAALİYETLER

a-Amasra'nın Fethi (1461):Denizden ve karadan kuşatılan Amasra Cenevizlilerden alınmıştır.

b-Candaroğulları (İsfendiyoğulları) Beyliğine son verilmesi(1461): Karadan ve denizden kuşatılan Sinop'un fethiyle bu beylik sona erdi. Trabzon' un da alınmasıyla Karadeniz kıyıları Osmanlı egemenliğine girdi.

c-Karamanoğulları Beyliğine Son Verilmesi (1466)

Karamanoğulları arasındaki taht kavgalarına karışan Fatih, yardım ettiği beyin Venedik'le anlaşması üzerine sefere çıkarak beyliğin büyük bir kısmını topraklarına kattı. Karamanoğulları II. Bayezid döneminde tamamen ortadan kaldırılmıştır (1487).Karamanoğulları ile mücadeleler Osmanlıları, Akkoyunlu ve Memluklerle karşı karşıya getirmiştir.

d-AKKOYUNLULARLA İLİŞKİLER VE OTLUK-BELİ SAVAŞI (1473)

Sebepleri: **a-**Akkoyunluların Karamanoğullarını himaye etmesi **b-**Uzun Hasan'ın Osmanlı topraklarına saldırması **c-**Akkoyunluların Osmanlı aleyhine Venediklilerle anlaşması **d-**Akkoyunluların Anadolu Türk birliğini tehdit etmesi.

Erzincan yakınlarında Otlukbeli denilen mevkide yapılan savaşta topraklarında kullanılmasıyla Osmanlı ordusu galip geldi.

Bu yeniliden sonra Akkoyunlular yıkılma sürecine girmişlerdir. Doğu Anadolu Osmanlı egemenliği altına girmiş, Anadolu'da Türk birliğinin sağlanması açısından önemli bir adım atılmıştır.

ORMANLARIMDAN BİR DAL KESENİN BAŞINI KESERİM.

Fatih Sultan Mehmet

5-DENİZLERDEKİ FAALİYETLER

a-Ege Adalarının Fethi: Ceneviz ve Venediklilerden Ege adalarının fethiyle bu ülkelerin anılan bölgede siyasi ve ticari etkileri azalmıştır.

b-Rodos Kuşatması (1480):Sen Jan Şövalyelerinin elinde bulunan Rodos adası kuşatıldıysa da alınamadı.

3-Osmanlı-Venedik Savaşı (1453-1479):

Ege adalarının alınması ve Bosna'nın fethiyle hem ekonomik hem de askeri açıdan zor duruma düşen Venedik Osmanlı Devleti'ne savaş açtı. Venedik'in Mora'ya saldırmasıyla başlayan savaşa Venedik'in yanında Arnavutluk, Macaristan, Akkoyunlular ve Karamanoğulları katılmıştır. Arnavutluk'ta İşkodra'nın fethiyle Venedik barış istedi. Yapılan barışla Venedik vergiye bağlandı. Bunun karşılığında da Venedik'e bazı imtiyazlar tanınmıştır.

4-Kırım'ın Fethi: Cenevizlilere ait olan Kefe, Azak ve Menküp kaleleri alındı. Kırım Hanlığı Osmanlılara bağlandı. Böylece Karadeniz bir Türk gölü haline geldiği gibi Doğu ticaret yolu da Osmanlıların eli-ne geçmiştir.

5-İtalya (Otranto) Seferi: İtalya'daki Napoli Krallığı Osmanlılara karşı düşmanca bir siyaset izliyordu. Ayrıca bu bölge alındığında Venedik daha rahat kontrol edilebilecekti.1480 yılında ele geçirilen kale Fatih'in ölümüyle tekrar Napoli krallığına geçti.

OSMANLILARDA YÖNETİM, ASKERİ TEŞKİLAT VE EĞİTİM

1.OSMANLILARDA YÖNETİM

a-MERKEZİ YÖNETİM

Osmanlı Devleti'nde bütün teşkilat, padişahın mutlak ve ortak olunmaz egemenliğini gerçekleştirmek üzere kurulmuştu. Hükümet, eyaletlerin yönetimi, ordu doğrudan padişahın şahsına bağlı bir bütün olarak teşkilatlandırılmıştı. Bu bütünün merkezinde padişah ve saray teşkilatı bulunuyor ve ülkenin her tarafındaki bütün birimler bu merkezden yönetiliyordu. Devletin payitahtı (yönetim merkezi) İstanbul'du.

1-SARAY

Saray padişahın hem özel hayatının geçtiği, hem de devletin yönetildiği yerd. İstanbul'un fethinden sonra Topkapı sarayı yönetim merkezi olmuştur. Fatih'in yaptırdığı (1459-1464) Saray, XIX. yüzyılın ortalarına kadar padişahların ikametgâhı olarak kalmıştır.

Topkapı Sarayının toplam alanı 700.000 metrekare idi. Sarayın etrafı 1400 metre uzunluğunda bir surla çevrili idi.

Topkapı Sarayı, genel planı itibariyle iki bölümden oluşuyordu: **Enderun** denilen iç saray ve etrafı odalardan meydana gelmiş bir galeriyle çevrili avlu olan **Birun**. Bu iki bölümü Babü's-saade denilen kapı ayırıyordu. Enderun padişahın özel hayatını geçirdiği bölümdü. Buranın özel kısımları, padişahın güvenilir hizmetlilerinin istihdam edildiği odalar (**Enderun Mektebi**) ve **Harem**di.

a-Enderun

1-Enderun Mektebi

Saray, padişahın güvenilir ve yetenekli kullarının yetiştiği, gerekli bilgi ve deneyimleri kazandıktan sonra, yönetim örgütü içinde önemli görevlere getirilecek insanların seçiminin yapıldığı bir merkez, diğer önemli bir özelliğiyle bir okuldu.

Kapıkulu sistemi, Osmanlı Devleti'nde yönetim ve askerlik görevlerinin birbiriyle bütünleşmiş biçimde gerçekleştirilmesini sağlayan ve uygulayıcı kadroları yetiştiren bir organizasyondur. Bunun çalışması kısaca şöyleydi:

Devşirme usulüyle (Osmanlı Devleti I. Murat'tan itibaren Anadolu ve Rumeli'deki Hristiyan ailelerden, her aileden bir çocuk olmak üzere alınır. Müslüman ailelerin yanında bir süre kaldıktan sonra Acemi ocağına ya da İç oğlanı olarak saray okullarına gönderilirdi. Devşirme ihtiyaç duyuldukça yapılırdı.) Toplanan oğlanlar, acemi ocağına gönderilmeden önce, içlerinden seçilenler, çeşitli saray okullarına gönderilirdi. Bunlara **iç oğlanı** denirdi. Buralarda sıkı bir eğitimden geçirilen içoğlanları içinden ikinci bir elemeye belirlenen en seçkinleri Topkapı Sarayı'ndaki Büyük oda ve Küçük odaya alınırlardı. Bu odalar, yaparak ve yaşayarak verilen eğitimin en önemli basamaklarıydı. Amaç, saraya alınanları gerçek bir dindar, devlet adamı, asker ve seçkin nitelikli bir kişi olarak yetiştirmektir. **Büyük ve Küçük Oda**'da yetişen içoğlanları, yeniden bir seçim sonucu elenerek, Enderun'da padişahın şahsi hizmetine ait odalara alınırlardı. Kalanlar da askeri bölüklerden **Silahdarlar Bölüğü**'ne verilirdi. Enderun'da hizmet ve eğitim odaları şunlardı: **Seferli odası, Kiler odası, Hazine odası ve Has oda.**

Bu odaların her birinin başında bir ağa bulunurdu. İçoğlanları buralarda hem hizmet ederler, hem de eğitim ve öğretimlerini sürdürürlerdi. Enderun'da yetişen içoğlanları, daha sonra **çıkma** denilen bir atama usulüyle Birun' da ,bu odaların ağaları da taşrada sancakbeyliği makamı gibi önemli görevlerde istihdam edilirdi. Enderun, bu yönüyle devlet adamı yetiştiren bir okul durumundaydı.

2-Harem

Enderun'da kadınlar yönünden aynı fonksiyonları yüklenen bölüm **haremdir**. Topkapı Sarayı'nda ikinci avlunun solunda Divan-ı Hümayun'un arka kısmında yer alan Harem-i Hümayun genellikle Haliç'e nazır çeşitli sofalar, koridorlar, daireler, odalar, çeşmeler ve hizmet binalarından oluşmakta idi.

Harem'in düzeni, çalışma usulleri odalarinkine benziyordu. **Başkalfa Kadın**'ın yönetiminde yeterince görevlinin bulunduğu **Harem**'de kadınlar Enderun'un erkekler bölümününkine benzer bir eğitime ve pratik çalışmaya yönelirdi. Saraya alınan kadınlar, Harem'deki deneyimleri statülerine göre **cariye, şakird, gedikli, usta ve haseki** gibi adlarla sıralanırlardı. Eğer padişah tarafından sarayda alıkonulmazlarsa çıkma ile saray dışında görevlendirilen kapıkullarıyla evlendirilirdi. Harem halkını, padişah, valide sultan, padişah hanımları, sultanlar, şehzadeler gibi Harem'de hizmet edilenler ve ustalar, kalfalar, cariyeler şeklinde hizmet edenler olmak üzere iki grupta değerlendirmek gerekir.

Harem Darü's-saade Ağası (Harem Ağası-Kara Ağa) tarafından idare edilirdi. Harem Ağası Harem'in dış bölümü ve ihtiyaçlarıyla ilgilenirdi.

b-Birun

Birun, sarayın dış bölümüydü. Padişah bu bölüme açılan **Babü's-saade**'de devlet işlerine bakardı. Fatih Sultan Mehmet bu kapının gerisinde **Arz Odası** yaptırmıştı. Birun'da padişah'ın taşra hizmetine ilişkin teşkilatı yer alıyordu. Bunlar şunlardı:

Yeniçeriler, Altı Bölük Halkı (KapıkuluSipahileri), Topçular, Cebeciler, Mehterler, Mütferrikalar, çaşnigirler, çavuşlar, Kapıcılar ,seyisler, çakırcılar, darphane eminliği, şehreminliği, Hassa mimarları vb.

2-İSTANBUL'UN YÖNETİMİ

1453'te Fatih tarafından alınan İstanbul, Osmanlı Devleti'nin simgesi haline geldi. İstanbul alındığı zaman, Fatih burayı özenle koruyup geliştirecek önlemler aldı. Şehre Anadolu'nun çeşitli yerlerinden toplu iskân faaliyetlerine girişildi. Böylece yeni semtler oluşturuldu. Devlet adamlarının kurduğu vakıf siteleri yoluyla şehrin çehresi değişti ve Türk kimliği kazandı.

Osmanlılar İstanbul'a **Dersaadet, Der-i Aliye, İslambol** gibi isimler vermişlerdir. Genel düzen ve güvenliği doğrudan sadrazamın sorumluluğundaydı. İstanbul'un bütün yöneticileri, hangi koldan ve zümreden olurlarsa olsunlar, zümrelerinin en üst derecesinde sayılırlardı. **Sadrazam** sefere çıktığı zaman İstanbul'da bir sadaret kaymakamı bırakırdı. Adalet işlerine **taht kadısı** bakardı. Belediye işlerinden **Şehremini** sorumlu idi. Zamanla İstanbul'un nüfusu arttığı için, iaşesini sağlamak üzere özel önlemler alınmış ve ülkenin birçok yerinin ürünlerinden belirli miktarlar sadece İstanbul'a tahsis edilmişti.

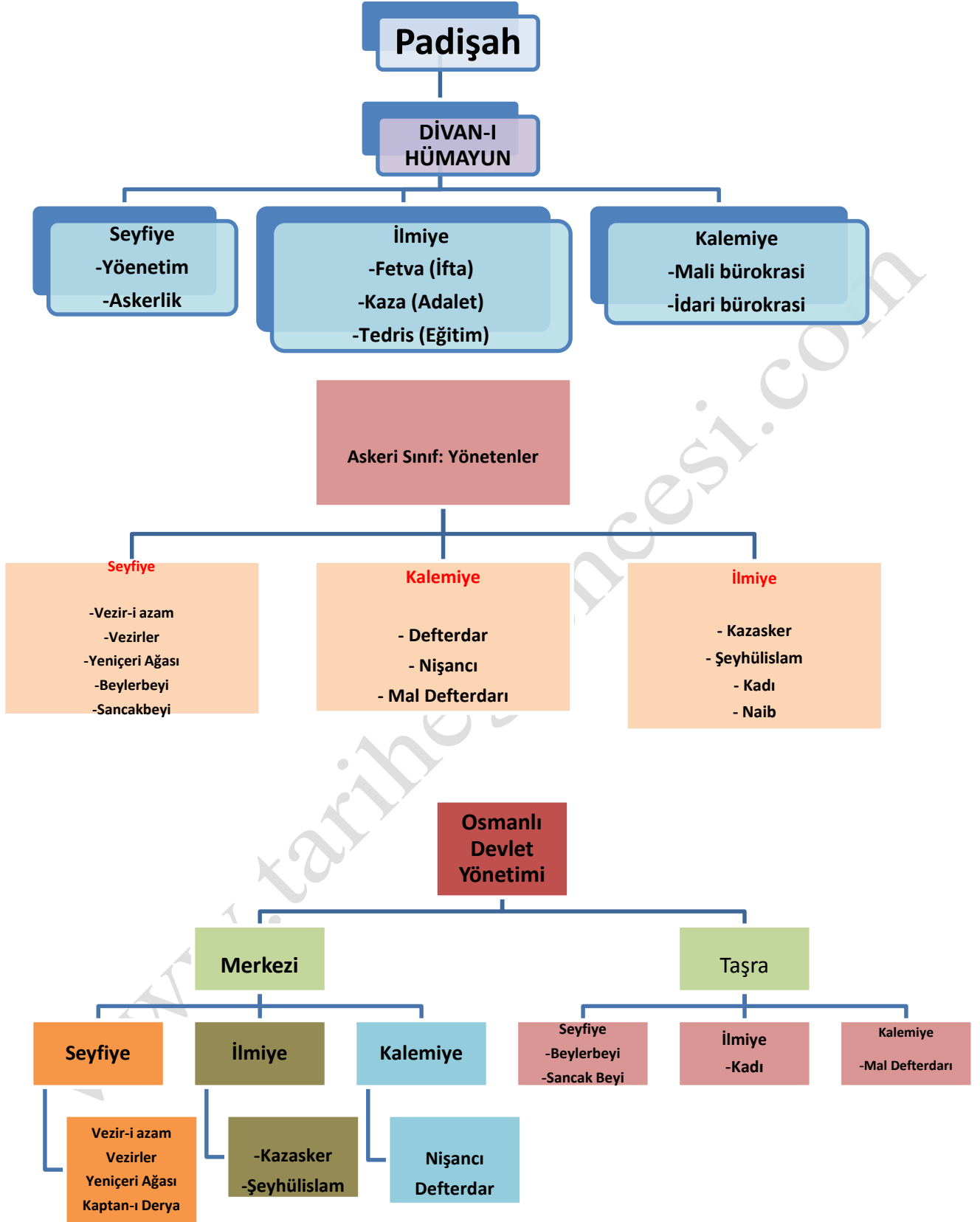
3-DİVAN-I HÜMAYUN

a-Kuruluşu

Osmanlılar başlangıçtan itibaren Divan'ı almışlar ve çalıştırmışlardır. Divan-ı Hümayun sarayın bir parçasıydı. Divan'ın başlıca iki özelliği en üst yönetim örgütü ve en yüksek mahkeme olmasıdır.

Divan,Birun'da Babü's-saade önünde Divanhane denilen yerde toplanırdı. Fatih kanunnamesine göre **"Divan'da oturmak vezirlerin, kadıaskerlerin, defterdarların ve nişancıların yolu"**ydı. Sonradan Divan'a yeni üyeler eklenmiştir. Divan-ı Hümayun'da padişaha ait yetkileri kullanmak üzere görevlendirilmiş üç kolun temsilcileri vardı. Bu kolar **seyfiye, ilmiye, kalemiye** kollarıydı. Bu kollar arasında yetki bakımından ince bir denge vardı ve bu kolların üyesi olan görevliler merkezden taş-raya uzanan yönetim, yargı ve maliye kurumlarının yetkilisi olarak işlem yaparlardı.

b-Yapısı

1-SEYFİYE(EHL-İ ÖRF)

Padişah örfünün uygulayıcısı olan bir koldu. Diğer bir deyişle yürütme gücünü temsil ediyordu. Divan-ı Hümayun'daki temsilcileri vezirlerdi. Birinci vezir, vezir-i azam veya sadrazam diye adlandırılır ve devlet işlerinde padişahın mutlak vekili sayılırdı. 1475'e kadar padişah Divan'a bizzat başkanlık yapmıştır. Ondan sonra bir arz odası inşa edildi. Padişah divan üyelerini burada kabul etmeye başladı. Divan'da görüşülen önemli konulara ilişkin kararlar ancak padişahın onayı ile kesinlik kazanırdı.

Ancak devlet işleyişine ait sıradan işlemler Divan'da kesin karara bağlanırdı.

Vezirler Divan'da rütbece sıralanırlar ve kendilerine kubbenişin vüzera denirdi. Örf kolu, Divan dışında vezir, beylerbeyi, sancak beyi, kapıkulu zabıtları ve neferleri, tımarlı sipahileri olarak devam ederdi. Seyfiyenin iki temel görevi **yönetim ve askerlik**ti.

Yönetim Görevi: Osmanlı yönetim geleneğine göre, eayanın refah içinde yaşayabilmesi, adaletle yönetilebilmesi için, seyfiye kolu içindeki her dereceden görevli bey veya paşa unvanıyla merkezde ve taşrada görev yapıyordu.

Askerlik Görevi: Seyfiye'nin bir görevi de askerlikti. Osmanlı ordusu, devletin diğer kurumlarında olduğu gibi, kapıkulu ve tımar sistemlerinin birleşmesinden bir silahlı kuvvetti. Ordunun ağırlığını kara ordusu oluşturmaktaydı. Ancak erken tarihlerden itibaren Osmanlılar denizcilikte de önemli faaliyetler yürütmüşlerdir.

2-İLMİYE

Osmanlı Devleti'nde ikinci önemli kol ilmiye sınıfıydı. İlmiye sınıfı, medreselerden yetişen bilgili kişilerden oluşuyordu. İlmiyenin devlet yönetiminde ve toplum toplum içinde üç önemli görevi vardı: **Tedris, kaza ve ifta**. Bu üç görevden ilki bilgi aktarma görevi idi. Buna tedris denmiştir. Medreselerde Müderrisler tarafından verilirdi. İkinci görev, kaza görevi idi. Kaza aslında hükümdara ait olan bir yetki idi. İlmiye bu yetkiyi onun adına kullanıyordu. Kaza, İslam hukukuna göre hüküm verme görevidir. Bu kaza görevi iki boyutluydu. Boyutunun ilk yönü, kişiler arasındaki anlaşmazlıkları "fasl" etmek, yani çözümlemektir. Bu bakımdan kaza yetkisini kullanan kadı, bir yargıçtı. Kazanın ikinci boyutu, kamu düzeni ile ilgiliydi ve bakımdan kadılar yönetim konusunda da büyük yetkilerle donatılmışlardı. Osmanlı kanununa göre, **"bey, kadı hükmü olmaksızın icraatta bulunamaz, kadı da hüküm verdikten sonra hükmün yerine getirilmesini bizzat kendisi yapamazdı."** İlmiye mensuplarının üçüncü görev alanı, **ifta**; yapılanların şeriata uygun olup olmadığı konusunda fikir beyan etme yetkisiydi. Bu yetkiye sahip olana müftü (şeyhülislam) denirdi. Müftüler, kendilerine başvurulması durumunda herhangi bir işlemin veya eylemin din kurallarına uygun olup olmadığına dair fetva verirlerdi.

Şeyhülislam ve ilmiye mensuplarının özlük işlerini yürüten kadiaskerler, Divan-ı Hümayun'un üyesi olan ilmiye men-suplarıydı. Müderris, kadı veya müftü aynı kol içinde olan görevlilerdi. Bu sebeple bir ilmiye mensubu bu görevlerden herhangi birini yapabilir, isterse zaman içinde birinden diğerine geçebilirdi.

Kadıların yönetim açısından görevleri şunlardı: Miras, ticaret ve nikâh işlemlerini karara bağlarlardı. Yönetici olarak kadının kendi hüküm bölgesinde bütün görevliler üzerinde denetim yetkisi vardı. Hükümdardan gelen emirleri halka duyururdu. Vergilerin toplanmasında etkiliydi.

Kadının en büyük yardımcısı naib idi. Naibler bilhassa nahiyelerde kadı adına hüküm verirdi. Bazı büyük kazalarda miras işlemlerini yürütmek üzere **kassam** denilen görevliler bulunurdu. Mahkemelerde ayrıca kadıya bağlı olarak çalışan **muhzırlar** vardı. Bunlar davalıları mahkemeye getirmek ve hüküm sonrasında davacının hakkının alınmasında kendisine yardımcı olmak gibi önemli bir görevi yerine getirirlerdi. Kamu davası niteliğini taşıyan davaların suçlularını kadı huzuruna getirmek görevi, bir örf mensubu olan **subaşılardan** görevi idi.

Müderris, kadı ve müftülerin özlük işlerini kadiaskerler düzenlerdi. Bu bakımdan Rumeli ve Anadolu kadiaskerlerinin kendilerine bağlı ulemanın işlemlerini kayd ettikleri **ruzname veya ruznamçe** adını taşıyan kayıt defterleri bulunurdu. Mahkemelerde tutulan kayıtlara sicill-i mahfuz denir ve buna dayanarak kadılar her işlem için bir ilam verirdi.

“Kemalpaşazade ilimde mütebahhir ve allame olunca bir ara kendisine bir kibir ve gurur arız olmuş. Öğrencilerinden birisi bu hali ayıplayıp ona bir oyun oynamak istemiş ve bir ders sonrası sormuş:

-Hocam! Bir sualım var; Allah 'ın ilmine nispetle kulların ilmi ne kadardır?

-Be hey torlak molla;bu söylediğin teşbih kabul etmez şeydir.

-Öyle de üstadım, farz ederek de mi ölçemeyiz?

Bunun üzerine Kemalpaşazade büyükçe bir kağıda bir yuvarlak çizip içine de küçük mü küçük bir nokta koyarak,

-Bak a molla, demiş, bu daire Allah ilmi olsun, işte kulların bildiği de ancak şu noktacık kadardır.

Molla fırsatı kaçırmayıp taşı gediğine koymuş:

-Hocam, kerem buyurup şu noktanın içinde siz de kendi ilminizi bize gösterseniz!..

Kemalpaşazade o günden sonra böbürlenmeyi bırakıp mütevazi bir alim olarak yaşamış.

Biz hükümlerimizi ayağımızla değil, kafamızla verimiz.

III. Selim Devrinde doğruluğu ile tanınmış bir alimi kadı tayin etmek isterler. Kadının ayağındaki kunduralar eski ve yamalı olduğundan kendisini sevmeyenlerden biri:

-Böyle ayağına giyecek bir ayakkabısı olmayan adam kadı yapılır mı?...diye laf edince, kadı ona şu cevabı göndermiş:

-Kendisine söyleyin . Biz hükümlerimizi ayağımızla değil, kafamızla verimiz.

3-KALEMİYE

Bu sınıf, Osmanlı idari ve mali bürokrasisini oluşturunuyordu. Divan'daki temsilcileri **Nişancı ve Defterdardı**. Nişancı, tımar sisteminin uygulanmasını sağlayan organizasyonun başındaydı. Ayrıca başta Divan yazışmaları olmak üzere, devlet merkezindeki bütün muamelatı emrindeki katiplerle yürütüyordu. Defterdarlarda maliye alanında aynı fonksiyonları yüklenmişlerdi. Küttab sınıfı, bu özellikleriyle devletin şeriat dışında örf alanındaki kurallarını sıkı sıkıya saklayan gruptu.

Nişancı: Tevki'i de denirdi. Nişancının üstlendiği görevler bakımından iki önemli işlevi vardı. Bunlardan ilki, merkez bürokrasinin her türlü işlemlerini yürütmektir. Bunu kendisine bağlı Reisü'l-küttab ve ona bağlı kalemler vasıtasıyla yapıyordu.

Beylikçi Kalem: Divan kalem denilen bu kalem, Divan-ı Hümayun'un işleyişi sırasında tutulan kayıtları düzenlerdi. **Tahvil Kalem:** Bu kalem, her kolun yüksek dereceli görevlilerinin özlük (atama, tayin, azil vb.) işleriyle ilgili ferman ve beratları düzenlerdi. Ayrıca tımar sistemi ile ilgili her türlü emirlerde buradan çıkarılırdı. **Ruus Kalem:** Tahvil kalem dışında kalan devlet görevlilerinin özlük işlerine bakardı. **Amedi Kalem:** Sadrazam ile padişah arasındaki yazılı ilişkilerin, dış ilişkilere ait metinlerin düzenlendiği kalemdi.

Nişancının görev alanına giren ikinci işlevi, merkezde üçüncü hazine sayılan **Defterhane-i amire** idi. Defterhane'de tımar uygulamasına ait kayıtlar tutulurdu. Defterhane **Defter Emini** denen bir görevlinin denetiminde idi. Defterhanede yapılan işlemlere göre **Mufassal, icmal ve Ruznamçe** kalemleri vardı. Merkezdeki defterlerin bir nüshası da eyaletlerde bulunurdu.

Defterdar: Osmanlı Devleti'nde maliyenin sorumlusu idi. Padişah malının vekili idi. Hazineye Defterdarın sorumluluğunda idi. İki hazine vardı. İç hazine, dış hazine. Padişahın özel serveti ve değerli eşyaları iç hazineye saklanırdı. Dış hazine, yönetim sorumluluğu sadrazam ve defterdarın üzerinde olan hazineydi. Devlet maliyesini asıl dış hazine ilgilendirmekteydi. İç hazine gerektiğinde başvurulacak bir kredi kaynağı durumundaydı. Klasik dönemde Anadolu ve Rumeli olmak üzere iki defterdar bulunurdu. Mali işlemler Defterdara bağlı çeşitli kalemlerce yürütülürdü. Bunların başlıcaları şunlardı: Ruznamçe kalem, Maliye Ahkam Kalem, Tarihçi Kalem, Gelir-Gider kalem.

Osmanlı döneminde, yabancı bölgelerden gelen mektup belgelerin bulaşıcı hastalık tehlikesine karşı özel karışımlarla tütsülenip dezenfekte edildiği ortaya çıktı.

Araştırmacı –yazar Kamil Şahin tarafından yapılan çalışmada, Osmanlıların yurt dışından gelen ya da şüpheli görülen mektup, belge ve yazışmaların salgın hastalık tehlikesine karşı tütsüleme yoluyla dezenfekte edildiği ve bu işlemler için sterilizasyon merkezleri kurulduğu belirlendi. 18. ve 19. yüzyıllarda “Tahaffuzname” ismi verilen merkezlerde, sterilizasyon işleminde kullanılan ilaç ve maddelerle merkezlerde çalışmış görevlilerin almış oldukları maaşlar ve diğer masraflar belgelerde ayrıntılı şekilde yer alıyor.

Ç-TAŞRA TEŞKİLATI

1-Tımar ve İltizam Sistemi

Tımar sistemi, bir kısım asker ve devlet görevlilerine belirli bölgelerden vergi kaynaklarının tahsis edilmesi ve buna karşılık olarak onlardan devlet için hizmet beklenmesi usulü idi. Böylece çok işlevli bir uygulama gerçekleştirilmiş oluyordu. Devletin tahsis ettiği, miktarı belirlenmiş vergi kaynağına genel olarak **dirlik** denirdi. Devlet birçoğu aynı olarak alınmakta olan vergileri toplayıp merkezi hazineye aktarmak gibi ikinci bir işlem den kurtulmuş oluyor ve böylece vergileri kaynağında toplama işlemini görevlilere bırakıyordu. Ayrıca bu görevliler, bir yandan kendilerine vergileri tahsis edilmiş bölgeyi, yani dirlik alanını yöneterek önemli bir örf görevini yerine getiriyor, diğer yandan da çağrıldığı anda besledikleri askerleriyle birlikte savaşa katılıyorlardı. Devlet böylece ordusunun asıl bölümünü bu eyalet atlı askerleriyle oluşturmuş oluyordu. Ayrıca hem yönetici hem de asker olan dirlik sahipleri üreticiyi koruyup kollama yoluyla üretime de katkıda bulunmuş oluyordu.

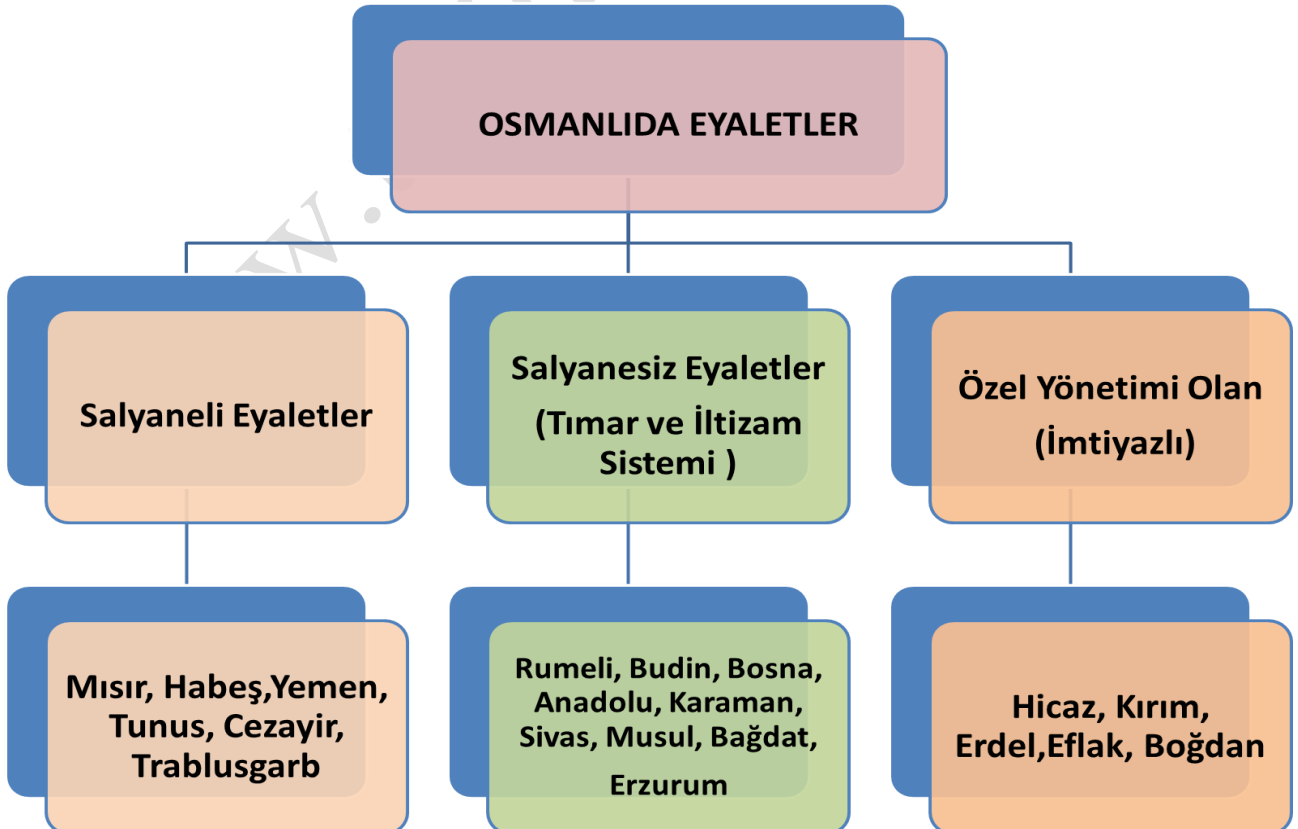
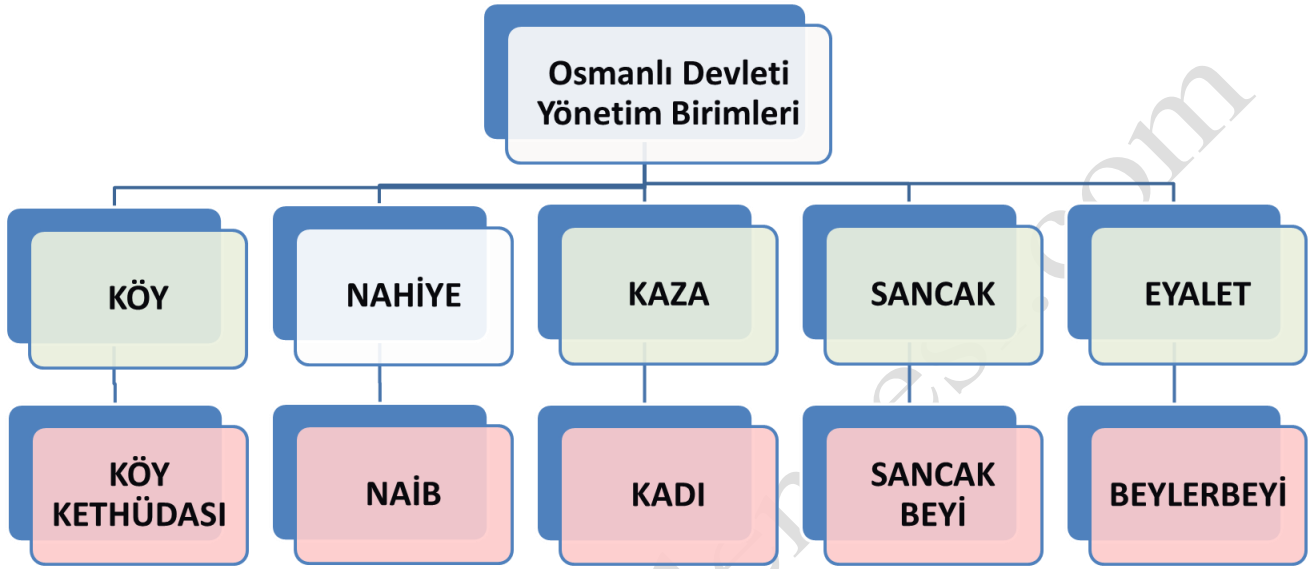
Osmanlı Devleti'nde tımar sistemi içine yerleştirelemeyen faaliyetlerin gerektirdiği parayı hazineye intikal ettirebilmek için tımar sisteminin yanında bir de **iltizam sistemini** uygulanmıştır. İltizam usulü, kanunların saptadığı vergileri, yükümlülerden toplama ve devlet hazinesine intikal ettirme görevinin, açık artırma yoluyla ve belli şartlarla havale edilmesi sistemidir. Bu görevi üzerine alan kişiye **mültezim** denirdi. Mültezim üzerine aldığı görevi yerine getirirken, belli bir miktarı da geçimi için alıkoyardı. Mültezimde aynı tımar sahibi gibi, vergiye konu olan faaliyeti yapan zümreleri ve bölgeyi bu açıdan yöneten kişiydi ve dirlik sahibinin hakları ona da tanınmıştı. Bu bakımdan bu iki uygulama birbirini tamamlıyordu.

2-Askeri-İdari Teşkilat

Askeri-idari teşkilatlanmada, Osmanlı ülkesi önce beylerbeyilik veya eyalet denilen birimlere ayrılmıştır. Beylerbeyilikler, daha alt birim olarak sancaklara, sancaklarda tımar nahiyelerine ayrılmıştır. Bu birimlerin her birinin başına merkezde kapı-kulu sistemi içinde yetiştirilmiş, seyyiyeden birer görevli gönderilmiştir. Askeri-idari örgütlenmede esas nitelik, bu görevlilerin padişahın yürütme gücünü ve otoritesini temsil etmeleri, yönetici ve askerlik özelliklerini bir arada taşımış olmalarıdır.

Osmanlı klasik döneminde (XV. ve XV.yüzyıl),tımar sisteminin uygulandığı eyaletler **saliyanesiz**, uygulanmadığı eyaletlerde **saliyaneli** diye adlandırılmıştır. Saliyaneli eyaletlerde yıllık maktu bir vergi alınıyordu. İşte bu vergiye “yıllık” anlamında saliyane deniliyordu. Rumeli, Budin, Karaman, Dulkadir, Sivas, Diyarbakir, Erzurum, Halep, Şam, Trablusşam saliyanesiz eyaletlerdendir. Buna karşılık Mısır, Habeş, Bağdat, Basra, Yemen ile Cezayir-i Bahr-i Sefid eyaletlerindeki bazı sancaklarda gelirler ise, doğrudan doğruya devlet hazinesi tarafından çeşitli vergi birimleri halinde her yıl iltizama verilmişti. Bu eyaletlerin yıllık gelirlerinden bir bölümü, beylerbeyi, sancak beyi, askerler ve diğer görevlilerin maaşları için ayrılır, kalan miktar devlet hazinesine aktarılırdı.

Eyalette, merkezdeki Divan-ı Hümayun'un küçük bir modeli olan bir divan bulunurdu. Bu divan beylerbeyinin başkanlığında beylerbeyinin kethüdasından paşa sancağının merkezindeki kadıdan, eyaletteki defterdardan ve diğer görevlilerden oluşuyordu.

3-Kaza-i –İdari Teşkilat

Osmanlı ülkesinde eyalet–sancak düzeninin yanında, bir başka açıdan oluşturulmuş birimlerde vardı. Aynı topraklar, askeri-idari sistemden ayrı olarak kaza denilen adli-idari birimlere ayrılmıştı. Oluşturulan kazalar, sancak sınırları içinde veya daha fazla tımar nahiyesinin kapladığı topraklara tekabül eden birimlerdi. Bu birimlerin başına ilmiye sınıfından kadı adlı bir görevli getirilirdi. Kaza sınırları içinde, gerekirse ayrıca kaza nahiyeleri oluşturulur ve bunların başına kaza kadısı tarafından naib gönderilirdi.

4-Taşra Yönetiminde Diğer Görevliler

Taşra yönetiminde yer alan iki temel teşkilatın başında bulunan bey (beylerbeyi, sancak beyi) ve kadı ikilisinin altında, görev bakımından her ikisine bağlı olarak görev yapan çok sayıda görevli bulunuyordu.

Muhtesib: Muhtesibler, esnaf gruplarını sürekli denetlerlerdi. Kanunnamelerde belirtilen nitelikte üretim yapmalarını sağlarlar ve aksine davrananları kadı marifeti ile cezalandırırlardı. Fiyat belirlemesi olan **narh**, esnafın narha riayet etmesini sağlamak muhtesibin asıl görevleri arasındaydı.

Kapan Eminleri: Bir kasaba veya şehrin ya da beldenin beslenmesi için çevresinden tarım ürünleri kapan denilen büyük tartıların olduğu pazar yerlerine gelir ve orada perakendecilere satılırdı. Kapana gelen malların adaletli bir şekilde dağıtımının yapılması görevini üstlenen görevlilere **kapan emini** veya **kapan amili** denirdi.

Beytülmal Emni: Bir beldede kamuya ait çıkarları korumakla yükümlü olan görevli idi.

Gümrük ve Bac Eminleri: Kasaba ve şehirlerdeki çeşitli sanat ve ticaret faaliyetleri vergiye tabi olduğu için bu vergileri toplamakla görevlendirilmişlerdi.

2. OSMANLILARDA ASKERİ TEŞKİLAT

a-Yaya Kapıkulu Ocakları

Acemi Ocağı: Bütün kapıkulu ocaklarının nefer ihtiyacını karşılardı.

Yeniçeriler: Kapıkulu askerinin esas unsuruydu. Savaşta ve barışta padişahı korumakla görevliydi. Üç ayda bir ulufe denen maaş alırlardı.

Cebeci Ocağı: Silahların tamiri, taşınması ve dağıtılmasında görev alırlardı.

Topçu Ocağı: Topların imali ve kullanılmasından sorumlu idi.

Humbaracı Ocağı: Bir nevi el bombası olan humbara silahını kullanan ocaktı.

Lağımçı Ocağı: Özellikle kale muhasaralarında toprak altında lağım denilen tüneller açarak, buralara yerleştirdiklerin patlayıcı maddelerle kale fetihlerini kolaylaştıran bir sınıftır.

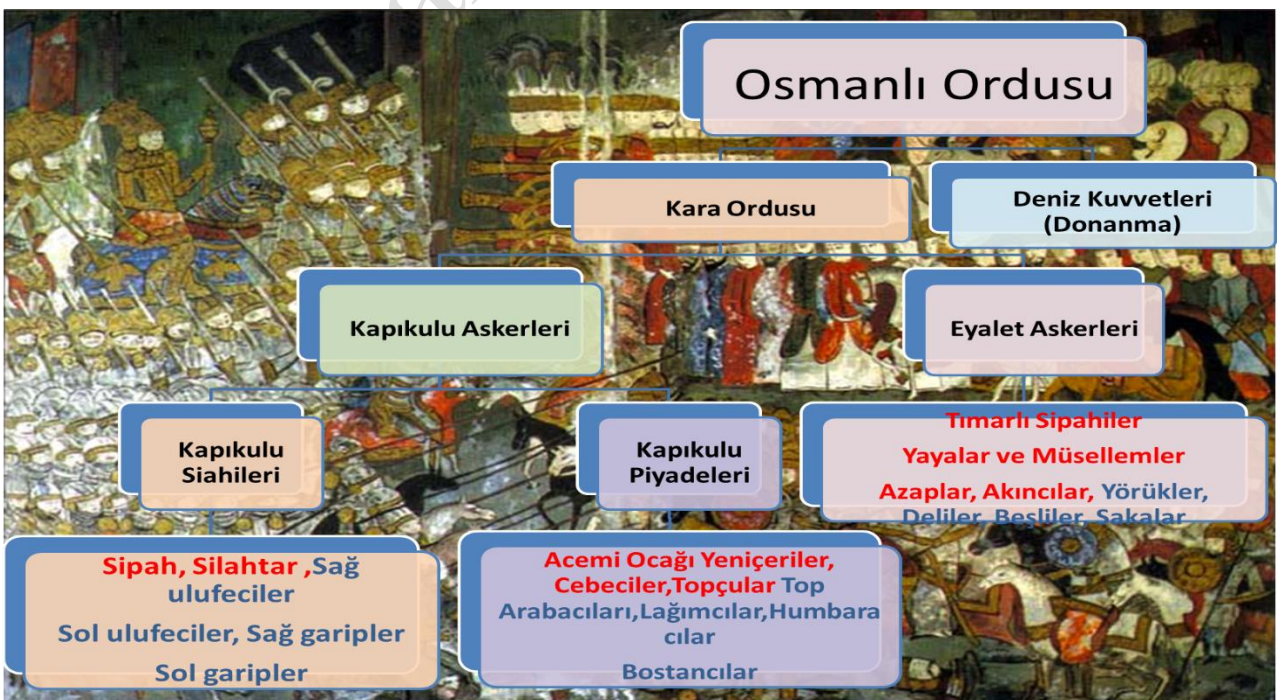
b-Atlı Kapıkulu Ocakları

Altı Bölük Halkı (Kapıkulu Sipahileri):Atlı idiler. Yeniçeriler gibi aynı görevi üstlenmişlerdir. **Sipah, Silahtar, Sağ Ulufeciler, Sol ulufeciler, Sağ garipler, Sol garipler** olmak üzere altı bölükten oluşmuştur.

Deliler, delice cesaretlerinden dolayı bu adı almışlardır. Deli askeri olmak isteyen bir gencin önce kendisini ispat etmesi gerekirdi. Bayrak adı altında küçük ocaklara ayrılan delilerin birkaç ocağı bir delibaşın emrine verilirdi.

XVI. yüzyıldan itibaren **kale azepleri** oluşturulmuştu. Bu azepler serhad kulu denilen kuvvetlerin yaya kısmındandı. Yine kale kuvvetlerinden olan **süvari gönüllü** ve **beşliler** ise XV. yüzyıldan sonlarında serhad kulu veya yerli kulu denilen yerli halktan teşkil edilmişti. Maaşları bulundukları eyaletin maliyesinden verilirdi. Gönüllülerin amiri **gönüllü ağası**, beşlilerin ise **beşli ağası** idi. Bu arada **hisar eri** veya **farisan** denilen kale muhafızları da vardı.

Fatih ve II. Bayezit döneminde iyice güçlenen Osmanlı donanması en parlak dönemini Kanuni döneminde yaşamıştır. Mısır'ın fethinden sonra Süveyş'te de bir donanma oluşturulmuştur. Nehirler içinde donanma oluşturulmuştur. Buna **ince donanma** denirdi (Tuna, Fırat nehirleri vb.). Osmanlı Donanması'nın baş komutanı **Kapudan Paşa** idi. Kapudan Paşa aynı diğer örfiye (seyfiye) mensupları gibi, bir yandan bir denizci askerd; ve aynı zamanda Cezair-i Bahr-i Sefid adıyla oluşturulan ve esas itibariyle Ege adalarını içine alan bir eyaletin yöneticisi durumundaydı. Osmanlı hazinesinden ve tımar sistemi kaynaklarından çeşitli gelirler tersaneye bağlanmıştı. Osmanlılar, Karamürsel, firkate, Kırlangıç, Kalita, Kadırga, Başarda, Mavna, Kalyon gibi **çektirme veya yelkenli** gemiler kullanmışlardır. Denizdeki muharip askerlere **levend** denirdi. Bunun dışında farklı görevlerde çalışan çok sayıda asker vardı.

3.OSMANLI'DA EĞİTİM

a-Mesleki Eğitim

AHİLİK TEŞKİLATI: Anadolu'da 13. yüzyılda yayılmış olan esnaf, zanaatkâr ve işçileri toplayan teşkilattır. Anadolu Selçuklu Devletinin sosyal düzeninin sağlanmasında ve Osmanlı devletinin kuruluşunda etkili olan ahilik teşkilatı dinî, ahlakî, sosyal ve ekonomik bir nitelik taşıyordu. Ahilikte her mesleğin bir pîri ve pîr çevresinde toplanan meslek sahipleri vardı. Bu meslek sahiplerinin güven, doğruluk, tövbe ve hidayet gibi kurallara uyma zorunluluğu vardı.

LONCA TEŞKİLATI: Osmanlı toplumunda esnaflar LONCA adı verilen teşkilatlara sahiptiler. Her esnaf muhakkak bir loncaya kayıtlı olur, loncasının koruması ve denetimi altında bulunurdu. Bugünkü tabipler odası, mimarlar odası, şoförler cemiyeti gibi... Dükkan açma hakkına GEDİK denilirdi. Gedik'e sahip olmak için çıraklık, kalfalık yapıp, ustalık belgesini almak gerekirdi. Ustalık belgesi almaya **icazet** denirdi. İcazet alanlara iş yeri açma izni verilirdi.

b-Saray Eğitimi

Enderun

Saray, padişahın güvenilir ve yetenekli kullarının yetiştiği, gerekli bilgi ve deneyimleri kazandıktan sonra, yönetim örgütü içinde önemli görevlere getirilecek insanların seçiminin yapıldığı bir merkez, diğer önemli bir özelliğiyle bir okuldu.

Kapıkulu sistemi, Osmanlı Devleti'nde yönetim ve askerlik görevlerinin birbiriyle bütünleşmiş biçimde gerçekleştirilmesini sağlayan ve uygulayıcı kadroları yetiştiren bir organizasyondur. Bunun çalışması kısaca şöyledir:

Devşirme usulüyle (Osmanlı Devleti I. Murat'tan itibaren Anadolu ve Rumeli'deki Hristiyan ailelerden, her aileden bir çocuk olmak üzere alınır. Müslüman ailelerin yanında bir süre kaldıktan sonra Acemi ocağına ya da İç oğlanı olarak saray okullarına gönderilirdi. Devşirme ihtiyaç duyuldukça yapılırdı.) Toplanan oğlanlar, acemi ocağına gönderilmeden önce, içlerinden seçilenler, çeşitli saray okullarına gönderilirdi. Bunlara **iç oğlanı** denirdi. Buralarda sıkı bir eğitimden geçirilen içoğlanları içinden ikinci bir elemeye belirlenen en seçkinleri Topkapı Sarayı'ndaki Büyük oda ve Küçük odaya alınırlardı. Bu odalar, yaparak ve yaşayarak verilen eğitimin en önemli basamaklarıydı. Amaç, saraya alınanları gerçek bir dindar, devlet adamı, asker ve seçkin nitelikli bir kişi olarak yetiştirmektir. **Büyük ve Küçük Oda**'da yetişen içoğlanları, yeniden bir seçim sonucu elenerek, Enderun'da padişahın şahsi hizmetine ait odalara alınırlardı. Kalanlar da askeri bölüklerden **Silahdarlar Bölüğü**'ne verilirdi. Enderun'da hizmet ve eğitim odaları şunlardı: **Seferli odası, Kiler odası, Hazine odası ve Has oda.**

Bu odaların her birinin başında bir ağa bulunurdu. İçoğlanları buralarda hem hizmet ederler, hem de eğitim ve öğretimlerini sürdürürlerdi. Enderun'da yetişen içoğlanları, daha sonra **çıkma** denilen bir

atama usulüyle Birun' da, bu odaların ağaları da taşrada sancakbeyliği makamı gibi önemli görevlerde istihdam edilirdi. Enderun, bu yönüyle devlet adamı yetiştiren bir okul durumundaydı.

Harem

Enderun'da kadınlar yönünden aynı fonksiyonları yüklenen bölüm **harem**di. Topkapı Sarayı'nda ikinci avlunun solunda Divan-ı Hümayun'un arka kısmında yer alan Harem-i Hümayun genellikle Haliç'e nazır çeşitli sofalar, koridorlar, daireler, odalar, çeşmeler ve hizmet binalarından oluşmakta idi.

Harem'in düzeni, çalışma usulleri odalarinkine benziyordu. **Başkalfa Kadın**'ın yönetiminde yeterince görevlinin bulunduğu **Harem**'de kadınlar Enderun'un erkekler bölümünününe benzer bir eğitime ve pratik çalışmaya yönelirlerdi. Saraya alınan kadınlar, Harem'deki deneyimleri, statülerine göre **cariye, şakird, gedikli, usta ve haseki** gibi adlarla sıralanırlardı. Eğer padişah tarafından sarayda alıkonulmazlarsa çıkma ile saray dışında görevlendirilen kapıkullarıyla evlendirilirlerdi. Harem halkını, padişah, valide sultan, padişah hanımları, sultanlar, şehzadeler gibi Harem'de hizmet edilenler ve ustalar, kalfalar, cariyeler şeklinde hizmet edenler olmak üzere iki grupta değerlendirmek gerekir. Harem Darü's-saade Ağası (Harem Ağası-Kara Ağa) tarafından idare edilirdi. Harem Ağası Harem'in dış bölümü ve ihtiyaçlarıyla ilgilenirdi.

c-Askeri Eğitim

İlk zamanlarda Osmanlı askeri kuvvetleri atlı aşiret birliklerinden oluşuyordu. Orhan Bey döneminde yaya ve müsellemler adı ile bir ordu kuruldu. I. Murat döneminde de Kapıkulu Ocakları oluşturuldu. Hristiyan ailelerden alınan çocuklar Türk ailelerin yanına verilirdi. Buradan Acemi Ocağına alınırdı. Acemi Ocağı'nda en başarılı olanlar Enderun Mektebine alınırdı. Diğerleri Kapıkulu Ocaklarına dahil edilirdi. Kapıkulu Ocaklarına alınan askerler pratik bir eğitime tabi tutulurdu. Bu genellikle, keçeyle kılıç çalmak ve testiye kurşun sıkmak şeklinde olurdu. Her askeri sınıf bulunduğu sınıfa bağlı olarak pratik eğitim alırdı.

Osmanlı Devleti'nde askeri eğitim kurumu sayılabilecek başka okullar da vardı. Bunlardan biri Cambazhane Mektebiydi. Cambazbaşı denilen bir yönetici ile bir yardımcı ve otuz kadar öğrencisi vardı.

Atlı olan ve savaşlarda padişahın önünde düşmana karşı ilk saldırıya geçen Cambazlara eleman, Acemi Ocağından sağlanırdı.

Osmanlı Devleti'nde askeri mızık okulunun adı Mehterhane'dir. Orhan Bey döneminden beri var olduğu sanılmaktadır. Mehter Bölüğü'nün barındığı yere Nevbethane denirdi.

Not: II. Mahmut Mehterhane'yi kaldırmış ve Askeri Mızık örgütünü kurdurmuştur.

d- Medreseler

Medrese, Arapça bir kelime olan, “Derese” türevinden gelmektedir. “İlim öğrenilen yer” anlamına gelir. Medrese teşkilatlı bir kuruluş olup, dersane ve etrafında öğrencilerin kaldığı odalar medreseler bel kemiğini teşkil eder. Kütüphane, imaret, hamam gibi kuruluşlarda medresenin ayrılmaz parçalarıdır. Çoğu zaman cami ve mescid bitişiklerine yapılırdı.

Medreselerin bir de vakfiyesi vardı. Bu vakfiye de medresenin çalışma sisteminden çalışanların günlük yevmiyelerine varıncaya kadar her türlü bilgi yer alırdı. Ayrıca hoca ve talebelerin ihtiyaç ve masrafları da bu vakfiyelerden karşılanırdı. (18) Medreselerde “başmüderis” (rektör), “müderis” (profesör), “müfid” (doçent), “muid” (asistan), öğrenciler ise “danişmend, suhte” adıyla anılırdı.

Diğer İslam Devletleri’nde olduğu gibi Osmanlılarda da temel eğitim-öğretim kurumları medreseler idi. Osmanlılar, medreselerini Büyük Selçuklu, Anadolu Selçukluları ve diğer İslam devletlerini örnek alarak kurdular. Kısa zamanda şöhret bulan bu medreselere, İslam dünyasındaki diğer ülkelerden çok sayıda talebe ve âlim akın etmeye başladı.

Osmanlı medreselerinde ilk dönemlerde müderisler günde 4 ders vermekle yükümlüydüler. Tedrisat, medreselere ve müderislere göre haftanın en çok üç günü (salı-perşembe-cuma) tatil olmak üzere devam ederdi. Osmanlılarda ilk medrese, 1330’da İznik’in fethini müteakip bir manastır medreseye çevrilmesiyle yine İznik’te Orhan Gazi tarafından açılmıştır. Burası kısa zamanda bilgiler yuvası haline gelmiş, uzun müddet hizmet vermiştir. Davud-i Kayserî (öl. 1350) bu medresenin ilk başmüderisliğini (rektör) yapmıştır. Ayrıca Orhan Gazi bu medrese için vakıflar tesis etmiştir.

Osmanlılarda ikinci medreseyi Bursa’nın fethini müteakip yine Orhan Gazi döneminde, şehrin en büyük manastırının medreseye çevrilmesiyle (manastır medresesi) Bursa’da açılmıştır. (1335) Osmanlı Devletinin sınırlarının hızla gelişmesine paralel olarak medreseler de aynı hızla artmaya başlamıştır. Orhan Gazi’den sonra sırasıyla I. Murat, Yıldırım Bayezit, I. Çelebi Mehmet, II. Murat’ın yaptırdığı medreseler izlemiştir. Yine pek çok devlet ricâli medrese ve diğer hayır kurumları açmakta adeta birbirleriyle yarışıyorlardı. Açılan bu medreseler Osmanlılarda bilim ve düşünce hareketini, faaliyetlerini artırıyor, devletin her alanında büyük bir ilerleme ve gelişme kaydetmesini sağlıyordu. Kuruluş döneminin en önemli medreseleri aynı zamanda devletin de başkentliğini de yapmış olan İznik, Bursa ve Edirne medreseleri idi.

Medreselerin doruğa çıkışı ise Fatih’le gerçekleşti. Çağ kapayıp çağ açan Fatih, Fatih Camii yanına Sah-n-ı seman (Semaniye) adını taşıyan sekiz medrese yaptırdı ve sekiz kiliseyi de medrese haline getirdi. Sahn-ı Seman medresesinin programı Ali Kuşçu’yla Mahmut Paşa tarafından hazırlandı. Ayrıca Ayasofya’nın papaz odalarını medreseye çeviren Fatih, buranın başmüderisliğine de Molla Hüsrev’i getirmişti. Ali Kuşçu ve Hızır Çelebi gibi büyük alimler de burada dersler vermekte idi.

Kanunî Sultan Süleyman’ın Süleymaniye Camii civarında yaptırdığı adıyla anılan medreseler ise Osmanlılarda öğretim yoluyla atılan en büyük adımlardan biri oldu. Burası aynı zamanda İslâm

dünyasının en büyük ilim-kültür merkezi haline geldi. İslâm dünyasının diğer bölgelerinden bu medreselere çok sayıda âlim ve talebe akın etti. Bu medreseler darü'l hadis, tıp, tabiiye, riyaziye ve diğer ilimlerin okutulduğu 6 fakülteden ibaretti. Ayrıca sitenin hastahane, imaret, tabhâne, hamam ve müştemilatı da bulunmaktaydı. Sonraki yıllarda bunlara yenileri eklendi. II. Selim zamanında Edirne'de Selimiye, III Murad döneminde III. Murat Medresesi, III. Mehmed devrinde III. Mehmed Medreseleri inşâ edilerek yüzyıllarca bu böyle devam etmiştir.

XVI. yüzyılın sonlarına doğru ise diğer bütün kurumlarda olduğu gibi medreselerde de gözle görülür bozulmalar oldu. Ki nedenleri ise: Medrese Kanunlarına aykırı hareket edilmesi, ilme önem verilmemesi, ilim ehlinin maddî-manevî olarak desteklenmemesi, yeni doğmuş bebeklerin “beşik uleması” müderris olarak atanması, merkezcilik, bencillik, rüşvet ve iltimaslar, (adam kayırma), pozitif bilimlerin medreselerden kaldırılması gibi nedenlerle medreseler ve buna bağlı olarak devletin diğer müesseseleri/kurumları çökmüştür.

Bu medreselerde Davud-i Kayseri, Molla Fenari, Kadizâde Rumî, Ali Kuşçu, Celaleddin Hızır, Zenbilli Ali Efendi, Gelenbevi İsmail, Mirim Çelebi, İbn-i Kemâl, Taşköprüzâde Ahmet, Meşhur Hekim Âhî Çelebi, Kınalızâde Ali, Kanuni'nin meşhur Şeyhülislamı Ebussuud Efendi gibi pek çok âlim yetişmiş ve yine bu medreselerde ders vermişlerdir.

Osmanlı medreselerinde değişik zamanlarda, değişik dersler okutulurdu. Dini ilimlerden Fıkıh, Kelâm, Hadis, Tefsir, Feraiz, Usûl-i Fıkıh; Mantık, Belâgat, Lügât, Sarf, Nahiv, Hendese, Hesap, Heyet (astronomi), Botanik, Tarih, Kimya, Tıp, Felsefe gibi aklî (müspet) ilimler okutulurdu.

Osmanlı medreselerini, umûmî ve ihtisâs (uzmanlık) medreseleri olmak üzere iki ana gruba ayırırdı.

Dini Kurumlardaki Eğitim

Osmanlı Devleti'nde halkı bilgilendiren önemli kurumlardan biri de cami, tekke ve zaviyelerdir. Bu kurumlar ilk zamanlarda birer öğretim yeri gibi faaliyette bulunmuşlardır.

Osmanlı Devleti'nde esnaf teşkilatı da birer eğitim yeri olarak kabul edilmelidir. Ahilik ve Lonca Teşkilatı günümüzde yaygın eğitim dediğimiz fonksiyonu yerine getirmekteydi. Aynı zamanda mesleki eğitim kurumları da denebilir. Çünkü çırak, kalfa, usta şeklinde bir mesleki eğitim basamakları vardı.

Bir tür esnaf dernekleri olan loncalar, 1912 yılında çıkarılan bir yasayla tamamen kaldırılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde eğitim-öğretim konusunda mahallerin de rolü vardır. Mahaller, bilgi iletişiminin gerçekleştiği yerlerden biridir. Mahallelerdeki bu bilgi aktarımı duruma göre Mahalle mekteplerinde yapıldı. Bu mektepler camilerin içerisinde ya da yakınındaydı.

AVRUPA TARİHİ-I (1300-1600)

A-Feodalitenin Çözülüşü ve Merkezi Krallıkların Kurulması

Avrupa Yeniçağ denilen dönemin başında, Ortaçağ'ın siyasi, sosyal ve ekonomik özelliklerini tamamen değiştirecek bir sürece girmişlerdir. Ferdin bütün özellikleriyle ön plana çıkması, feodalitenin siyasi bir sistem olmaktan çıkması ve milli monarşilerin kurulması, papa-krallar mücadelesinin kralların lehine sonuçlanması, milli monarşilerin kurulmasıyla günümüz Avrupa milletlerinin oluşum sürecinin başlaması, iktisadi faaliyetlerin gelişerek önce Avrupa'ya, daha sonra da dünyaya yayılması, Hümanizma ve Rönesans hareketleriyle günümüz Avrupa düşüncesinin ortaya çıkması, Reform hareketleriyle Katolik kilisesinin etkisini kaybetmesi ve yeni mezheplerin ortaya çıkması, Katolik kilisesinin kendini yeniden düzenlemesi Yeniçağda ortaya çıkan gelişmelerdir.

Bu birbirine bağlı gelişmelerin başında XV. yüzyıl içinde milli monarşilerin ortaya çıkışı gelir. Haçlı seferlerinden sonra derebeylerin nüfuzu epeyce azalmıştı. Krallar bundan yararlanmaya başladılar. Bu dönemde papaların krallara müdahalesi de engellenmişti. Krallar, hükümlanlık haklarını koruyabilmek için daimi ordular kurmaya başladılar. Barutun da ateşli silahlarda kullanılmasıyla derebeylerin siyasi hakimiyeti de tamamen yıkıldı. Böylece milli monarşiler iyice güçlendi.

Yüzyıl Savaşları (1337-1453)

İngiltere kralı III. Edward, annesi Isebella'nın ölümü üzerine, Fransa tahtında hak iddia ederek Fransız topraklarına saldırdı. Fransızlar, 1337 yılında İngiltere'ye saldırdı ve İngilizleri geri püskürttü.

1414 yılında tahta geçen İngiltere kralı V. Henry tekrar Fransa topraklarına saldırdı ve Paris'e kadar ilerledi. Bu savaşlarda, İngiltere tarihinde ilk defa savaş topu kullandı.

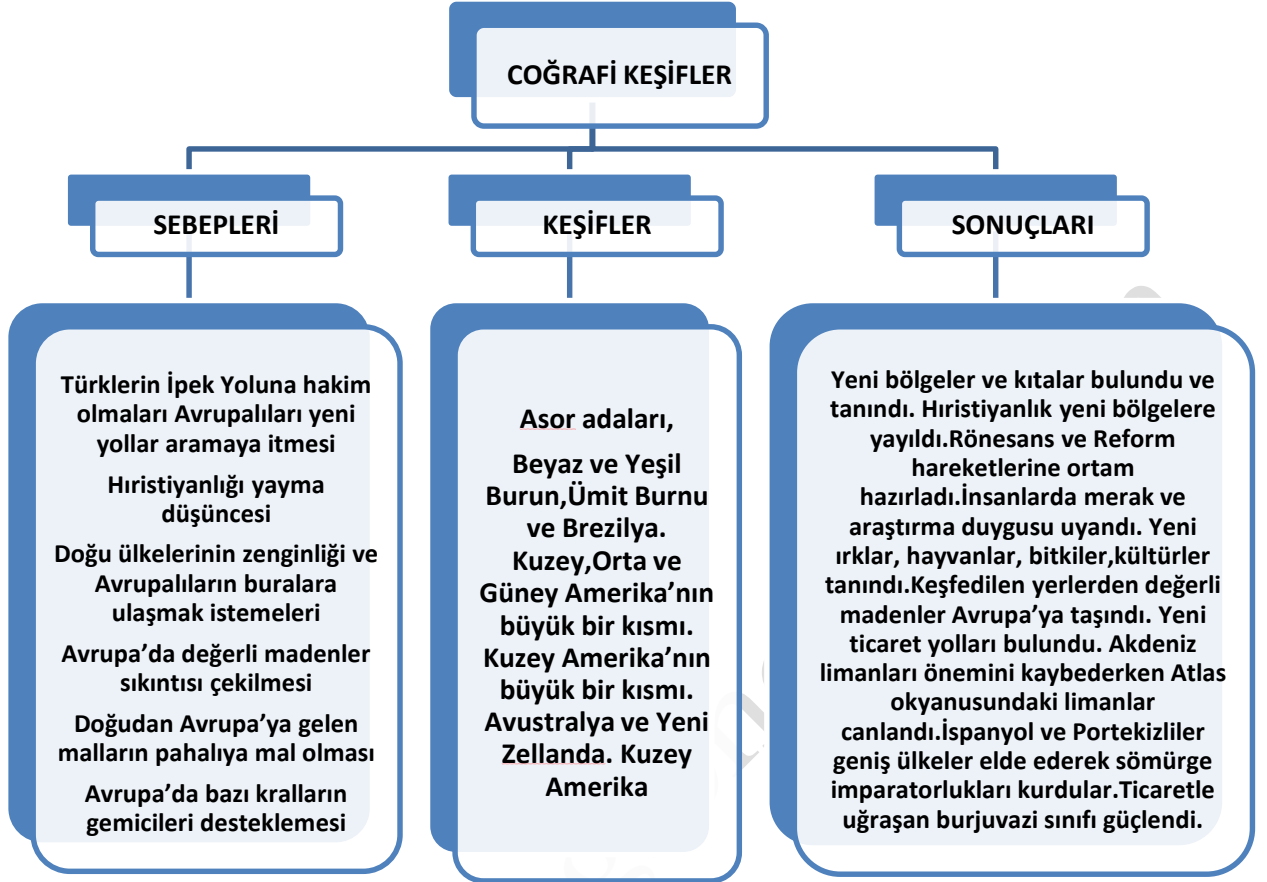
B-Teknolojik Gelişmeler

a-Barutun ateşli silahlarda kullanılması: Özellikle feodalitenin yıkılmasında etkili olmuştur. Ordularda daha güçlü hale gelmişlerdir.

b-Pusulanın icadı ve Gemicilik Sanatının İlerlemesi: Yeni ticaret yollarının bulunmasına, ticaretin gelişmesine ve coğrafi keşiflere yol açmıştır.

c-Kağıt ve Matbaanın Geliştirilmesi: Daha fazla kitabın basılmasına, okuma ve yazmanın artmasına, bilim ve edebiyatın çabuk yayılmasına, dolayısıyla yeni fikirlerin gelişmesine ve buna paralel olarak Hümanizma, Rönesans ve Reform hareketlerine yol açmıştır.

C-Avrupa'nın Yayılması(Coğrafi Keşifler)

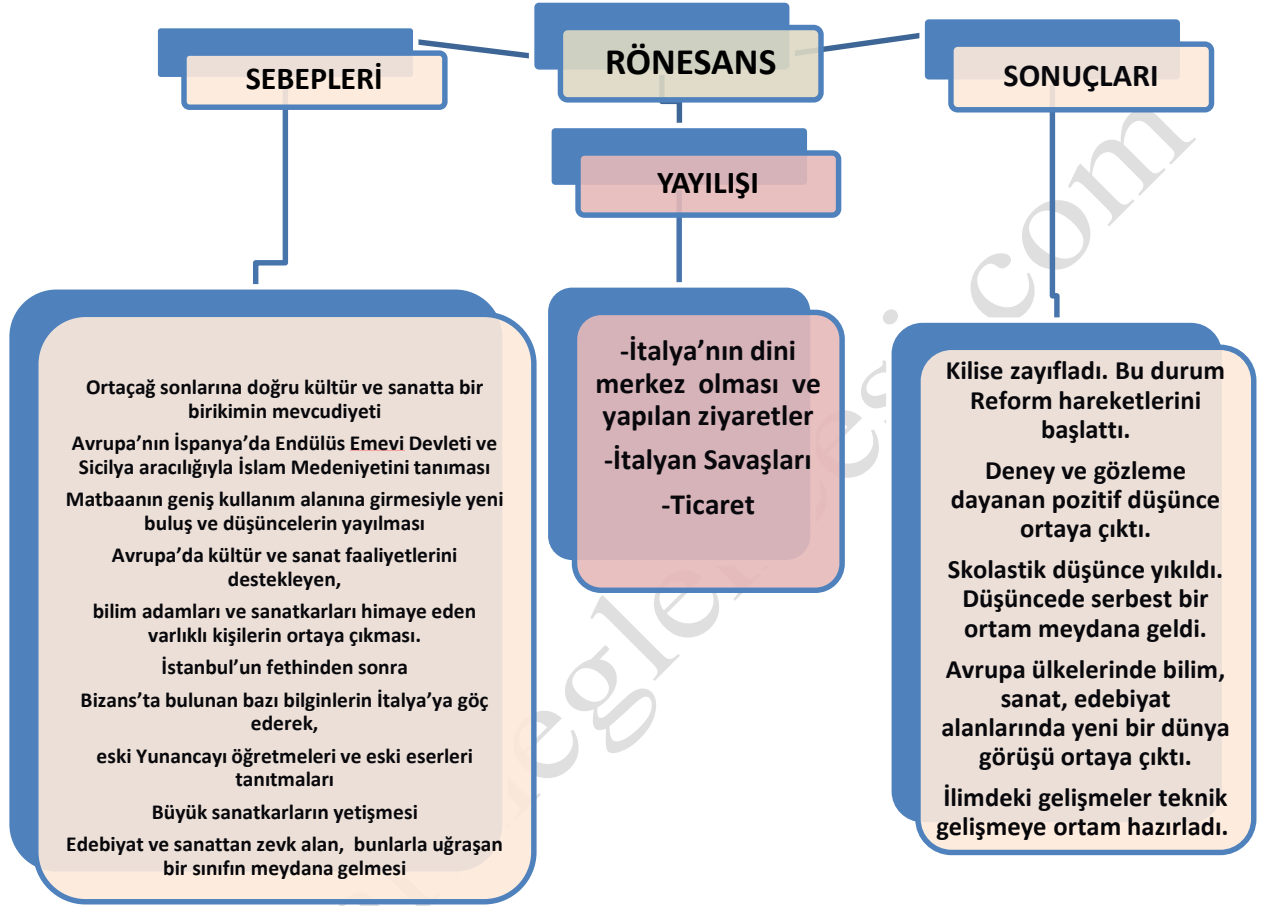

DÜNYADA DEĞİŞİKLİK YAPMAK İSTEYENLER, İLK DEĞİŞİKLİĞİ ÖNCE KENDİNİZDE YAPIN.

Ç-RÖNESANS

Kelime anlamı yeniden doğuş demek olan Rönesans, geniş anlamıyla, XV. ve XVI. yüzyıllarda Batı Avrupa’da edebiyat, sanat ve bilim alanında meydana gelen gelişmeleri ifade eder.

Rönesans hareketleri İtalya'da başlamıştır. Bunda İtalya'nın coğrafi konumu dolayısıyla değişik kültür ve medeniyetlerle ve bilhassa İslam medeniyetiyle ilişki kurmasını sağlamıştır. İtalya'nın siyasi birlikten yoksun olması dolayısıyla geniş bir hürriyet ortamının bulunması tarihinin eski olması, ekonomik durumunun iyi olması, dini bir merkez olması da Rönesans'ın İtalya'da başlamasında etkili olmuştur.

Rönesans, Hümanizma ile başlamıştır. Hümanizma, Eski Yunan ve Latin kültürünü en yüksek kültür örneği olarak alan ve Ortaçağ'ın skolastik düşüncesine karşı Avrupa'da doğup gelişen felsefe, bilim ve sanat görüşü, insanlık sevgisini en yüce amaç ve olgunluk sayan bir doktrindir. Rönesans. Roma'nın dini bir merkez olması dolayısıyla yapılan ziyaretler ve İtalya savaşlarının etkisiyle diğer Avrupa ülkelerine de yayılmıştır.

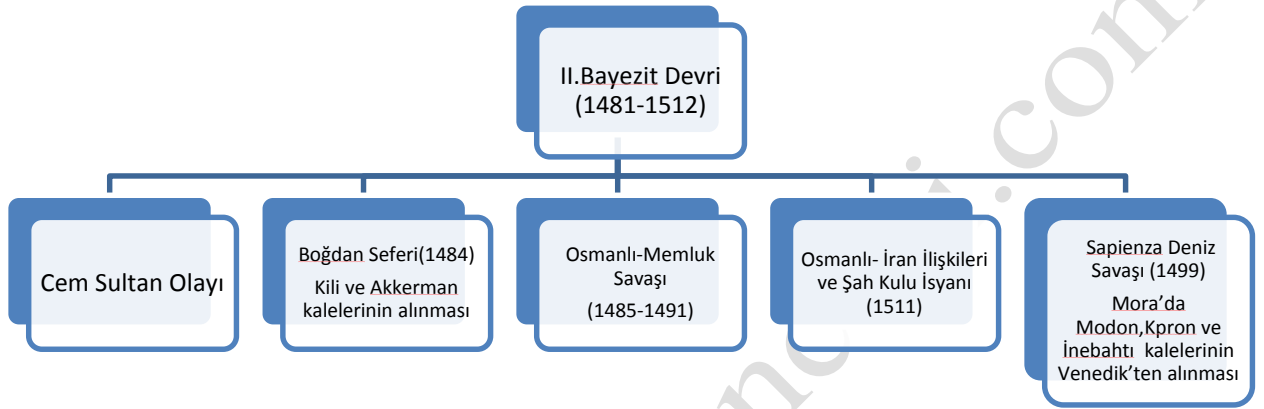
Meşhur tıp üstadı Falcon, son demindeyken etrafında toplanan meslektaşlarına :

-Ölümüne üzölmeyin, dedi arkamda üç tane büyük hekim bırakıyorum.

Başucundaki doktorlar hemen ağzından çıkacak isimleri işitmek için heyecanla üzerine eğildiler.

Falcon saydı: “Su, hareket, perhiz!”

II. BAYEZİD DEVRİ(1481-1512)

1-Cem Sultan Olayı

Kardeşi II. Bayezid'le taht mücadelesine girişen Cem Sultan başarılı olamayarak ilkinde Memluklere, ikincisinde de Rodos Şövalyelerine sığındı. Avrupa'ya götürölen Cem Sultan orada hayatını kaybetti(1495)

Sonuçları: **a**-Avrupa Cem Sultan'ı Osmanlı aleyhine baskı unsuru olarak kullandı. **b**-Osmanlı Devleti'nin batıdaki fetihleri zayıfladı.

c-İspanya'da katliamlara uğrayan Müslömanlara yardım yapamadı. **d**-Osmanlı-Memluk savaşına yol açtı.

2-Boğdan seferi(1484)

II. Bayezid Boğdan üzerine sefere çıkarak Kili ve Akkerman kalelerini ele geçirdi.

3-Osmanlı-Memluk ilişkileri

Fatih döneminde Hicaz su yolları ve Dulkadiroğulları beyliğinin himayesi dolayısıyla gerginleşen ilişkiler aşağıdaki sebeplerden savaşa dönüştü:

a-Memluklerin Cem Sultanı ve Karamanoğullarını korumaları

b-Memluklerin Dulkadiroğullarının iç işlerine karışmaları

c-Fatih'e gönderilen hediyelere el koymaları(o sırada Fatih ölmüştü)

1485-1491 arasında süren savaşta her iki tarafta ağır kayıplar verdi. Yapılan antlaşmayla Tarsus ve Adana topraklarının Hicaz evkafına (vakıflar) ait olduğu kabul edildi.

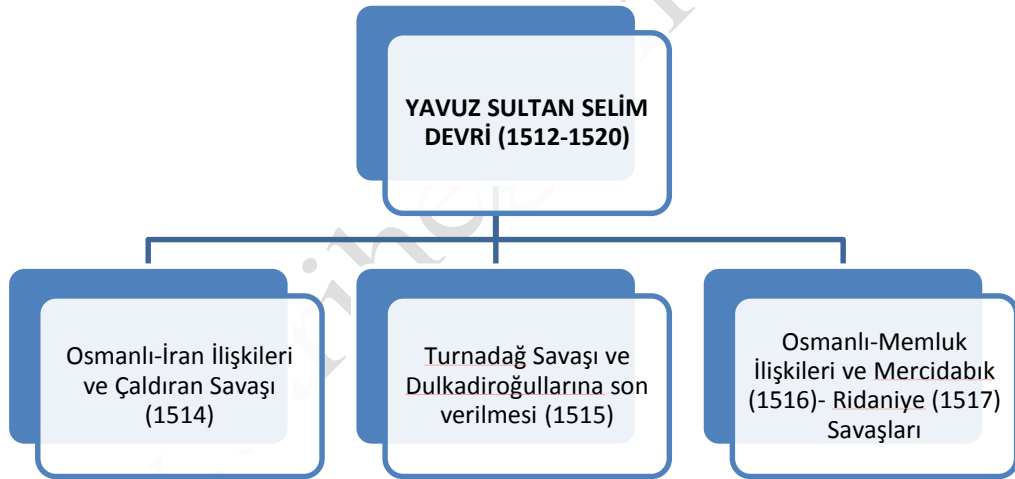
4-Osmanlı-Venedik ilişkileri

1499'da sefere çıkan Osmanlı donanması İnebahtı, Modon, Koron ve Navarin kalelerini aldı. Ayrıca Venedik donanması yenilerek Ayamavra ve Kefalonya adaları da geri alındı. Alınan yerler Osmanlı'da kalmak şartıyla antlaşma sağlandı(1502).

5-Osmanlı-İran ilişkileri

1501 yılında Safevi Devleti'ni kuran Şah İsmail siyasi amaçlarla Anadolu'da Şii propagandası yapmaya başladı Bunun sonucunda Anadolu'da Şahkulu isyanı başladı.Ayaklanma zorlukla bastırıldı.(1511)

Not: II. Bayezid döneminde İspanya'da Katolikler birleşerek Müslüman ve Yahudilere soykırım uygulamaya başladılar. Bunun sonucunda Türk denizcileri Müslüman Arapları Afrika'ya, Yahudileri de Selanik'e taşıdılar (1492).

1-Şehzadeler mücadelesi

Kardeşlerinin hala taht iddiacısı olduğunu gören Yavuz, üzerlerine yürüyerek onları ortadan kaldırdı.

2-Doğu siyaseti

Yavuz Sultan Selim'in temel amacı İslam dünyasında birliği sağlamaktı. Bunun için Türkistan'a kadar ulaşmak istiyordu. Batıdaki devletlerle yapılmış antlaşmaları yenileyerek doğuya yöneldi. Doğudaki faaliyetleriyle oğlu Kanuni'nin Avrupa ve Akdeniz'deki faaliyetlerine zemin hazırladı.

3-İran Seferi(1514)

Sebepleri: Şah İsmail'in şii propagandası yaptırarak Anadolu'yu ele geçirmek istemesi

1514'te Çaldıran'da yapılan savaşta İran ordusu yenilgiye uğratıldı.

Sonuçları: a- Doğu ve Güneydoğu Anadolu Osmanlı egemenliği altına girdi. b- Safevi tehlikesi önlendi. c- Tebriz-Halep ve Tebriz-Bursa İpek Yolu Osmanlı denetimine girdi. d- İdris-i Bitlisi'nin gayretleriyle Diyarbakır, Bitlis ve Mardin alındı ve Diyarbakır eyalet merkezi oldu. Dulkadiroğullarına son verilmesi(1515)

İran seferinden dönerken Dulkadiroğulları üzerine yürünmüş ve yapılan Turnadağ Savaşı'yla bu beyliğe son verilmiştir. Böylece Maraş ve çevresi Osmanlı topraklarına katılmış, bu durum Memluklerle Osmanlının arasının açılmasına yol açmıştır.

4-Mısır seferi(1516-1517)

Sebepleri: a-Yavuz'un İslam dünyasını birleştirmek istemesi b-Memluklerin Safevilerle anlaşmaları c-Dulkadiroğulları topraklarının Osmanlının eline geçmesine Memluklerin tepki göstermesi d-Baharat Yolu dolayısıyla Mısır'ın zengin bir bölge olması e-Portekiz'in Hint Okyanusu'nda etkili olması f-Daha önceki padişahlar dönemindeki problemler

1516 yılında Mercidabık savaşıyla Suriye, Filistin ve Lübnan bölgesi Osmanlıların eline geçti. 1517 yılındaki Ridaniye savaşıyla Mısır ele geçirilerek Memlülklere son verildi.

Sonuçları: a-Suriye, Filistin, Lübnan ve Mısır ele geçirildi. b-Hicaz Osmanlılara bağlandı c-Halifelik Osmanlılara geçti. d-Osmanlı Devleti İslam dünyasının lideri durumuna geldi. e-Baharat Yolu Osmanlılara geçti. Fakat Ümit Burnu Yolu'nun bulunması önemini azalttı. f- Venedik, Kıbrıs adası için ödediği vergiyi Osmanlılara ödemeye başladı. g-Kuzey Afrika için bir üs elde edilmiş oldu. h-Doğu Akdeniz Osmanlı egemenliğine girdi. ı-Kutsal Emanetler İstanbul'a getirildi.

İYİ OLMAK KOLAYDIR, ZOR OLAN ADİL OLMAKTIR.

Viktor Hügo

OSMANLI DEVLETİ'NDE HUKUK, BİLİM, TEKNOLOJİ VR SANAT ALANINDAKİ GELİŞMLER

1. Hukuk Alanındaki Gelişmeler

I. Murat'tan itibaren "Ülke hanedanının ortak malıdır" anlayışının yerini "Ülke padişah ve oğullarının "anlayışı almıştır. Osmanlı Devleti'nin temel aldığı iki hukuk sistemi vardı. Bunlar şer'i ve örfi hukuktur. Kaza, İslam hukukuna göre hüküm verme görevidir. Bu kaza görevi iki boyutluydu. Boyutunun ilk yönü ,kişiler arasındaki anlaşmazlıkları "fasl"etmek, yani çözümlenmekti. Bu bakımdan kaza yetkisini kullanan kadı ,bir yargıçtı. Kazanın ikinci boyutu, kamu düzeni ile ilgiliydi ve bakımdan kadılar yönetim konusunda da büyük yetkilerle donatılmışlardı.

Osmanlı kanununa göre, "bey, kadı hükmü olmaksızın icraatta bulunamaz, kadı da hüküm verdikten sonra hükmün yerine getirilmesini bizzat kendisi yapamazdı". Örfi hukuk ise şer'i hukuk kurallarına

uymak kaydıyla eski Türk geleneklerinden gelen ve fethedilen yerlerdeki devam eden kurallardan oluşurdu. Padişahların ağzından yazılan örfi kanunlar fermanlar aracılığıyla duyurulurdu. Osmanlı Devleti'nde kanunların yazılı hale gelmesi Fatih döneminde başlamıştır. Bu kanunlara Kanunname-i Ali Osman adı verilmiştir. Kadıların yönetim açısından görevleri şunlardı: Miras, ticaret ve nikah işlemlerini karara bağlarlardı. Yönetici olarak kadının kendi hüküm bölgesinde bütün görevliler üzerinde denetim yetkisi vardı. Hükümdardan gelen emirleri halka duyururdu. Vergilerin toplanmasında etkiliydi.

Kadının en büyük yardımcısı naib idi. Naibler bilhassa nahiyelerde kadı adına hüküm verirdi. Bazı büyük kazalarda miras işlemlerini yürütmek üzere kassam denilen görevliler bulunurdu. Mahkemelerde ayrıca kadıya bağlı olarak çalışan muhızlılar vardı.

Bunlar davalıları mahkemeye getirmek ve hüküm sonrasında davacının hakkının alınmasında kendisine yardımcı olmak gibi önemli bir görevi yerine getirirlerdi. Kamu davası niteliğini taşıyan davaların suçlularını kadı huzuruna getirmek görevi, bir örf mensubu olan subaşlıların görevi idi.

2. Bilim ve Teknoloji

Osmanlı Devleti'nde bilim alanındaki çalışmalar İznik Medresesi'nin açılmasıyla başladı. Bu medrese, Selçuklu medreselerinin devamı niteliğindedir. İlk müderrisi Kayserili Davud idi. Osmanlı'da ilk tıp medresesi de Yıldırım Bayezit tarafından Bursa'da kurulmuştur.

Fatih döneminde tıp alanında büyük bilim insanları yetişti. Bunlardan Sabuncuoğlu Şerefeddin Türkçe'ye tercüme ettiği eser, Cerrahiyetü'l Haniye çok ünlüdür. Ayrıca Mücerrebname adlı tedavide kullanılan malzemeleri anlatan eseri de vardır. Fatih döneminde bilim hayatında önemli gelişmeler oldu. Bunun başlıca sebebi, Fatih'in, bilim adamlarına saygı göstermesi, onları takdir etmesi, bilim adamları arasında, dini ne olursa olsun ayrım yapmaması, açık fikirli olmasıdır. Fatih zamanında yalnız İslami bilimlerde değil, müsbet ilimler sahasında da hayli gelişme görüldü. Sahn-ı Seman medreseleri bu dönemde açılmıştır. Bu dönemin en önde gelen bilim adamı, hiç şüphesiz Ali Kuşçu'dur.

O, Türkiye'de matematik öğretiminin ilk kurucusu sayılır. Dönemin bir başka matematikçisi de Sinan Paşa'dır. Onun meşhur eseri Tazarruat adını taşır. Molla Lutfi, Sinan Paşa ve Müslühiddin Sinan II. Bayezit döneminin matematik bilginleridir. Matrakçı Nasuh matematikle ilgili eserlerini Yavuz Sultan Selime sunmuştur. Osmanlılarda tarih ve coğrafya alanlarındaki ilk eserler Fatih devrinde yazılmıştır.

Tarih alanında Enveri, Amasyalı Şükrullah, Tursun Bey, Kemal Paşazade, Aşık Paşazade, Hoca Saadettin, Neşri, Mustafa Selaniki ve İdris-i Bitlisi gibi kişiler yetişmiştir. XVI. yüzyılda Kanuni tarafından Süleymaniye Külliyesi'nde diğerlerinden farklı olarak bir de tıp medresesi bulunmaktaydı.

Coğrafya ve astronomi alanında Ali Kuşçu, Piri Reis, Seydi Ali Reis ve Matrakçı Nasuh'un çalışmaları dikkate değerdir. Piri Reis'in eseri Kitab-ı Bahriye, Seydi Ali Reis'in eseri ise Miratü'l Memalik (Memleketlerin Aynası)'tır

XVI. yüzyıldaki matematikçiler astronomi ile de uğraşmışlardır. Takiyüddin Mehmet, Hoca Saadeddin Efendi'nin yardımlarıyla İstanbul'da bir rasathane kurdu (1578). Ne yazık ki bu rasathane uzun ömürlü olmadı. Gökleri incelemenin uğursuzluk getireceği ileri sürülerek yıktırıldı (1580).

XVII. yüzyıl bilim hayatında bir durgunluk dönemidir. Toplum hayatında meydana gelen bazı değişimler hem bilim hayatını, hem de medreseleri etkisi altına aldı.

Devrin bilim adamlarından Katip Çelebi'nin Keşfü'z Zünun, ve Mizanü'l hak fi ihtiyarı'l Ehak (En doğrunun seçiminde hak terazisi) adlı eserleri vardır.

XVII. yüzyılda coğrafya alanında eser verenler içerisinde Katip Çelebi ve Evliya Çelebi başta gelir.

Bilindiği gibi, müspet bilimlerde, elde edilen bilgilerin tekniğin gelişmesi için kullanılmasına yol açmıştır. Böylece bilim, teknoloji seviyesinin yükselmesini, teknoloji de hayatın kolaylaşmasını sağlamıştır.

Osmanlıların savaş sanayi alanında gelişmiş bir teknolojileri vardı. Tophane, baruthane, demirhane gibi atölyeler dönemin en gelişmiş tezgâhlarının kullanıldığı yerlerdi.

Gemi yapımı ile ilgili teknoloji, başta İstanbul olmak üzere, diğer yerlerdeki tersanelerde yapılan gemilerde kendini göstermiştir. Bu teknoloji sayesinde Osmanlı Devleti XVII. Yüzyıl ortalarına kadar denizlerdeki üstünlüğünü koruyabilmiştir.

3. Yazı, Dil ve Edebiyat

Türkler İslamiyet'e girdikten sonra, bu dinin kutsal kitabının yazıldığı Arap alfabesini de benimsediler. Ancak buna birkaç harf ilave ettiler. Osmanlılar, değişik yazışmalarda ve işlerde farklı yazı biçimleri kullandıkları gibi süsleme unsuru olarak da yazıdan istifade etmişlerdir.

Osmanlı Devleti sınırları içinde birçok millet yaşıyor, bunlardan her biri kendi illerini konuşuyor ve bu dillerle ifade edilen kültürlerini yaşıyorlardı. Bununla birlikte devletin resmi yazışma dili Türkçe idi. Din ve ilim dili olarak Arapça, edebi dil olarak da Farsça oldukça yaygındı. Zaten medresede okutulan kitaplar Arapçaydı.

İyi bir eğitim görmüş bir Osmanlı, Türkçe dışında Arapça ve Farsçayı konuşamasa da okuyup yazabiliyordu. Üç dilin ortak kullanımıyla Osmanlıca ortaya çıkmıştır.

Bu dönem edebiyatını Divan Edebiyatı, Halk Edebiyatı ve Tekke Edebiyatı olmak üzere üç bölüme ayırarak incelemek yerinde olur.

Anadolu'da beylikler döneminde yerleşmeye ve yaygınlaşmaya başlayan Divan Edebiyatı, Osmanlıların ilk zamanlarından itibaren gelişmesini sürdürdü. İlk Osmanlı divan şiirinde kaside, gazel, mesnevi ve rubai türleri kullanıldı. Divan şiirinin konusunu aşk, güzellik gibi din dışı ve tasavvuf gibi dini konular teşkil ederdi.

Osmanlı Devleti'nin edebiyatta da en güçlü olduğu dönem XVI. yüzyıl oldu. Bu yüzyılda hem edebi alan genişlemiş hem de bir önceki yüzyıldan daha çok ve büyük üstadlar yetişmiştir. Bunların en ünlüleri Baki ve Fuzuli başta olmak üzere Nesimi, Zati, Hayali, Rahmi ve Yahya Bey'dir.

Türk Halk Edebiyatı, Türklerin Anadolu'yu yurt edinmelerinden sonra burada da gelişmesine Selçuklular ve Osmanlılar zamanında devam etti. XVI. yüzyılda ellerinde sazlarıyla diyar diyar dolaşan saz şairleri bu yüzyılda isim yapmaya ve şöhret kazanmaya başladılar. Pir Sultan Abdal, Bahşi, Kul Mehmed, Öksüz Dede, Hayali, Köroğlu ve Mahremi bu dönemin en ünlü saz şairleridir.

Halk Edebiyatı için XVII. yüzyıl altın devir olmuştur. Zira Gevheri, Aşık Ömer ve Karacaoğlu gibi en kuvvetli halk şairleri bu dönemde yaşamışlardır.

Tekke Edebiyatı, tekkelerde yetişen ve daha çok dini değerlere ağırlık veren, fakat nazım şeklinde halk edebiyatına yaklaşan şairlerin ortaya koyduğu bir edebiyat türüdür. Tasavvuf Edebiyatı da denen bu edebiyat, Mevlevilik ve Bektaşılık gibi birçok tarikat üyesi şairler tarafından geliştirilmiştir.

En önemli temsilcileri Hacı Bayram Veli, Kaygusuz Abdal, Akşemsettin, Eşrefoğlu Rumi ve Kemal Ümmi'dir. XVI. yüzyılda ise Abdürrahim Tırsi, İbrahim Gülşeni ve Pir Sultan Abdal'dır.

4. Güzel Sanatlar

Minyatür Sanatı: Osmanlılar resim yerine daha soyut olan minyatürü tercih etmişlerdir. II. Bayezit, Yavuz ve Kanuni dönemlerinde minyatür sanatı gelişmiştir.

Kanuni döneminde İslam minyatür ekollerin etkisiyle edebi eserlerde kitap süslemeleri ön plana çıkar. Bunlardan çok sayıda eser günümüze kadar gelmiştir. Bunlar arasında Matrakçı Nasuh'un tarihi tasvirleri görülür.

Çinicilik: Çini, bir nevi beyaz topraktan yapılan ve fırında pişirilen, üzeri sırlı, keramik işlerine verilen isimdir. Bundan bardak, tabak, testi, vazo, duvar kaplamaları ve süs eşyaları gibi şeyler yapılır.

Çini porselen gibi yarı şeffaf değildir. Işığa tutularak bakıldığı zaman ışık görülmez. Çini'ye ilk zamanlar kaşı denirdi. İlk defa çini tabiri Osmanlılarca kullanılmıştır. Kaşı'nın daha sonradan çini olmasının nedeni, Çin işlerine benzetilmesi ve güzel olmalarıdır.

Mimar Sinan zamanında camilerin duvarlarına kaplanan çinilere kaşı, bunları yapanlara kaşiger denilirdi. Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'da Sarayburnu'nda yaptırdığı köşke Sırça Saray denirken sonradan Çinili Köşk ismi verilmiştir. Çini kaplı bir çok binaya çinili adı verilmekte, çinili hamam, çinili köşk, çinili medrese denilmekte ve bu isim kaşı manasına kullanılarak Kütahya çinisi, İznik çinisi ve çinici adları yayılmış bulunmaktadır.

Ebru Sanatı

Kağıtların üzerine boya ile mermer damarları gibi renkli dalgalar yaparak süslemek. Ciltçilere ve süslemecilere mahsus bir iştir. Osmanlı döneminde bir sanat eseri sayılacak kadar güzel renkli ve şekilli ebrulara rastlanmaktadır. Ebru çeşitleri : Akkase ebru, battal ebru, çifte aharlı ebru, hatip ebrusu.

Kakmacılık

Ahşap, taş, metal üzerine belirli bir desen şekillendirilerek açılan oyuklara gümüş, sedef, altın gibi madenlerin gömülerek yapıldığı süsleme sanatıdır.

Osmanlılarda Tezhip

Arapça'da altınlama manasına gelen tezhip sözü yalnız altın yaldızla işlenen işleri ifade etmez. Boyalarla yapılan ince kitap süslemesine de denir. Selçuk Türklerinde hayli ilerlemiş olan bu sanat onlardan Osmanlı Türklerine geçmiş ve 17. asırda en yüksek derecesine ulaşmıştır. Matbaanın Türkiye'de 1729 senesinde İbrahim Müteferrika tarafından tatbikatına kadar bütün önemli el yazmaları tezhiplenirdi. Bu tarihten sonra bu sanat yavaş yavaş yok olmuştur. Osmanlılarda tezhip sanatçılarına müzehhip adı verilirdi.

Ciltçilik

El yazması eserlerin dağılmasını engellemek için yapılan ve çeşitli malzemelerle süslenen sanat ürünüdür.

Hat Sanatı

Osmanlı hat san'atında üslûp arayışı ve ilk teceddüt hareketleri Fâtih Sultan Mehmed devrinde ve İkinci Bâyezîd'in yirmialtı sene süren Amasya vâililiği esnâsında başladı. Bunu, İstanbul'un fethiyle Türk İslâm mefkûresini gerçekleştiren Fâtih'in cihâd-ı ekber olarak ilan ettiği ilim ve güzel san'âtlarda başlattığı hamlelerin netîcesi olarak kabul etmek gerekir. II. Bâyezid şehzâdeliğinde yazı hocası olan Şeyh Hamdullâh'ı talebeleriyle Amasya'dan İstanbul'a dâvet etmiş, kendisine sarayın harem dâiresinde oda ayırmış, timâr vermiş, Mushaf ve kıt'âlar yazdırmak sûretiyle hat san'atında Osmanlı üslûbunun doğmasına sebep olmuştur. Şeyh Hamdullah uzun çileli bir çalışma ve tedkik sonucu yazıda arzu ettiği kemâle ermiş, Osmanlı hat mektebinin temelini atmıştır. Açtığı çıkır bütün İslâm âleminde benimsenmiş, hattatların üstâdı kabul edilmiş, Kibletü'l-küttâb nâmiyle yâdedilmiş, bir buçuk asır süren Yâkut üslûbu sona ermiştir.

Süleymaniye Camii'sinin kubbesinin etrafındaki yazıları yazan Ahmet Karahisari ise hat sanatında zirveye çıkmıştır.

Şeyh'in aklâm-ı sitteye bilhassa sülûs ve neshe kazandırdığı seviye, Yâkût Musta'sımî'den sonra en önemli tekâmül merhalesi olarak kabul edilmiştir.

Musiki

Osmanlı mûsikîsi, Osmanlı saray veya halk müzisyenlerinin askerî, dini, klâsik ve folklorik türlerde ürettiği ve toplumun her kesiminde kullanılmış bir sanat olup bir ucu Çin'e, bir ucu Fas'a kadar uzanan 25 asırlık Türk mûsikîsinin yaklaşık 500 yıllık bir bölümünü teşkil eder. Osmanlılar Türk müzik geleneğini devam ettirmişler ve Mehterhane denilen mızıka takımını kurmuşlardı. Sarayın mehter takımı her gün ikinci vaktinde mehter vururdu.

Bestelenen şarkılar sıkı bir alet çalışmasıyla ve kulaktan öğreniliyordu. XV. Ve XVI. Yüzyıllardan zamanımıza beste intikal etmemiştir. Ancak 1724'te ölen İtri Efendi'den az sayıda eser günümüze kadar gelmiştir. II. Selim ve III. Murat'ın saz meclislerine düşkün olduğu da bilinmektedir.

5. Mimari

Klasik Dönem Osmanlı Mimarisi

Teknolojide mimarlık başlı başına bir harikadır. Mimar Sinan'ın bilgi birikimi ile teknoloji ürettiği alanlar, bugün ki mimarlık ve mühendislik fakültelerinin pek çok anabilim dallarını içine alacak genişliktedir. İkinci Bayezid döneminden 16. yüzyılın sonuna kadar olan süre, Osmanlı mimarisinin Klasik Dönemi olarak adlandırılır. II. Bayezid ile başlayan bu döneme, aynı zamanda Büyük Külliye Devri de denilebilir.

Osmanlı devleti, Fatih Sultan Mehmed'le birlikte imparatorluk niteliği kazanmıştır. Erken dönemde de külliye sayısı hayli çok olmakla birlikte kent planlamasına pek büyük katkıları yoktu. İstanbul'un başkent olmasıyla başlayan dönemin bir ürünü olan Fatih Külliyesi, gerek büyüklüğü gerek planlamasındaki düzenliliği, gerekse kentin dini ve kültürel merkezi oluşu ile Osmanlı mimarisinde bir çığır açmıştır. Daha sonra II. Bayezid'in Edirne, Amasya ve İstanbul'da yaptırdığı külliye, bu kentlerin Osmanlı kimliği kazanmasında önemli rol oynamışlardır.

II. Bayezid döneminde, sultanın yanı sıra devlet ileri gelenleri de camiler yaptırmıştır. Ancak bunların sultanların yaptırdığı ve Selatin adı verilen camilerden belli farkları vardır. O kadar büyük boyutta olmadıkları gibi minarelerinin sayısı da biri geçmez. Bu tür camilerden biri de Sultanahmet yakınındaki Firuz Ağa Camii'dir. 1491 tarihli yapı, tek kubbeli namaz mekanı ve üç gözlü, kubbeli son cemaat yeri ile tek kubbeli camilerin tipik bir örneğidir.

16. yüzyılın ilk yarısında İstanbul-Bağdat yolu üzerinde, ordunun bir günlük yürüyüş sonunda dinlendiği yerlerde Menzil Külliye yapılıyordu. Bunlardan biri de İstanbul'dan sonra ilk menzil olan Gebze'deki Çoban Mustafa Paşa Külliyesi'dir. 1522'de yapımına başlayan külliye çevresinde bir kentleşmeyi doğurmuştur. Yapının Mimar Sinan'ın eseri olduğu ileri sürülür.

Ama böyle erken bir tarihte henüz bu çaptaki eserleri görülmediği için ancak tamamlanmasında bir süre çalışmış olabilir. Külliye'nin tek kubbeli camii ise daha çok Memlük tarzındaki taş süslemesi ile dikkati çeker. Bu malzemenin Mısır'dan getirildiği ileri sürülür. Gerek içeride gerekse dışarıda kakma taş tekniğinde geometrik süslemeler yer almaktadır.

Süleymaniye Camii iki yarım kubbelidir. Eksen üzerindeki yarım kubbeler ana kubbeyi desteklemekte, bu da yanlardaki küçük kubbeler ve kemerlerden oluşan bir sistem ile dengelenmektedir.

Bu şema Ayasofya modelini akla getirir. Ama Ayasofya'da hiçbir zaman sağlanamamış olan statik denge, Süleymaniye Camii'ndeki en başarılı özelliklerinden biridir. Bu arada, caminin büyük

depremler geçirmesine rağmen önemli bir hasara uğramadığını, oysa Ayasofya'nın kubbesinde zaman zaman çökmeler ve büyük çatlamların olduğunu da hatırlamak gerekir.

Mimar Sinan küçük ölçülerdeki yapılarda da çok başarılıdır. Üsküdar'daki Şemsi Paşa Külliyesi bunu kanıtlayan bir örnektir. Bir mimarın medrese, cami ve türbeden oluşan külliyei dar bir alanda nasıl bu kadar olumlu biçimde yerleştirebildiğine şaşmamak olanaksızdır. Bir yapının mütevazı ölçülerde olması, hiçbir zaman sanatçının işi küçümsemesine neden olmamıştır.

Edirne'deki Selimiye Camii Mimar Sinan'ın başarılı sanat yaşamını noktalar. 1575 tarihli yapı kentin yüksekçe bir yerindedir. Günümüzde ise kent tarafından daha iyi görünebilmesi için önüne bir meydan açılmıştır. Selimiye Camii'nin kubbesi de sekiz dayanağa oturtulmuştur. Bu yapıda mekanın hemen hemen tümü tek bir kubbe altında toplanmıştır. Bu örneğe, Osmanlı mimarisindeki en görkemli kubbe denilebilir.

Selimiye Camii, merkezi mekanın en başarılı örneklerinden biri olarak dünya mimarlık tarihi literatürüne geçmiştir. Yapı yalnız Türk mimari-sinin değil, dünya mimarisinin de baş yapıtlarından biridir. Caminin içinde ferah ve aydınlık bir atmosfer vardır.

6. Osmanlılarda Oyun, Eğlence ve Şenlik

Türklerin çok değişik eğlence türleri vardır. Osmanlılarda dinlenme ve eğlenme biçimlerinden birisi mesire yerlerine gitmektir. Türk hamamları da hem yıkanma ve rahatlama hem de eğlence ve sohbet yerleriydi. Türkler kahve ve kahvehanelerle XVI. yüzyıl ortalarında tanıştı ve kahvehaneler hızla yayılarak sık gidilen ve eğlenilen yerler haline geldi. Tavla ve satranç oynayıp, müzik dinlenen kahvehanelerde, şairler ve edebiyatçılarda sohbet etmek için buluşuyorlardı.

Osmanlı Türklerinin eğlence hayatında meddah, orta oyunu ve karagöz gibi seyirlik oyunların da önemli bir yeri vardı. Bu eğlencelerin dışında, büyük esnaf bayramları da yapılırdı.

Osmanlı Devleti'nde spor, daha çok gözü pek savaşçılar yetiştirmek amacıyla gelişmişti. Okçular tekkesi, pehlivanlar tekkesi gibi kuruluşlar Türkiye'deki ilk ciddi spor kuruluşları kabul edilebilir. Ayrıca külliyelerde “zorhane” adı verilen ve beden eğitimi ile ilgili çalışmaların yapıldığı bölümler vardı. Enderun'da da aynı eğitim yapılırdı. O dönemde, spor yapma yerine, idman ifadesi kullanılırdı.

Düzenli bir biçimde yapılan ve biraz da dansa benzeyen bir tür eskrim oyunu vardı ki, buna *matrak* denirdi. Osmanlılar kayak sporu ile de ilgilenmişlerdir. Kayak, sınırlarda görev yapan akıncıların kış aylarında kullandıkları önemli bir araçtı.

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN DEVRİ(1520-1566)

ÖNEMLİ OLAYLARI

İÇ İSYANLAR

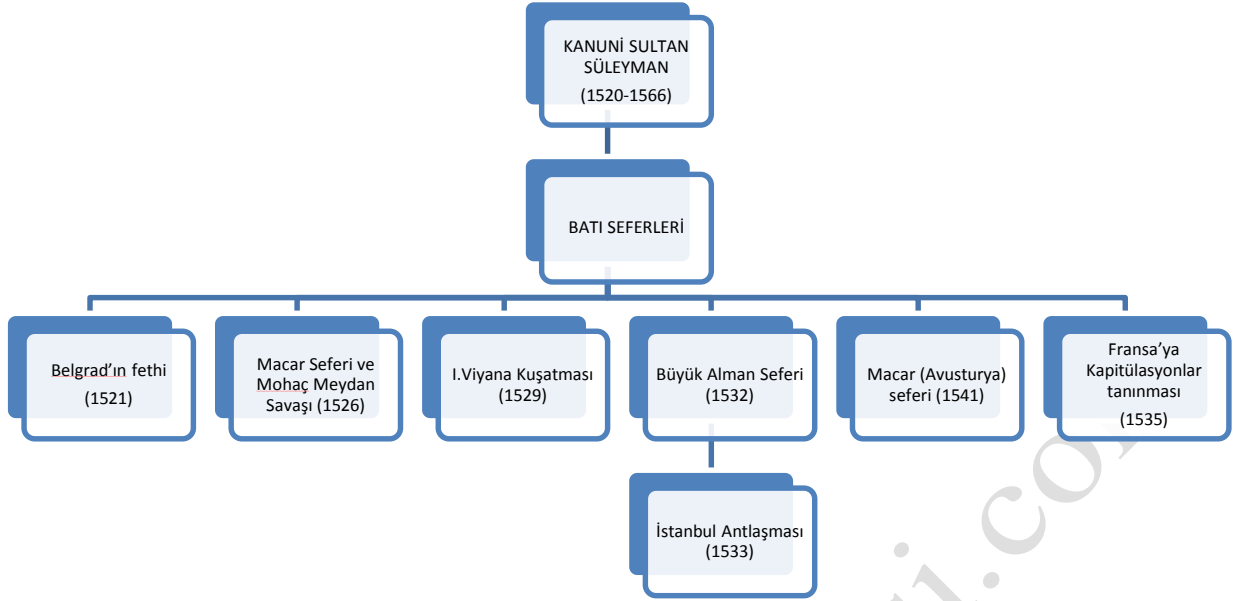
Canberd Gazali,Yavuz tarafından Şam valiliğine atanmıştı. Kanuni'nin batıda uğraşmasından yararlanarak isyan etmiş, fakat başarılı olamamıştır (1521).

İkinci vezirlikten vezir-i azamlığa getirilmeyen Ahmet Paşa vali olarak gönderildiği Mısır'da isyan etti. Fakat isyanı bastırıldı(1524).

Safevi etkisiyle vergilerin ağırlığını bahane ederek isyan eden Baba Zünnun başarılı olamadı (1527).

Kalender Çelebi tarafından Maraş çevresinde çıkan isyanda kısa sürede bastırıldı (1527.)

BATIDAKİ FAALİYETLER

Kanuni tahta geçtiğinde doğu da ciddi bir sorunla karşılaşmadı. Bu sebeple ilk önce batıyla ilgilendi. Bu sırada Avrupa'da; Venedik eski gücünü kaybetmiş, Portekiz ve İspanya onun yerini almıştır. Macaristan'ın yanında Avusturya Arşidükalığı ortaya çıkmıştır. Kutsal Roma-Germen imparatorluğu Osmanlı Devleti'nin en güçlü rakibi haline gelmiştir.

1-Osmanlı-Macar İlişkileri

a-Belgrad'ın fethi(1521)

Macar kralı, akrabası olduğu Kutsal Roma-Germen imparatoru Şarlken'e güvenerek vergisini ödemediği gibi, giden Osmanlı elçisini de öldürttü. Bunun üzerine sefere çıkan Kanuni, şehri karadan ve nehirden kuşatarak ele geçirdi.

Sonuçları: Osmanlı Devleti, Avrupa'ya yapacağı seferler için bir üs elde ettiği gibi, Macaristan yolu da açıldı.

b-Mohaç Meydan savaşı(1526)

Sebepleri: Belgrad'ın fethiyle Osmanlı-Macar ilişkileri bozulmuştu. Ayrıca Macar kralı akrabası olan Şarlken'e güvenerek düşmanca hareket ediyordu. Bu sırada Şarlken'e esir düşen Fransa kralı Fransuva da yardım istemişti.

Sefere çıkan Kanuni, Mohaç ovasında Macar ordusunu büyük bir bozguna uğrattı. Macar kralı Layoş (II.Lui)savaş meydanında öldü.

Sonuçları:1- Macaristan'ın fethiyle birlikte Orta Avrupa da Osmanlı egemenliğine girdi.2- Macaristan Osmanlı Devleti'ne bağlı bir krallık haline getirildi.3-Osmanlı Devleti Avusturya ile karşı karşıya geldi.

2-Osmanlı-Avusturya ve Almanya ilişkileri

a-I. Viyana Kuşatması(1529)

Sebebi: Avusturya Arşidük'ü Ferdinand'ın akrabalık dolayısıyla hak iddia ederek Budin'i işgal etmesi

Kanuni, bunun üzerine sefere çıkarak Budin'i ele geçirdikten sonra, Viyana'yı kuşattı. Kış mevsiminin yaklaşması ve kuşatma toplarının getirilmemesi dolayısıyla kuşatma kaldırıldı.

b-Almanya seferi(1532)

Sebebi: Avusturya Arşidük'ü Ferdinand'ın Macar kralı olarak tanınmasını istemesi ve Budin'i kuşatması.

Bu olay üzerine sefere çıkan Kanuni'nin karşısına çıkmaya Şarlken ve Ferdinand cesaret edemediler. Sefer sonunda Avusturya barış istedi. İstanbul Antlaşması yapıldı. Buna göre;

- 1-Avusturya Macaristan işlerine karışmayacak
- 2-Avusturya Arşidük'ü protokolde Osmanlı sadrazamına eşit sayılacak
- 3-Osmanlı Devleti'ne elinde bulundurduğu Macar toprakları için 30.000 altın vergi ödeyecekti.

Not: Bu antlaşmayla Avusturya Osmanlı üstünlüğünü kabul etmiş oldu.

c-Macar(Avusturya) seferi(1541)

Sebebi: Macar kralının ölmesi üzerine Ferdinand'ın Budin'e saldırması

Sefere çıkan Kanuni Budin'i aldığı gibi Macar topraklarını yeniden düzenledi.

1-Budin Beylerbeyliği(Güney Macaristan) 2-Erdel beyliği(Orta Macaristan) 3-Kuzey Macaristan(Avusturya'nın elinde)

d-Zigetvar seferi(1566)

Avusturya'nın vergilerini ödememesi ve düşmanca tavırları dolayısıyla sefere çıkan Kanuni,Zigetvar kalesini kuşattı. Fakat Zigetvar'ın fethini göremeden vefat etti.

3-Osmanlı-Fransa İlişkileri

Kanuni daha önce Fransa Kralı'nın yardım isteği ile Macar seferine çıkmış, esaretten kurtulmasını sağlamıştı. Fransa kralı Fransuva bu kez Kanuni'den bazı imtiyazlar istedi. Fransızların Kapitülasyon, Osmanlıların İmtiyazat-ı Mahsusa(Uhud-u Atika)dedikleri antlaşma yapılmıştır.(1535)

Kanuni'nin Kapitülasyonları tanınmasının amacı, Avrupa Hristiyan birliğini bozmak, Akdeniz limanlarını canlandırmak, Fransız limanlarından da faydalanarak Osmanlı ticaret mallarını Avrupa'ya aktarmak.

Tanınan ayrıcalıklar şunlardır: a-Fransız ticaret gemileri Osmanlı sularında serbestçe dolaşabilecekler, istedikleri limanlara girebilecekler. b-Fransız tüccarlardan daha az vergi alınacak c-Fransız tüccarları arasındaki davalara Fransız mahkemeleri bakacak d-Türklerle Fransızlar arasındaki davalara Türk mahkemeleri bakacak, ancak bir tercüman bulundurulacak. e-Osmanlı ülkesinde ölen Fransız tüccarın malları varislerine kalabilecek. f-Aynı haklardan Türk tüccarları da Fransa'da yararlanacak. g-Antlaşma hükümdarlar sağ kaldıkları müddetçe yürürlükte kalacak.

Not: Kapitülasyonlar,1740 yılında I. Mahmut zamanında sürekli hale getirildi.1838 yılında yapılan Balta Limanı Antlaşmasıyla kapitülasyonlar özellikle İngiltere lehine genişletilmiştir.

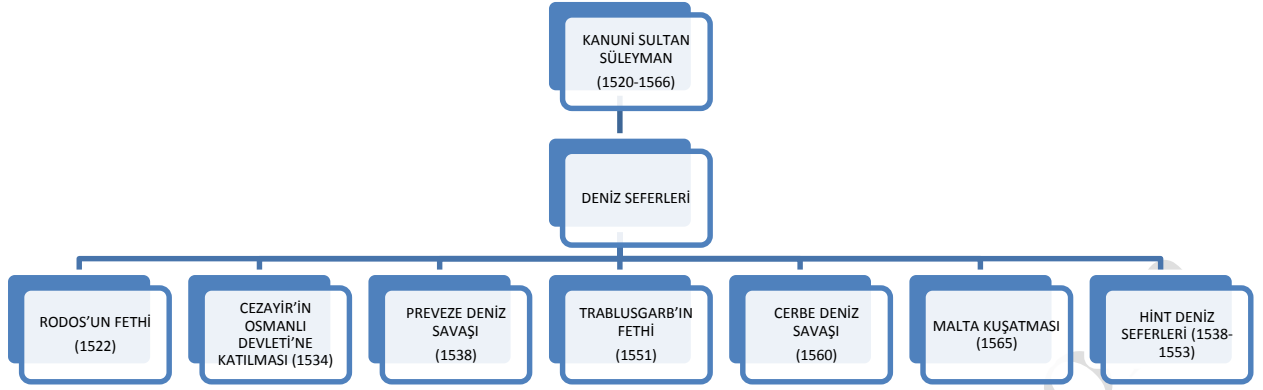
4-Doğu Avrupa'daki Gelişmeler

II. Bayezid döneminde 1489 tarihinde Lehistan ile bir ticaret antlaşması yapıldı. II. Bayezid aynı dönemde Rus tüccarlarına da Karadeniz'de ticaret yapma hakkı tanımıştır. Rusya devletinin temelleri de bu dönemlerde atılmıştır.

5-Avrupa Devletleri'nin Siyasi Münasebetlerinde Osmanlı Devleti'nin Rolü

Osmanlı Devleti Avrupa'nın siyasi hayatında etkin yerini korumuştur. Avrupa devletleri kendi aralarındaki münasebetlerde Osmanlı'yı dikkate almışlardır. Fransız kralının Alman esaretinden kurtulmasında ve kapitülasyonların verilmesinde, Reform hareketleri sırasında Osmanlı Devleti'nin etkinliğini görüyoruz.

II. Bayezid, büyük hat sanatkarı Şeyh Hamdullah'ın sanatına olan hürmetinden ve sevgisinden dolayı, hat üstadının yazı meşk ederken hokkasını tutup, rahat etsin diye onun sırtını yastıkla beslemiştir.

DENİZLERDEKİ FAALİYETLER

1-Rodos'un fethi (1522)

Sebebi: Adayı ellerinde bulunduran Sen Jan Şövalyelerinin Mısır ve Suriye ile Anadolu arasındaki deniz ticaretini engelliyorlardı. Ayrıca Hacı gemilerine ve Anadolu kıyılarına saldırıyorlardı.

Karadan ve denizden kuşatılan kale ele geçirildi. Rodos'un fethiyle Suriye ve Mısır ile Anadolu arasındaki deniz yolu güvenlik altına alındı. Ege Denizi Osmanlı Devleti'nin denetimine girdi.

Not: Rodos'un fethiyle Sen Jan Şövalyeleri Malta adasına taşındılar

2-Barboros Hayrettin Paşa'nın Osmanlı Hizmetine Girmesi (1534)

Cezayir'den İstanbul'a çağrılan Barboros Kaptan-ı Deryalığa getirildi. Cezayir de Osmanlı Devleti'nin bir eyaleti oldu.

3-Preveze Deniz Savaşı(1538)

Sebepleri: a-Osmanlı Devleti ile Avusturya ve Roma-Germen imparatorluğu arasındaki rekabet b-Ege'de Venedik hakimiyetine son verilmesi, İspanya ve İtalya kıyılarının vurulması c-Akdeniz'de Osmanlı etkisinin giderek artması

Venedik, Ceneviz, Malta, İspanya ve Portekizlilerden oluşan Haçlı donanması Korfu açıklarında, Preveze'de büyük bir bozguna uğratıldı.

Sonuçları: a-Akdeniz bir Türk gölü haline geldi b-Venedikliler Osmanlı Devleti ile tazminat ödeyerek barış yaptılar c-Venedikliler, Dalmaçya kıyılarında ve Mora'da bazı adaları Osmanlılara bıraktılar.

“1300’lü yıllarda Gırnata (Granada)’da Yusuf Ebu’l Hallac tarafından yaptırılan, bir üniversitenin giriş kapılarından birinin nefis kitabesinde şunlar okunmaktadır;

“Dünya hayatı şu dört şey üzerinde dayanıp durur.”

1-Hikmet sahiplerinin taşıdığı ilim; 2-Yetkili kimselerin göstereceği adalet; 3-İyi ve salih kimselerin duası;

4-Yiğitlerin cesareti;

4-Barboros Hayrettin Paşa’nın Fransa’ya Yardımı(1543)

Almanya ile mücadele halinde olan Fransa’ya Barboros komutasındaki Osmanlı donanması yardım etmiştir.

5-Trablusgarp’ın Alınması(1551)

Şarlken’in Sen Jan Şövalyelerine verdiği ada Turgut Reis tarafından fethedildi.

6-Cerbe Deniz Savaşı(1560)

Cerbe adası kıyısında yapılan savaşta Turgut Reis, Andrea Dorya komutasındaki Haçlı donanmasını ağır bir yenilgiye uğrattı.

7-Malta seferi(1565)

Sebepleri: Sen Jan Şövalyelerinin Osmanlı Devleti’nin Kuzey Afrika topraklarını ve Akdeniz’in güvenliğini tehdit etmeleri

Kuşatma sırasında Turgut Reis’in şehit olmasıyla, kuşatma kaldırıldı.

8-Hint Deniz seferleri(1538-1553)

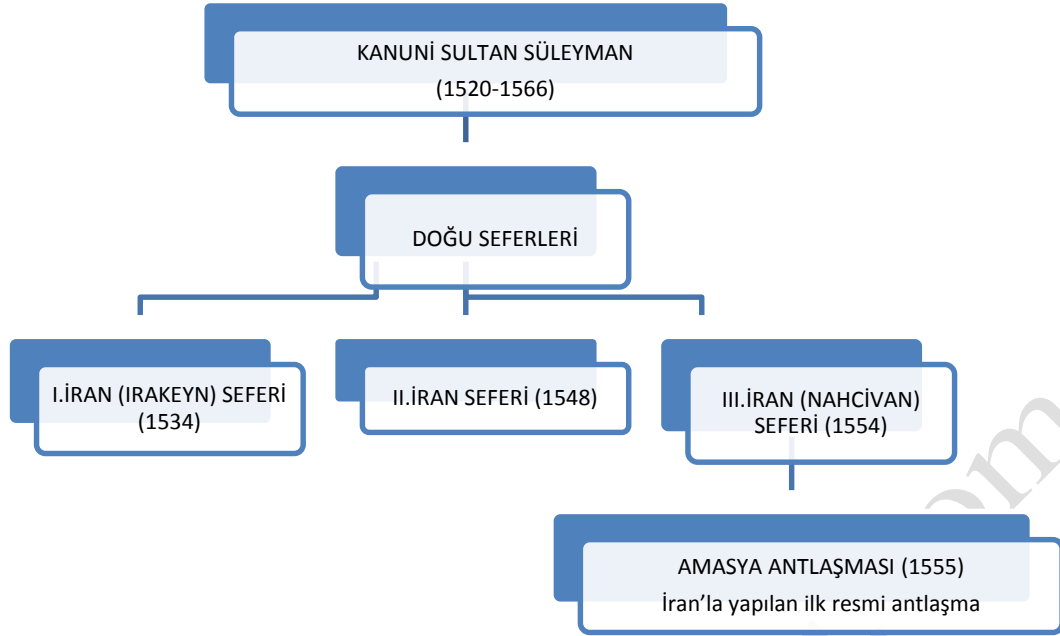
Sebepleri: a-Portekizlilerin Ümit Burnu yolunu bularak, Baharat Yolu’na buraya çevirmeleri b-Portekizlilerin Hindistan’daki Müslüman tüccarlara zarar vermeleri c-Gücerat hükümdarının Portekizlilere karşı yardım istemesi d-Osmanlıların Hint deniz ticaret yolunu açmak ve ele geçirmek istemeleri.

Dört deniz seferi düzenlendi, fakat amacına ulaşamadı.

Osmanlı Devleti’nin bu seferlerde başarılı olamamasının sebepleri şunlardır:

a-Hindistan’daki Müslüman devletlerin Osmanlılara yardım etmemeleri b-Osmanlı gemilerinin okyanus şartlarına dayanıklı olmamaları c-Seferlerin daha çok yardım amacıyla yapılması, askeri ve siyasi amaç güdülmemesi d-Osmanlı devlet adamlarının bu seferlerin ekonomik önemini kavrayamamaları.

Sonuçları: a-Yemen, Eritre ve Sudan sahilleri ile Habeşistan’ın bir kısmı Osmanlı topraklarına katıldı. b-Kızıldeniz Osmanlı denetimine girdi.

DOĞUDAKİ FAALİYETLER

Osmanlı-İran ilişkileri

Çaldıran Savaşı'ndan sonra belli bir dönem Anadolu'daki faaliyetlerini askıya alan Şah İsmail, Kanuni döneminde faaliyetlerine yeniden başladı. Onun ölümünden sonra Şah Tahmasb da aynı politikayı sürdürdü.

1-Birinci İran(Irakeyn) seferi(1534)

Sebebi: Safevilerin Anadolu'da el altından şiî propagandasına devam etmeleri, Osmanlı aleyhine Avusturya ile antlaşmaya çalışmaları ve sınırdaki bazı çatışmalar

Sefere çıkan Kanuni Tebriz, Van ve Bağdat'ı ele geçirdi.

2-İkinci İran seferi(1548)

Sebebi: Şah Tahmasb'ın daha önce ele geçirilen Tebriz, Van ve Nahcivan'ı geri alması

Sefere çıkan Kanuni Van ve Tebriz'i geri aldı.

3-Üçüncü İran(Nahcivan) seferi(1554)

Sebebi: Şah Tahmasb'ın Muş'a kadar ilerlemesi ve Erzurum'u kuşatması Kanuni yeniden İran üzerine yürüyerek Nahcivan, Erivan ve Karabağ'ı ele geçirdi.

Sefer dönüşü Amasya'da kışlayan Kanuni'ye elçi gönderen Şah Tahmasb barış istedi. Bu antlaşmaya göre; Bağdat, Tebriz ve Doğu Anadolu Osmanlılarda kalacak.

Sonucu: Amasya Antlaşması Osmanlı Devleti ile İran arasında yapılan ilk resmi antlaşmadır. İran seferleri ile Osmanlı Devleti Basra Körfezine kadar ulaştı. Bağdat gibi önemli bir şehir ele geçirildi.

HALK İÇİNDE MUTEBER BİR NESNE YOK DEVLET GİBİ, OLMAYA DEVLET CİHANDA BİR NEFES SIHHAT GİBİ.

Kanuni Sultan Süleyman

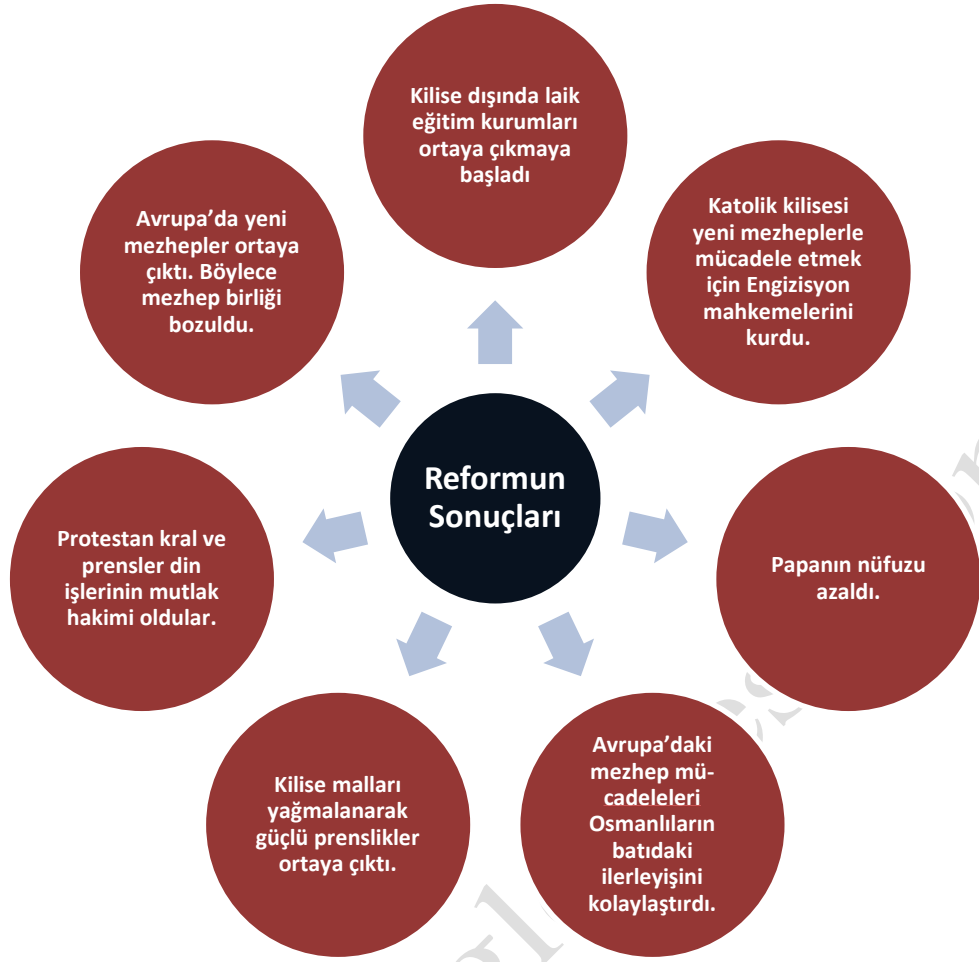
D-REFORM

Reform, kelime olarak yeniden düzenlemek, yeni şekil vermek anlamına gelir. Geniş anlamıyla, XVI. yüzyılda Almanya’da başlayan ve daha sonra diğer Avrupa ülkelerine yayılan dini alandaki yeniliklere denir.

Reform düşüncesi ilk defa Almanya’da Martin Luther tarafından ortaya atıldı. Daha sonra diğer Avrupa ülkelerine yayıldı. 1555 Ogsburg antlaşmasıyla yeni ortaya çıkan Protestanlık serbest bırakıldı. 1598’de ilan edilen Nant Fermanı ile de Fransa’da Kalvenizm serbest bırakıldı. İngiltere’de Kral VIII. Henri İngiliz kilisesini kendisine bağlayarak Anglikan kilisesini kurmuştur. İskoçya’da Kalvenizm kabul edildi. Buna Presbiteriyan adı verilmiştir.

NOT: Osmanlı ülkesinde yaşayan halk inanç ve din konularında serbest oldukları ve Osmanlı Devleti’nin halkı kilisenin suistimallerinden koruduğu için Reform hareketlerinden etkilenmemiştir. Kaldı ki Osmanlı egemenliğinde yaşayan Hristiyanlar Ortodoks idi. Reform hareketleri Katolik kilisesinde oluşmuştur

DÜNYANIN EN ZOR ŞEYLERİNDEN BİRİ, HERKESİN DÜŞÜNMEYEN SÖYLEDİĞİNİ DÜŞÜNEREK SÖYLEMEKTİR. EmilChartier

SOKOLLU DEVRİ(1564-1579)

Kanuni'nin son iki yılında, II. Selim devrinin tamamında ve III. Murat döneminin ilk yıllarında sadrazamlık yapmıştır. Bu dönemde yönetim daha çok Sokollu'nun elinde olduğu için bu döneme Sokollu Dönemi denmiştir.

1-Sakız adası'nın alınması (1566)

Sakız adasının Cenevizlilerden alınmasıyla Batı Anadolu kıyılarının güvenliği sağlanmış oldu.

2-Yemen'in yeniden alınması(1568)

Zeydiye ailesinden Mutahhar'ın isyanı bastırılarak, Yemen tekrar Osmanlı Devleti'ne bağlandı.

3-Endonezya seferi(1569)

Kuzey Sumatra'daki Müslüman Açe Devleti'nin Portekizlilere karşı yardım istemesi üzerine askeri ve teknik yardım yapılmıştır.

4-Kıbrıs'ın fethi(1571)

Sebepleri: a-Akdeniz ticaretinin güvenliğini sağlama düşüncesi b-Kıbrıs'ın Osmanlı egemenliğindeki Anadolu,

Mısır ve Suriye sahillerine yakın olması c-Kıbrıs'ta üstlenen şövalyelerin Osmanlı ticaret gemilerine saldırması d-Venediklilerin Kıbrıs için ödedikleri vergileri kesmeleri e-Kıbrıs'ın Venediklilerde bulunmasının Osmanlıların Akdeniz egemenliğini tehdit etmesi

Sokulu'nın Kıbrıs'ın fethine Haçlı seferine yol açar endişesiyle karşı çıkmasına rağmen, II.Selim'in isteğiyle karar verilmiştir. Vezir Lala Mustafa Paşa komutasındaki donanma bir yıl süren savaştan sonra adayı fethetti.

Sonuçları: a-Doğu Akdeniz tamamen Osmanlı egemenliğine girdi b-Mısır ve Suriye yolunun güvenliği sağlandı.

c-Venedikliler Doğu Akdeniz'den çıkarıldı. d-İnebahtı Deniz savaşına ortam hazırladı.

Not: Akdeniz kıyılarındaki Alanya, Silifke, Tarsus ve Sis(Kozan)sancakları bağlanarak Kıbrıs bir eyalet haline getirildi.

5- İnebahtı Deniz savaşı(1571)

Kıbrıs'ın fethi üzerine Avrupa devletleri Papa'nın kışkırtmasıyla Osmanlılar aleyhinde birleştiler. Haçlı donanması İnebahtı Körfezi'nde Osmanlı donanmasını yaktı. Fakat yıkılan donanma altı ay içerisinde yenilendi. Venedik

barış istemek zorunda kaldı.

Not: Bu savaşta Osmanlı denizci kaynağı ölümler dolayısıyla kurumuştur. Daha sonraki başarısızlıklarda bunun büyük payı vardır.

6-Tunus'un fethi(1574)

Kılıç Ali Reis komutasındaki donanma tarafından fethedilmiştir.

Not:1574 yılında II. Selim'in ölümüyle yerine III. Murat geçmiştir. II.Selim sefere çıkmayan ilk padişah'tır.

7-Lehistan'ın Osmanlı himayesine alınması(1575)

Osmanlı Devleti verasetine karışarak kendi adayının kral olmasını sağladı. Erdel Beyi Baturî Lehistan kralı oldu.

Bu himaye 1587 yılına kadar devam etti.

8-Fas'ın Osmanlı himayesine alınması(1578)

Osmanlı kuvvetleri Vadi's Seyl savaşıyla Portekiz'i Fas'tan çıkardılar. Böylece Fas'ta Osmanlı himayesi başladı.

Not: Bu savaştan sonra Portekizliler Hint Deniz Yolu üzerindeki etkinliklerini İngiltere ve Hollanda'ya kaptırdılar.

9-İngiltere'ye Kapitülasyon verilmesi(1580)

10-Don-Volga ve Süveyş Kanalı projeleri(1568-1569)

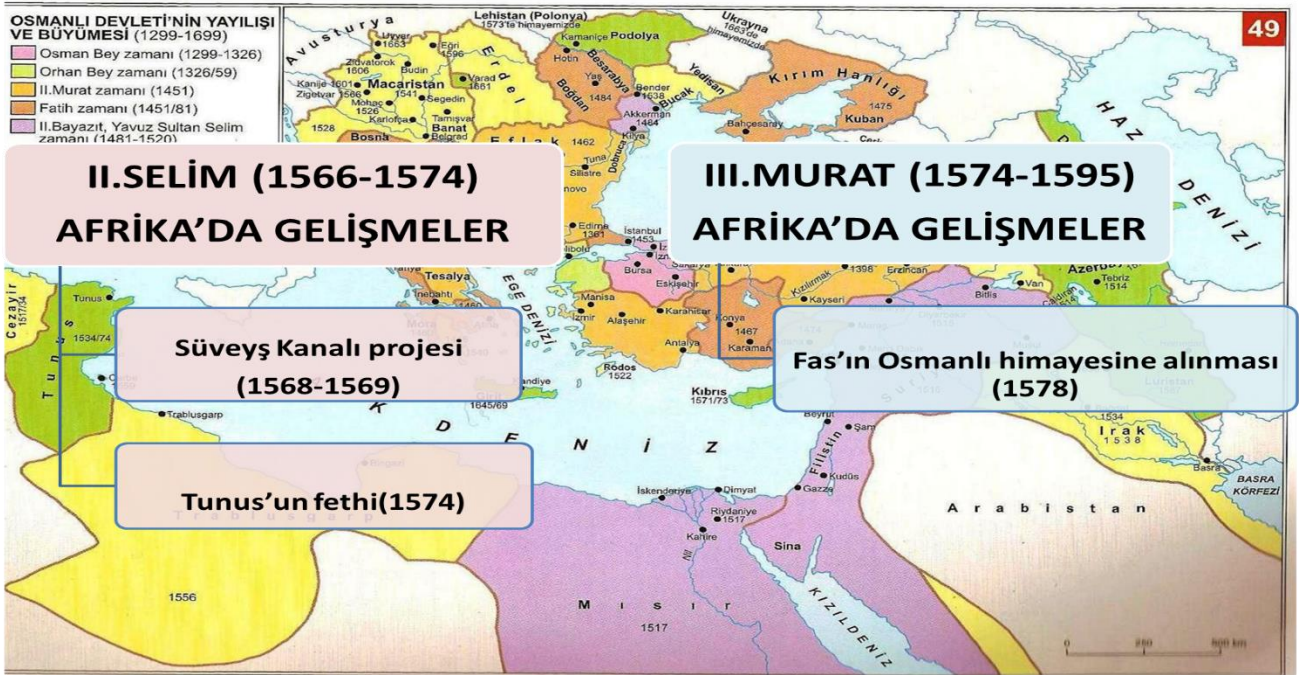
Don-Volga projesinin amaçları: a-Orta Asya Türkleri ile ilişki kurmak b-Rusya'nın güneye inmesini ve büyümesini önlemek c-Hazar denizine geçerek İran savaşlarında donanmadan yararlanmak d-İpek Yolu'nu canlandırmak

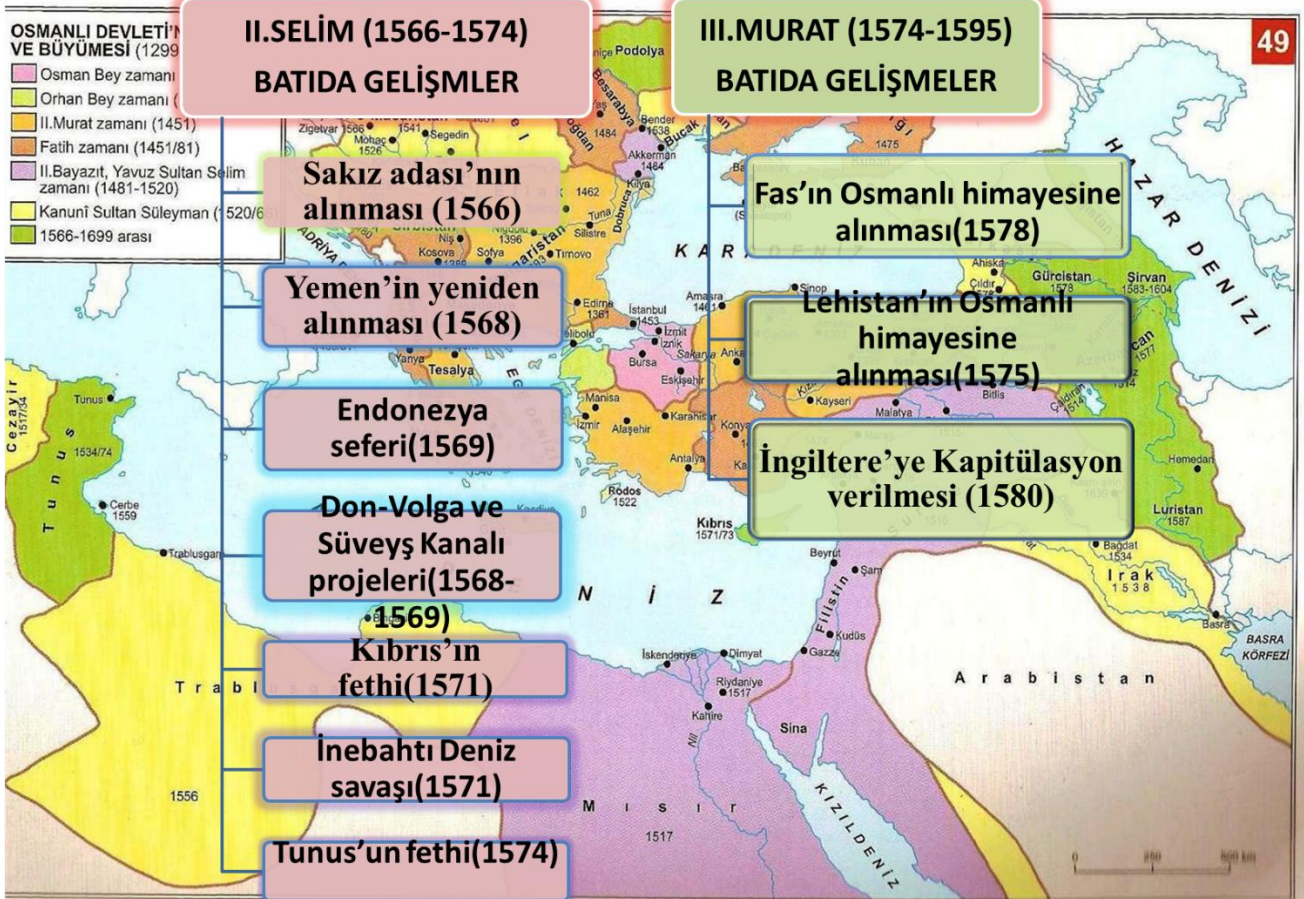
Rusya'nın saldırıları, Kırım hanının projeye destek vermemesi ve yapılan çalışmaya yeterince özen gösterilmemesi sebebiyle başarı sağlanamadı.

Süveyş Kanalı projesinin amaçları: a-Akdeniz ticaretini canlandırmak b-Güney Asya'daki Müslümanlar üzerindeki Avrupalı baskısını kaldırmak c-Portekiz'in Hint Okyanusu'ndaki faaliyetlerini önlemek

Bunun dışında İznik Gölü, Sakarya Nehri, Sapanca Gölü ve Marmara Denizi arasında kanal açılması da düşünülmüştür.

Not: Sokollu'nun ölümüyle(1579)Yükselme döneminin sona erdiği, Duraklama döneminin başladığı kabul edilir.

BİZ SİZDEN KIBRIS'I ALMAKLA KOLUNUZU KESTİK, SİZ BİZİ İNEBAHTI'DA YENMEKLE SAKALIMIZI TIRAŞ ETTİNİZ. KESİLEN KOL YERİNE GELMEZ AMA, SAKAL DAHA GÜR BİRŞEKİLDE YERİNE GELİR.

Sokollu Mehmet Paşa

III. ÜNİTE: ARAYIŞ YILLARI

1- XVII. YÜZYILDA ASYA VE AVRUPA DEVLETLERİ İLE OSMANLI DEVLETİ'NİN GENEL DURUMU

1. AVRUPA'NIN GENEL DURUMU

XVII. yüzyılda Avrupa Devletlerinde yönetim şekli olarak kralların hakim oldukları mutlak monarşi yönetimi görülmektedir. Feodalite rejiminin yıkılmasından sonra Avrupa'da milli monarşiler kurulmuştu. Özellikle İngiltere ve Fransa'da krallar iktidara engel olan unsurları ortadan kaldırarak güçlerini artırmışlardır.

Coğrafi Keşiflerin etkisiyle ekonomik yönden zenginleşen ve gelişen Avrupa'da İngiltere, Fransa, İspanya, Hollanda, Portekiz gibi devletler bilinmeyen yerlere gitme ve buraları kendi çıkarları için

kullanma (sömürgeleştirme) yarışına girdiler. İstanbul'un fethinden sonra yeni ticaret yollar aramaya başladılar.

Uzak Doğu ve Hindistan bölgesi ile Atlas Okyanusu limanları bu dönemde Avrupa Devletlerinin yeni gözde paylaşım bölgeleri olmuştur. Bu paylaşım rekabeti zaman zaman Avrupa devletleri arasında savaflara neden olmuştur. Otuz Yıl Savaşları gibi. (1618-1648)

2. ASYA'NIN GENEL DURUMU

XVII. Yüzyılda Rusya, Asya'da güçlü bir devlet olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Altın Orda Devleti'nin yıkılmasıyla ilerleme yolundaki en büyük engeli ortadan kalkan Rusya, Orta Asya'ya doğru yayılmayı amaçlamıştır. Altın Orda Devleti'nin yıkılmasıyla çeşitli hanlıklar ortaya çıkmıştır.

Aynı dönemde Hindistan'da Türk asıllı Babür Devleti yer almaktaydı. Gerek yapmış oldukları mimari eserler gerekse dönemlerinde yazılmış kitaplar Türk kültürünün bölgede günümüze kadar devam edecek şekilde yaşamasını sağlamıştır.

3. OSMANLI DEVLETİ'NİN GENEL DURUMU

XVII. yüzyılda bütün Balkan Yarımadası dahil olmak üzere Polonya'nın güneyinden Kafkasya'ya ;Kuzey Afrika ve Habeşistan'dan Mora'ya ve Dalmaçya kıyılarına kadar olan bölge Osmanlı Devleti'nin denetimindeydi.

XVII. yüzyıldaki ayaklanmalarla özellikle merkezi otoritenin zayıflamasının etkileri görülmektedir. Zayıflamanın bir sebebi de I. Ahmet (1603-1617) zamanında getirilen **ekber ve erşed** sistemiyle tahta geçiş sisteminin değişmesidir. Şehzadelerin sancağa çıkma usulü de kaldırılmıştır.

Şehzadelerin Topkapı Sarayı'nda eğitim görmeleri yönetim tecrübesi kazanmalarını önlemiştir. Bu da devleti yönetmede zorlanmalarına, yönetime saray kadınları, askerler ve bazı devlet adamlarının karışmasına yol açıyordu.

OKUMAYI ÖĞRENMEK EN GÜÇ SANATTIR. Goethe

4. XVII.YÜZYILDA OSMANLI-AVUSTURYA VE OSMANLI-İRAN İLİŞKİLERİ

a-Avusturya ile İlişkiler

1593-1606 Savaşları

Avusturya ile Kanuni döneminde sağlanan barış, **1593 yılında sınırlarda meydana gelen karşılıklı çatışmalarla bozulmuş ve savaşa dönüşmüştür. Bu savaşta Erdel, Eflak ve Boğdan beyleri Avusturya'nın yanında yer almışlardır.**

Kanuni'den sonra ilk kez bir padişah yönetiminde sefere çıkan Osmanlı ordusu III. Mehmet eliyle Eğri kalesini almış, Haçova'da Avusturya ordusunu bozguna uğratmıştır. (1596)

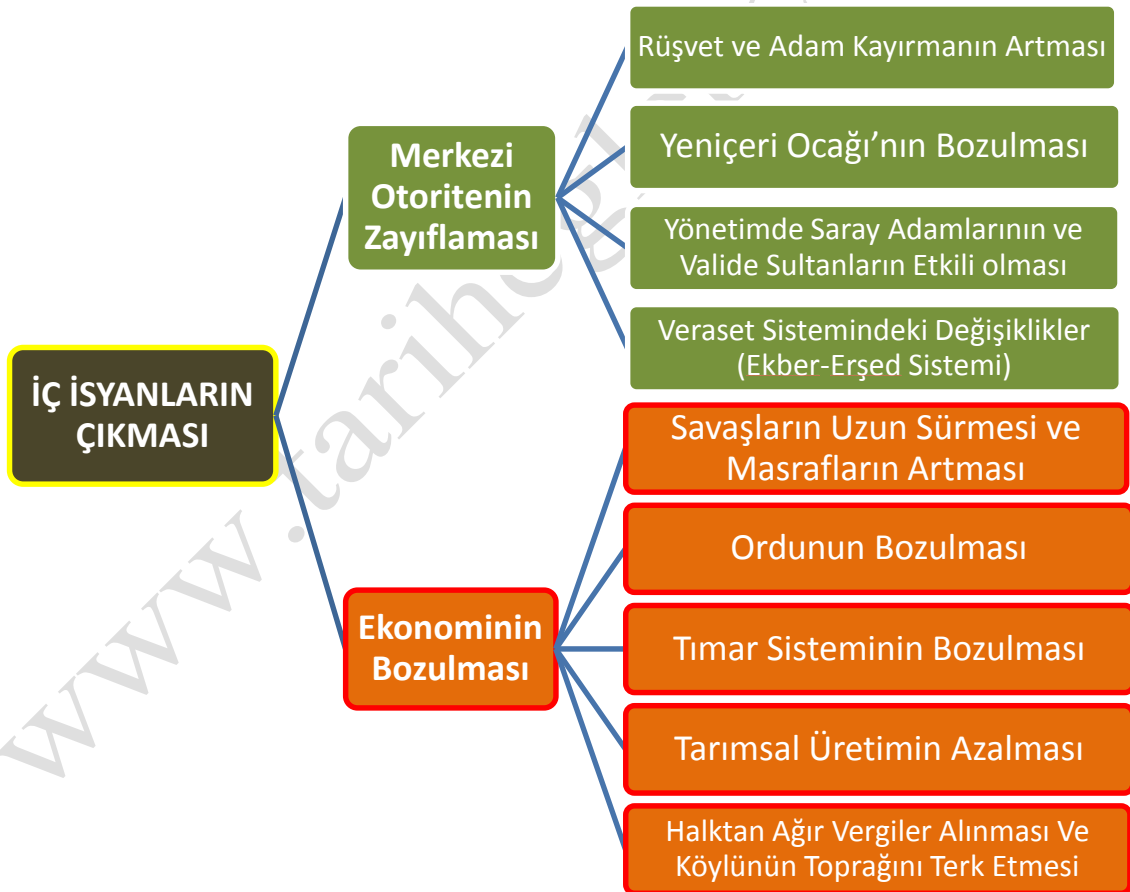
1606 yılında yapılan Zıttorok Antlaşması ile Avusturya hükümdarı Osmanlı hükümdarı ile eşit sayılmıştır. Avusturya'nın her yıl ödediği vergi kaldırıldı. Eğri, Kaniye ve Estergon Osmanlılara bırakıldı. *Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti'nin Avusturya'ya karşı üstünlüğü dolayısıyla Orta Avrupa'daki üstünlüğü sona erdi.*

b-Osmanlı Devleti'nin Doğu Siyaseti

1577 yılında İran'ın saldırıları sebebiyle Osmanlı-İran ilişkileri bozulmuştur. Osmanlı Devleti'nin iç sorunlarla uğraşması İran'ı harekete geçirmiştir. 1577 yılında başlayan savaşlar 1590 yılına kadar devam etmiştir.

1590 yılında yapılan Ferhat Paşa antlaşması ile doğuda en geniş sınırlara ulaşan Osmanlı Devleti, 1603-1612 ve 1615-1618 Osmanlı-İran savaşlarında Ferhat Paşa (İstanbul) Antlaşmasıyla kazandığı toprakları kaybetmiştir. 1555 Amasya Antlaşmasındaki sınırlara geri dönmüştür.(Nasuh Paşa ve Serav Ant.)

5. İç İsyanlar

a-İstanbul isyanları

Maaşlarının zamanında verilmediğini veya ayarı düşük parayla ödendiğini ileri süren Yeniçeriler ve Kapıkulu Sipahileri tarafından çıkarılmıştır. XVII. yüzyılda İstanbul'da çıkan isyanların en önemlileri II. Osman, IV. Murat ve IV. Mehmet dönemlerinde görüldü.

b-Taşra İsyanları

Celali isyanları

Celali isyanlarının ana sebebi ekonomik düzenin bozulmasıdır. İsyanların genel sebeplerinden İstanbul isyanlarının sebeplerini çıkardığımızda diğerleri bu isyanların sebepleridir.

Eyalet İsyanları

Eyalet yöneticilerinin merkezi otoriteden şikayetçi olmaları ya da bağımsız olma düşüncesi ile ortaya çıkan isyanlardır. Erzurum Valisi Abaza Mehmed İsyanı, Eflak, Boğdan, Erdel, Mısır, Yemen isyanları v.b

İsyanlar bastırılırken sebeplerine inilemediği için geçici çözümler getirilmiş, isyanların bastırılması şahıslara bağlı kalmıştır.

6. AVRUPA’NIN GELİŞİMİNE SEYİRCİ KALAN OSMANLI

Günümüz Avrupa’sının siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal temelleri XV. yüzyıldan başlayarak atılmaya başlamıştır. Coğrafi Keşifler, Rönesans ve Reform hareketleri Avrupa Devletlerinde köklü değişikliklere yol açmaya başlamıştır. Özgür düşünce ve bilim alanındaki çalışmalar devletlerin gelişmelerine katkı sağlarken bir yandan da aralarında bir yarışın oluşmasına yol açmıştır.

En büyük rekabet Coğrafi Keşiflerle başlayan sömürge rekabetidir. Avrupa’nın pek çok ülkesi Afrika, Asya ve Amerika’da büyük bir sömürge rekabetine girmişlerdir. Bu rekabet sırasında bazı ticaret yolları önem kazanırken bazıları önemini kaybetmiştir.

Avrupa Devletleri arasında devam eden bu rekabet sırasında Osmanlı Devleti etkisiz kalmıştı. Osmanlı Devleti, iç çalkantılar ve dış savaşlar nedeniyle yeni gelişmelerde aktif rol alamıyordu.

a- Coğrafi Keşifler ve Merkantilizmin Etkisi

Coğrafi Keşiflerle yeni ticaret yollarının bulunması Osmanlı ülkesinden geçen İpek Yolu ile yeni ele geçirilen Baharat Yolu önemini yitirmişti. Bu sebeple Akdeniz limanları canlılığını kaybetmiş bu da Osmanlı ticaret gelirlerini büyük oranda azaltmıştır. Keşiflerden sonra Avrupa’ya bol miktarda altın ve gümüş girmesi ve bunların Osmanlı pazarlarında kullanılmaya başlamasıyla Osmanlı ekonomisi büyük zarar görmüştür. Piyasalarda pahalılık ve enflasyon yaşanmıştır.

Bu yeni ekonomik anlayışa göre ülkeler ne kadar çok madene ve paraya hakimse o kadar zengindir. Zengin statüsünde olmak isteyen Avrupalılar iç ve dış ticarete önem verdiler. Bu durum hammadde ve Pazar arayışına yol açmış bu da sömürgeciliği doğurmuştur.

Bu ekonomik modelde amaç uluslararası piyasada etkin olmaktır. Osmanlı Devleti’nin anlayışında ise geçimlik düzeyde bir ekonomik anlayış vardı. Avrupa gelen hammaddeleri yeni teknolojilerle üretip sömürge haline getirdiği pazarlarda satarak zenginleşirken Osmanlı eski ekonomik anlayışını

sürdürmüştür. Ayrıca Avrupa mallarının kapitülasyonlar sebebiyle ülkeye girmesinin kolay olması da Osmanlı üreticisini de zor durumda bırakmıştır.

b- Kapitülasyonların Etkisi

Avrupalı devletler Coğrafi Keşiflerden sonra zenginleşmeye ve güçlenmeye başladılar. İngiltere ve Fransa'nın denizlerde güçlenmesi ve ekonomik piyasayı ele geçirmesi Osmanlı Devleti'ni bu devletlere karşı yeni ortaklar aramaya yöneltti. Deniz ticaretini canlı tutmak ve ekonomik kayba uğramak istemeyen Osmanlı Devleti Hollanda ile ticari ayrıcalıklar içeren bir antlaşma imzalamıştır.

Gümrük vergilerinin düşürülmesi, ticarete serbestlik içeren bu kapitülasyonlar sonunda vergi gelirlerinde kayıplar oldu. Piyasaya ucuz Avrupa malları hakim oldu. Bu durum Osmanlı üreticisine büyük darbe indirdi. Teknolojilerini yenileyen yenileyen Avrupa devletleri denizlerdeki etkinliklerini de artırmışlar ve Osmanlı denizlerdeki etkinliğini de kaybetmiştir.

XVII. Yüzyıl Islahatının Amacı ve Özellikleri

XVII. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu güç duruma çare bulmak için, ıslahatların yapılması gereği duyulmuştur. Islahatların amacı, devlete eski gücünü kazandırmak, yönetimi, orduyu ve maliyeyi düzeltmekti. Ancak ıslahatlar yüzeysel kalmış, geri kalmanın sebeplerine inilememiştir. Bu sebeple ıslahatlar kalıcı olmamıştır.

7. II. Osman'ın (Genç Osman) (1618-1622) Islahat Arayışları

Şeyhü'lislamın fetva vermek dışındaki yetkilerini elinden alarak ilmiye sınıfının devlet işlerine karışmasını önlemeye çalışmıştır. Disiplinsizlikleri ve devlet işlerine karışmaları ile ön plana çıkan Yeniçeri Ocağına kaldırmaya çalışmış, bu düşüncesi hayatına mal olmuştur. Fatih'ten sonra ilk defa dışardan evlenerek sarayı halka açmıştır.

Lehistan ile İlişkiler:

1620 yılında Lehistan'ın Boğdan işlerine karışması dolayısıyla çıkan savaş Hotin Antlaşması ile sona ermiş Boğdan'daki Osmanlı egemenliği güven altına alınmıştır.

8. IV. Murat'ın (1623 - 1640) Siyasi ve Askeri Faaliyetleri

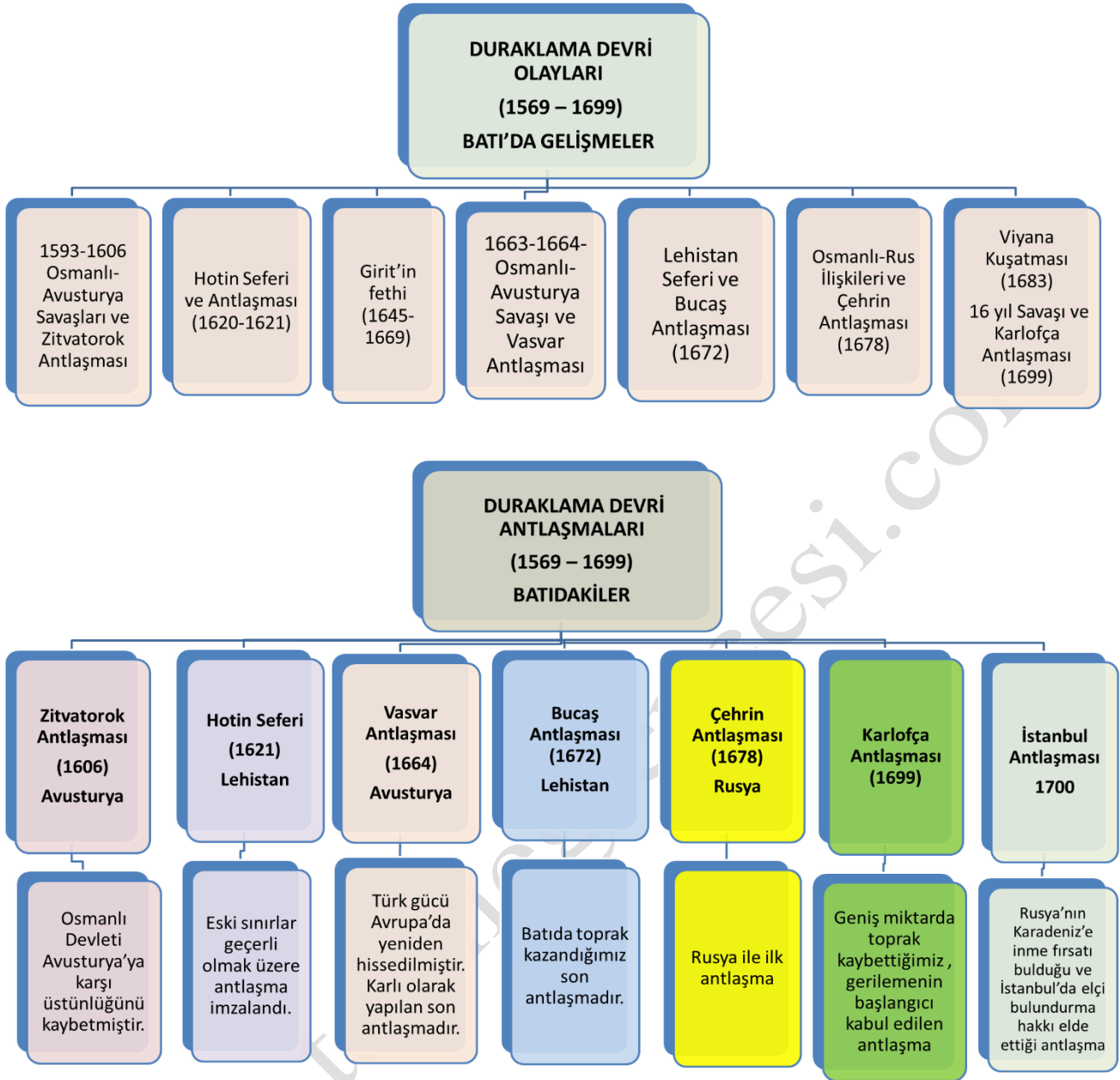
Önce Yeniçeri Ocağını disipline etti. Daha sonra Sipahi zorbalarını ortadan kaldırdı. Şiddete dayanan kuvvetli bir disiplin sağladı. İçki ve sigara ve gece sokağa çıkma yasağı ilan etti.

Devlet adamlarından gerilemenin sebeplerini öğrenmek için risaleler istedi. En meşhuru Koçi Bey Risalesi'dir. Fakat yaptığı ıslahatlar kendi dönemiyle sınırlı kalmıştır.

Bağdat Seferi (1638-1639)

1623 yılında İran Bağdat'ı ele geçirmiştir. Tahta geçişinin ilk yıllarında çocuk yaşta olması sebebiyle bu konuyla ilgilenemeyen IV. Murat 1635 yılında yaptığı seferiyle Revan'ı ele geçirmiştir. 1638 Bağdat seferiyle de Bağdat İranlılardan geri alınmıştır. Yapılan Kasr-ı Şirin Antlaşması bugünkü Türk-İran sınırını büyük oranda belirlemiştir. Zagros Dağları sınır oldu.

9. Tımar Sisteminin Bozulması

Tımar sistemi, bir kısım asker ve devlet görevlilerine belirli bölgelerden vergi kaynaklarının tahsis edilmesi ve buna karşılık olarak onlardan devlet için hizmet beklenmesi usulü idi. Böylece çok işlevli bir uygulama gerçekleştirilmiş oluyordu. Devletin tahsis ettiği, miktarı belirlenmiş vergi kaynağına genel olarak dirlik denirdi. Devlet birçoğu aynı olarak alınmakta olan vergileri toplayıp merkezi hazineye aktarmak gibi ikinci bir işlemden kurtulmuş oluyor ve böylece vergileri kaynağında toplama işlemini görevlilere bırakıyordu.

Ayrıca bu görevliler, bir yandan kendilerine vergileri tahsis edilmiş bölgeyi, yani dirlik alanını yöneterek önemli bir örf görevini yerine getiriyor, diğer yandan da çağrıldığı anda besledikleri askerleriyle birlikte savaşa katılıyorlardı. Devlet böylece ordusunun asıl bölümünü bu eyalet atlı

askerleriyle oluşturmuş oluyordu. Ayrıca hem yönetici hem de asker olan dirlik sahipleri üreticiyi koruyup kollama yoluyla üretime de katkıda bulunmuş oluyordu.

Osmanlı Devleti'nde tımar sistemi 16.yüzyılın sonlarına doğru bozulmaya başladı. Bu dönemde tımar toprakları kanunlar çiğnenerek rüşvet karşılığında askerlikle ilgisi olmayan kişilere verildi. Böylece dirlikler, devlete hizmetle elde edilen ve askeri, siyasi, sosyal, ekonomik faydalar sağlayan gelir kaynakları olmaktan çıkarak nüfuzlu kimselerin elinde para ile alınıp satılabilen birer kar aracı haline geldi.

a. İltizam ve Mukataa

Osmanlı Devleti'nde tımar sistemi içine yerleştirelemeyen faaliyetlerin gerektirdiği parayı hazineye intikal ettirebilmek için tımar sisteminin yanında bir de **iltizam sistemini** uygulanmıştır. İltizam usulü, kanunların saptadığı vergileri, yükümlülerden toplama ve devlet hazinesine intikal ettirme görevinin, açık artırma yoluyla ve belli şartlarla havale edilmesi sistemidir. Bu sistemde vergi kaynağı olan araziye **mukataa** bu görevi üzerine alan kişiye **mültezim** denirdi.

Mültezim üzerine aldığı görevi yerine getirirken, belli bir miktarı da geçimi için alıkoyardı. Mültezimde aynı tımar sahibi gibi, vergiye konu olan faaliyeti yapan zümreleri ve bölgeyi bu açıdan yöneten kişiydi ve dirlik sahibinin hakları ona da tanınmıştı. Bu bakımdan bu iki uygulama birbirini tamamlıyordu.

b-İltizam Uygulamasının Sonuçları

16.yüzyılın ikinci yarısına kadar geçen dönemde mukataaların Osmanlı toprakları içindeki payı oldukça düşüktü. Ancak aynı yüzyılın sonlarına doğru devletin nakit para ihtiyacının artmasına bağlı olarak bu durum değişti. Devlet hızla artan giderleri karşılamak amacıyla dirlikleri mukataa haline getirip iltizama vermeye başladı.

Böylece, Tımar usulü önemini kaybedince ayanlar iltizam topraklarını almaya başlamışlar ve böylece hem yönetici, hem de vergi toplamaya yetkili kişiler konumuna gelmişlerdir.

Tımar sistemi zayıflayınca, eyalet ve sancaklarda yönetici konumundaki paşalar, işleri bu kez kendi kapılarında topladıkları ve adına **sarıca sekban, levend** denilen askerlere gördürmeye başladılar. Savaş dışında boş kalan bu askerler problemler çıkarmaya başladılar. Celali isyanların çıkışında etkileri olmuştur. Tımar sistemi bozulunca reaya da toprağını terk etmeye başlamıştır. Bunlara **çiftbozan** denmiştir. Tımar sistemi önemini yitirince reayaya yeni vergiler konulmaya başlamıştır.

10. XVII. YÜZYILDA AVRUPA'DA SİYASİ DURUM

a- Avrupa'nın Genel Durumu

17.yüzyılda Avrupa'da mutlak monarşiler daha da güç kazandı. Ayrıca coğrafi keşiflerin etkisiyle ekonomik yönden gelişen İngiltere, Fransa, İspanya, Hollanda ve Portekiz arasındaki sömürgecilik yarışı hızlandı. Diğer yandan Avrupa yıllarca süren mezhep savaşları nedeniyle siyasi çalkantılar içinde kaldı. Bu dönemde Prusya ve Rusya gibi devletler Avrupa sahnesinde yer almaya başladılar.

b- Otuz Yıl Savaşları

Otuz Yıl Savaşı, 1618 ile 1648 yılları arasında yapılan ve Avrupa devletlerinin çoğunun katıldığı savaşlar dizisidir. Temelinde, bir Protestan-Katolik mücadelesi olsa da, savaşan devletlerin çoğu dinsel değil siyasi amaçlar için savaşmıştır. Bu savaş Alman İmparatoru II. Ferdinand'ın ülkesinde mezhep birliğini sağlamak amacıyla Protestanlığı ortadan kaldırmak istemesi üzerine çıktı. İmparator, savaşların ilk aşamasında Almanya'daki Protestan prenslikleri ve onu destekleyen Danimarka ve İsveç krallıklarını yenilgiye uğrattı. Bunun üzerine Almanya'nın tek yönetim altında birleşerek güçlenmesinden çekinen Fransa, Katolik olmasına rağmen İsveç ve Hollanda ile ittifak kurarak Protestanların yanında savaşa girdi. Bundan sonra Protestanların lehine gelişen savaş Almanya'nın yenilgisiyle sonuçlandı. Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu'na bağlı prensliklerin farklı taraflarda savaşması sebebiyle bir *çe savaş* niteliği de taşıyan savaş sonucunda 1648 yılında Vestfalya Antlaşması imzalanmıştır. Almanya'yı oluşturan Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu her biri hükümler olan birçok küçük devlete ayrılmıştır, İmparatorluk makamının yetkileri ise çok kısıtlanmıştır.

Vestfalya Barışı

Otuz Yıl Savaşı'nı bitiren bir dizi antlaşma Vestfalya Barışı olarak bilinir. Vestfalya Barışı ile Augsburg Barışı hükümleri yenilendi ve Kalvenizm Roma Cermen İmparatorluğu'nda kabul edilen mezheplerden biri oldu. Vestfalya ile Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu içindeki prenslikler, hemen hemen bağımsız siyasal birimler oldular. Üye devletlerin rızası olmadan İmparator vergi ve asker toplayamayacak, kanun koyamayacak ve savaş ilan edemeyecek olması, İmparator'un siyasal otoritesinin kalmadığını ortaya koyuyordu. Daha sonra Fransız yazar Voltaire'in de söyleyeceği gibi Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu artık “ne kutsal, ne Romalı, ne de imparatorluktu”.

Hollanda'nın bağımsızlığı resmen tanınarak Hollanda ile İspanya arasındaki Seksen Yıl Savaşları sona erdi. İsviçre'nin bağımsızlığı tüm taraflarca tanındı. Fransa Metz, Toul ve Verdun'u alarak Almanya'ya doğru genişledi. İsveç de Pomeranya'yı alarak Almanya'ya doğru genişlemiş oldu.

İspanya sömürgelerinin büyük bir kısmını XVII. yüzyılda kaybetti. Hollanda Otuz Yıl Savaşları'nda İsviçre ile beraber bağımsızlığını ilan etti. Avusturya, XVII. yüzyılda gücünü korudu. Lehistan, taht kavgaları ve Rusya'nın genişlemesi sebebiyle gücünü koruyamadı. İsveç, Otuz Yıl Savaşları'nda galip geldi ve gücünü artırdı. Rusya, özellikle Çar I. Petro ile beraber güçlü bir devlet olma yolunda ilerlemeye başlamıştır.

30 Yıl Savaşı, Avrupa'nın gördüğü son büyük din savaşıdır. Habsburglara karşı Protestanları destekleyen Katolik Fransa örneğinde olduğu gibi artık devletlerin çıkarları, dinsel bağlılıklarının önüne geçmiştir. Bu açıdan Vestfalya ile modern diplomasi ve uluslararası ilişkiler esaslarının temelleri atılmıştır.

Artık Avrupa, kendi yasalarına göre davranan, kendi ekonomik ve siyasi çıkarlarını izleyen, istediği tarafta yer alan, ittifaklar kuran ve bozan modern bağımsız devletlerden oluşacaktır. Günümüz devletlerarası sistem Vestfalya ile kurulmuştur.

11.XVII. YÜZYILDA AVRUPA'DA BİLİM VE TEKNİK

Avrupa'da Rönesans ve Reform ile modern düşünce ortamı oluşurken akıl ön plana çıkmaya başladı. Bu sayede modern bilimin temelleri atıldı. Teknik alanda önemli gelişmeler yaşanmaya başladı. Halk ve yöneticiler bilimsel faaliyetleri takip etmeye başladı. Bilim ve teknik alandaki gelişmeler sanat dallarını da etkiledi. Avrupa'daki skolastik felsefenin yerini özgür düşünce aldı. Bilimsel çalışmaların daha rahat yapılabilmesi için bilimsel akademiler açıldı.

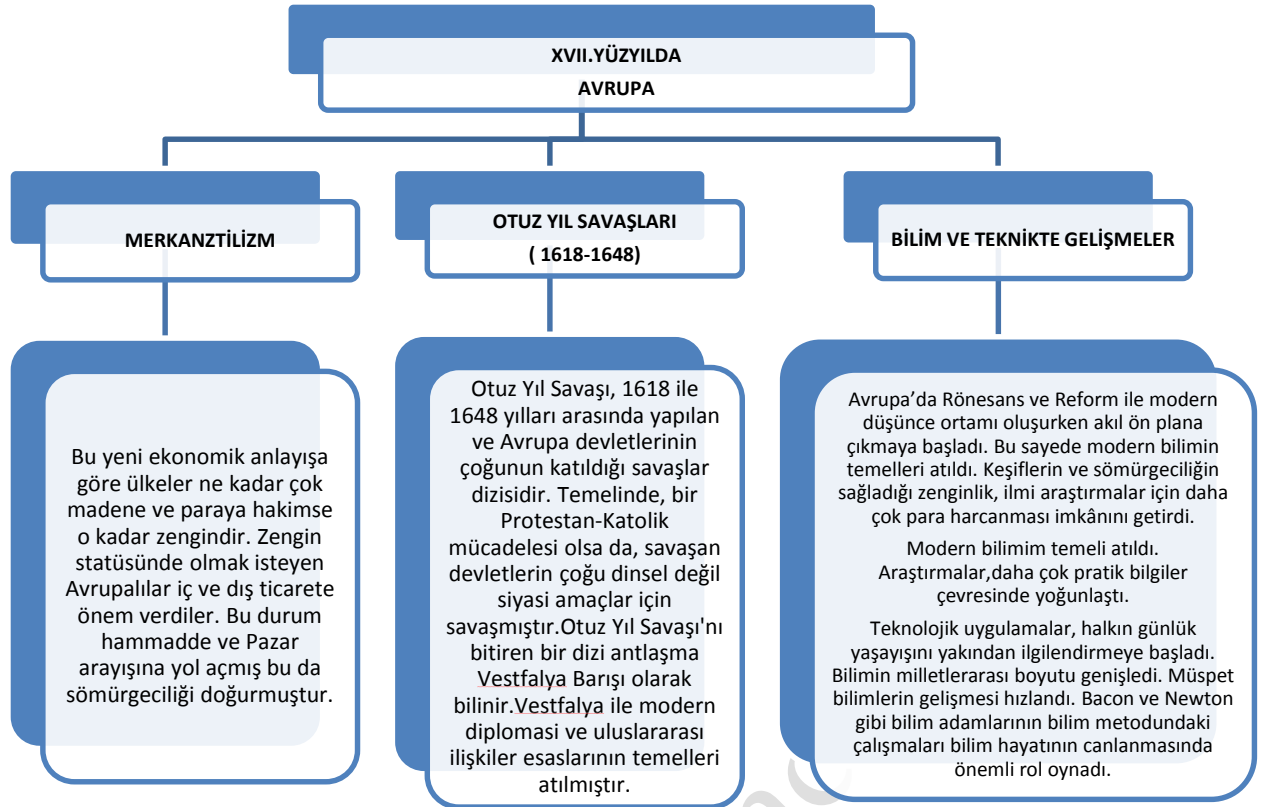
Yapılan bilimsel çalışmalar sonunda bu dönem, Akıl Çağı olarak nitelendirilmiştir. Bu dönemdeki çalışmalar Avrupa'da sanayinin hızla gelişmesini sağladı. Gelişen sanayi bir sonraki yüzyılda yaşanacak olan Sanayi İnkılabı'nın da zeminini hazırlamıştır. Sanayisi gelişen Avrupa devletleri, dünya siyasetinde daha sözü geçen bir güç haline geldi.

Keşiflerin ve sömürgeciliğin sağladığı zenginlik, ilmi araştırmalar için daha çok para harcanması imkânını getirdi.

Modern bilimim temeli atıldı.

Araştırmalar, daha çok pratik bilgiler çevresinde yoğunlaştı.

Teknolojik uygulamalar, halkın günlük yaşayışını yakından ilgilendirmeye başladı. Bilimin milletlerarası boyutu genişledi. Müspet bilimlerin gelişmesi hızlandı. Bacon ve Newton gibi bilim adamlarının bilim metodundaki çalışmaları bilim hayatının canlanmasında önemli rol oynadı.

B. IV. MEHMET DÖNEMİ (1648-1687)

IV. Murat'ın ölümünden sonra yerine I. İbrahim geçti. I. İbrahim içerde isyanlarla dışarda ise Venedik'le uğraştı. Akdeniz'deki Müslüman ticaret gemilerine saldıran korsanların sığınağı durumundaki Girit Adası'nın fethini emretti. I. İbrahim Girit kuşatması devam ederken 1648'de çıkan bir yeniçeri isyanı ile tahttan indirilerek yerine yedi yaşındaki oğlu IV. Mehmet getirildi.

1. IV. MEHMET DÖNEMİ ISLAHATLARI

a- Tarhuncu Ahmet Paşa

Tarhuncu maliyeyi düzeltmek için miri mal kimde ise hazineye aldı. Yersiz verilmiş görevleri kaldırdı. İltizam ve dirlik sisteminde düzenlemelere gitti. Bu çalışmalar bazı kişilerin çıkarlarına dokundu. "Şehzade Süleyman'ı padişah yapmak istiyor" diyerek, IV. Mehmet'e duyurunca, Tarhuncu Ahmet Paşa idam edildi.

b-Köprülü Mehmet Paşa

Tarhuncu Ahmet Paşa'nın öldürülmesinden sonra, yine iç karışıklıklar çıkmış, Venedikliler Çanakkale Boğazı'nı kapatmışlardı. Devletin bu güç anında, sadrazamlık Köprülü Mehmet Paşa'ya önerildi. Köprülü bu görevi belirli şartlarla kabul etti.

Bu şartlar şunlardır:

- ▶ Sunacağı önerilerin kabul edilmesi
- ▶ Devlet memurlarının atanmasında ve görevden alınmasında, kendisine baskı yapılmaması

- ▶ Sadrazamlık görevine hiç kimsenin karışmaması
- ▶ Kendisi ile ilgili bir şikayet olursa, soruşturma yapılmadan cezalandırılmaması

İlkönce iç durumu düzeltti. Yönetim konusunda ihmalleri görülenleri cezalandırdı. Sipahilerin ayaklanmalarını Yeniçerilerin yardımıyla bastırdı. Devletten haksız yere alınan paraları keserek hazineye koydu. Bozcaada ve Limni'yi alarak ,Çanakkale Boğazı'nı Venedik kuşatmasından kurtardı.

- ▶ Girit'teki orduya yardım gönderdi. Erdel isyanını bastırdı. Halep Valisi Abaza Hasan Paşa isyanını bastırıp, isyancıları idam ettirdi.

- ▶ Köprülü Mehmet Paşa “Köprülüler Dönemi” diye anılan dönemi başlatmıştır

c-Köprülü Fazıl Ahmet Paşa

Köprülü Fazıl Ahmet Paşa, orduyu düzenledi ve özellikle topçu sınıfına özel önem verdi. Bütçe açığını gidermeye çalıştı. 1664 Vasvar Antlaşması ile Avusturya Savaşlarına son verdi. Girit'e giderek Kandiye kalesini alarak Girit'in fethini tamamladı. Lehistan'la yapılan Bucaş Antlaşması ile Podalya'yı Osmanlı topraklarına kattı. Osmanlı Devleti'ni hemen hemen XVI. Yüzyıldaki gücüne ulaştırdı.

ç- XVII. Yüzyıl Islahatlarının Genel Özellikleri

- ▶ Kişilere bağlı kalmıştır.
- ▶ Nedenleri araştırılmadan sorunlara çözüm arandığı için kalıcı çözümler bulunamamıştır.
- ▶ Avrupa'daki gelişmeler takip edilememiştir.
- ▶ Yapılan ıslahatlar daha çok askeri alanda yapılmıştır.
- ▶ Islahatlara yeniçeriler, devlet adamları, saray kadınları ve ulema engel olmaya çalışmıştır.
- ▶ Baskı ve şiddet yolu ile devlet otoritesi sağlanmak istenmiştir. Ancak bu yol, ıslahatların halk tarafından benimsenmesine engel olmuştur.

2. IV. MEHMET DÖNEMİ SİYASİ OLAYLARI

a-Osmanlı- Venedik İlişkiler: Osmanlı Devleti daha önceki yıllarda Ege adalarını Venedik'ten almıştı. Girit hala Venedik'in elinde idi. Ada stratejik konumu ile Akdeniz'deki Osmanlı hakimiyetini tehdit ediyor, korsanlara da sığınaklık teşkil ediyordu. 1645-1669 yılları arasında devam eden seferlerle ada ele geçirildi. Böylece Doğu Akdeniz' deki Osmanlı hakimiyeti güçlendirildi. Ancak Osmanlı deniz gücünün, Avrupa denizciliğine göre geri kaldığı da anlaşılmıştır.

b. Osmanlı –Avusturya İlişkileri

1663-1664 Savaşları

Erdel Beyi Rakoçi'nin isyan etmesi, Avusturya'ya sığınması ve Avusturya'nın Erdel işlerine karışması üzerine sefere çıkan Fazıl Ahmet Paşa Avusturya'yı yenilgiye uğrattı ve Uyvar kalesini ele geçirdi.

1664 yapılan Vasvar Antlaşması ile Uyvar ve Neograd kaleleri Osmanlılarda kalacak Avusturya Erdel işlerine karışmayacaktı. **Bu seferle Türk gücü Avrupa'da yeniden hissedildi.**

c. Lehistan'la İlişkiler

1672 yılında Lehistan'ın Osmanlı himayesindeki Ukrayna Kazaklarına saldırması ile başlayan savaş Bucaş Antlaşması ile sona ermiştir. Podolya ve Ukrayna Osmanlı Devleti'ne bırakılmıştır.(1676). Bucaş Osmanlı Devleti'nin toprak kazandığı son antlaşmadır. Batıda en geniş topraklara ulaşılmıştır.

ç. Rusya ile İlişkiler

XVII. yüzyılda Osmanlı-Rusya ilişkileri, Dinyeper (Özi) kazakları yüzünden başladı. Rusya tarafına geçmeleri üzerine Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın çıktığı sefer sonucunda Çehrin kalesi alındı. Dinyeper nehrinin sağ tarafındaki yerler Osmanlılarda, Kiyev şehri Ruslarda kalacak şekilde antlaşma yapıldı (1681). Çehrin ya da Bahçesaray antlaşması **Rusya ile yapılan ilk siyasi antlaşmadır.**

d. II. Viyana Kuşatması

Orta Macaristan'da durumunu güçlendirmek isteyen Katolik Avusturya egemenliğinde bulunan Protestanlara baskı yapmaya başlamış; bunun üzerine Macarların lideri Tökeli İmre Osmanlılara sığınarak Osmanlılardan yardım istedi.

1683 yılında yapılan seferle Viyana kuşatıldı. **Kuşatmanın uzaması, Lehistan'dan yardım gelmesi ve Kırım kuvvetlerinin bu yardıma engel olmamaları yenilgiyi hazırlamıştır.**

Osmanlı –Avrupa (Kutsal İttifak) Savaşı

Viyana Bozgunu, Papa'nın da teşvikleriyle Rusya, Avusturya, Lehistan,Venedik ve Malta arasında Avrupa ittifakına (Kutsal İttifak) yol açmıştır.16 yıl devam eden savaşlarda Osmanlı Devleti başarılı olamamış; Karlofça Antlaşması ile Avusturya'ya Banat ve Temeşvar dışında Macaristan ve Erdel'i, Venedik'e Mora ve Dalmaçya kıyılarını, Lehistan'a Podolya ve Ukrayna'yı, Rusya'ya İstanbul Antlaşması ile Azak kalesi ve çevresini bırakmıştır. Rusya İstanbul'da elçi bulundurma hakkını da elde etti.

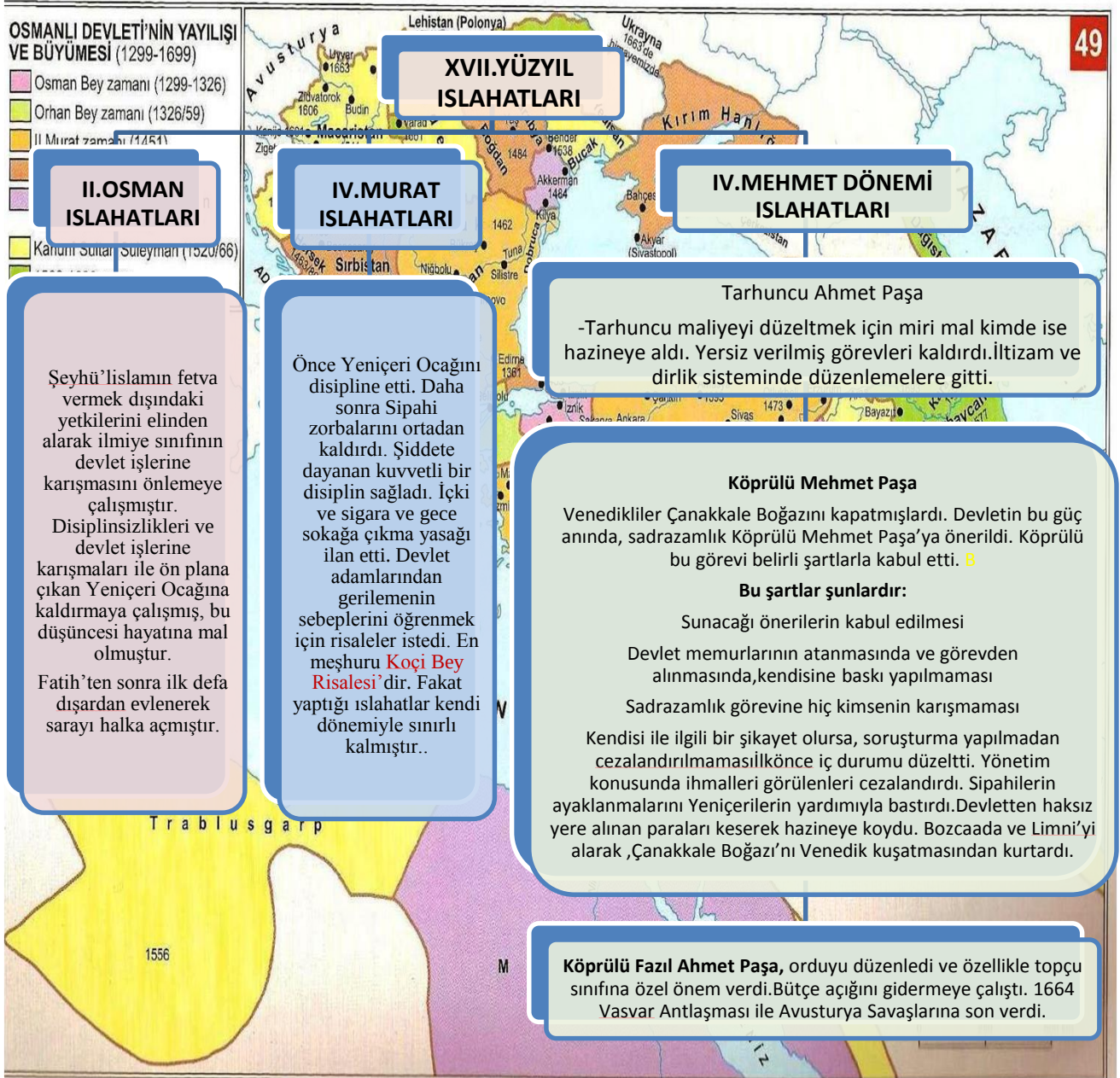
Karlofça Antlaşması ile Osmanlı Devleti'nin Orta Avrupa'daki hakimiyeti sona ermiştir. Osmanlı Devleti Avrupa'dan geri çekilmeye başladı. İlk defa geniş miktarda toprak kaybetti. Bu olay tarihçiler tarafından Osmanlı Devleti'nde Gerileme Devri'nin başlangıcı kabul edilir.

3. XVII. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ'NDE KÜLTÜR, BİLİM, SANAT VE MİMARİ

XVII. yüzyıl Avrupası'nda özellikle bilim ve sanat alanında önemli gelişme ve değişimler yaşanırken Osmanlı Devleti'nde aynı paralellikte seyreden bir gelişim görülmemektedir. Yine de bilimsel faaliyetler devam etmektedir.

Evliya Çelebi, Katip Çelebi, Nabi, Naima, Nef'i, İtri, Karacaoğlu bu dönemde yetişmiş bilim adamı ve şairlerdir.

A. 18. YÜZYILDA AVRUPA DEVLETLERİ VE OSMANLI DEVLETİ'NİN GENEL DURUMU

1. 18. Yüzyılda Genel Durum

XVIII. yüzyıl, Avrupa Tarihi devletlerarası politika ve çıkar çatışmalarında diplomasi ve ittifakların ön plana çıktığı bir dönemdir. Bu ittifakların oluşumunda dini birliktelikler ve devletlerin milli çıkarları belirleyici olmuştur. Avrupa Devletleri Makyavelizm olarak bilinen 'amaca ulaşmak için her türlü araca başvurmanın uygun olduğu' anlayışıyla hareket etmişlerdir.

XVIII. yüzyılda Osmanlı Devleti bir yandan kaybettiği toprakları geri alma mücadelesi verirken, diğer yandan da Avrupa Devletleri arasındaki rekabetten yararlanarak çıkarlarını korumaya çalışmıştır.

2. 18.Yüzyılda Devletler

a. Fransa

Fransa, 1756-1763- Yedi Yıl Savaşlarında İngiltere'ye kaybettiği toprakları ele geçirmeye ve İngiltere'ye üstünlük sağlamaya çalışıyordu. Fransız İhtilali sonrası yayılan milliyetçilik ve demokrasi fikirlerinden dolayı mutlakiyetçi devletlerle mücadele etmek zorunda kalmıştır. Çıkarları söz konusu olduğunda Mısır'a saldırmaktan ve Rusya ile Osmanlı aleyhine Tilsit Antlaşması'nı imzalamaktan geri durmamıştır.

b. İngiltere

İngiltere, Osmanlı topraklarının başka devletlerin eline geçmemesi için 1791'den itibaren Osmanlı topraklarının bütünlüğünden yana bir politika izlemiştir. Bu politika 1878 yılına kadar devam etmiştir.

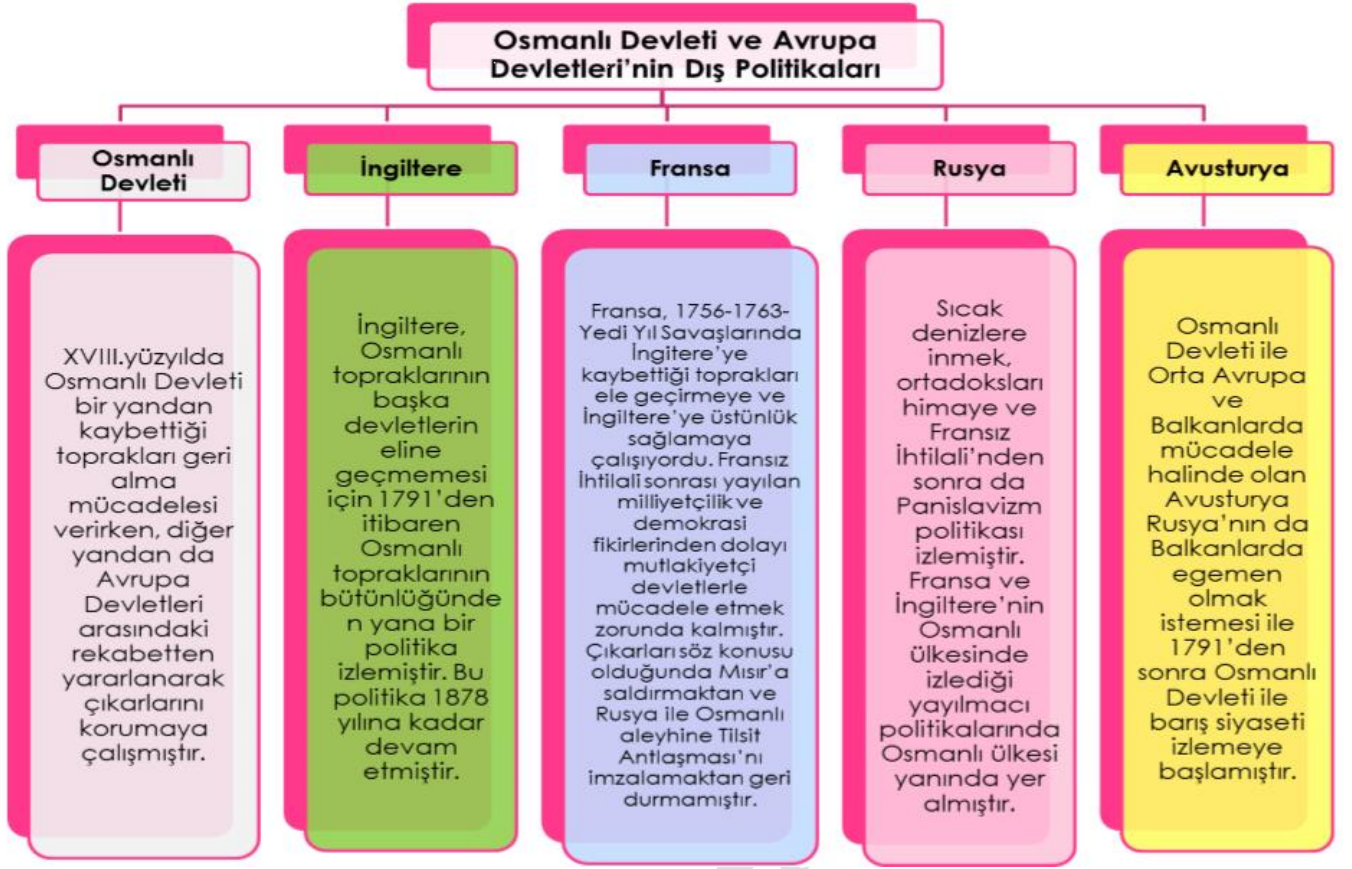
c. Avusturya

Osmanlı Devleti ile Orta Avrupa ve Balkanlarda mücadele halinde olan Avusturya Rusya'nın da Balkanlarda egemen olmak istemesi ile 1791'den sonra Osmanlı Devleti ile barış siyaseti izlemeye başlamıştır.

ç. Rusya

I. Petro'nun yaptığı reformlarla güçlenen Rusya ülkesini batıya açmak için Baltık Denizi kıyısında Petersburg şehrini kurdu (1703) Sıcak denizlere inmek, Ortodoksları himaye ve Fransız İhtilali'nden sonra da Panislavizm politikası izlemiştir. Fransa ve İngiltere'nin Osmanlı ülkesinde izlediği yayılmacı politikalarında Osmanlı ülkesi yanında yer almıştır.

d. Osmanlı Devleti 18.yüzyılın ilk yıllarında Karlofça ve İstanbul Antlaşmalarıyla kaybettiği toprakları geri alma siyaseti izledi. Osmanlılar bu konuda Venedik ve Rusya karşısında başarı kazandıysa da Pasarofça Antlaşması'yla yeni topraklar bırakmak zorunda kaldılar. Bundan sonra Osmanlı devlet adamları kaybedilen toprakları geri alma politikasından vazgeçerek batılı devletlere karşı diplomasiyi öne çıkaran barışçı bir politika izlemeye başladılar. Ayrıca Batı'nın gerisinde kaldıklarını görerek Avrupa ülkelerindeki gelişmelere ayak uydurmaya çalıştılar.

B. III. AHMET DÖNEMİ(1703-1730)

Kaybedilen Toprakları Kurtarma Çabaları

a. Osmanlı-Rus İlişkileri ve 1711 Osmanlı-Rus Savaşı

Poltava Savaşı'nda Ruslara yenilen İsveç kralı XII. Şarl kaçarak Osmanlı topraklarına sığındı. Takip eden Rus kuvvetlerinin Osmanlı topraklarına saldırması üzerine İstanbul antlaşması ile kaybettiği toprakları geri almak isteyen Osmanlı Devleti Rusya'ya savaş ilan etti. Yapılan Prut Antlaşması ile Azak kalesi ve çevresi geri alındı.

b. Osmanlı-Venedik, Avusturya İlişkileri ve 1715-1718 Osmanlı-Venedik ve Avusturya Savaşı

Karadağ isyanını destekleyen Venedik, Mora'da da Rumlara baskı yapıyordu. Rumlar Osmanlı Devleti'nden yardım istedi.

Karlofça'da kaybettiği yerleri geri almak isteyen Osmanlı Devleti Venedik'e savaş açtı. Mora'yı Venediklilerden aldı. Sıranın Kendisine geleceğini düşünen Avusturya'da savaşa girdi. Osmanlı Devleti Avusturya cephesinde başarılı olamadı. Kuzey Sırbistan, Belgrad, Küçük Eflak ve Temeşvar'ı kaybetti. Venedik ve Avusturya ile Pasarofça Antlaşması imzalandı.

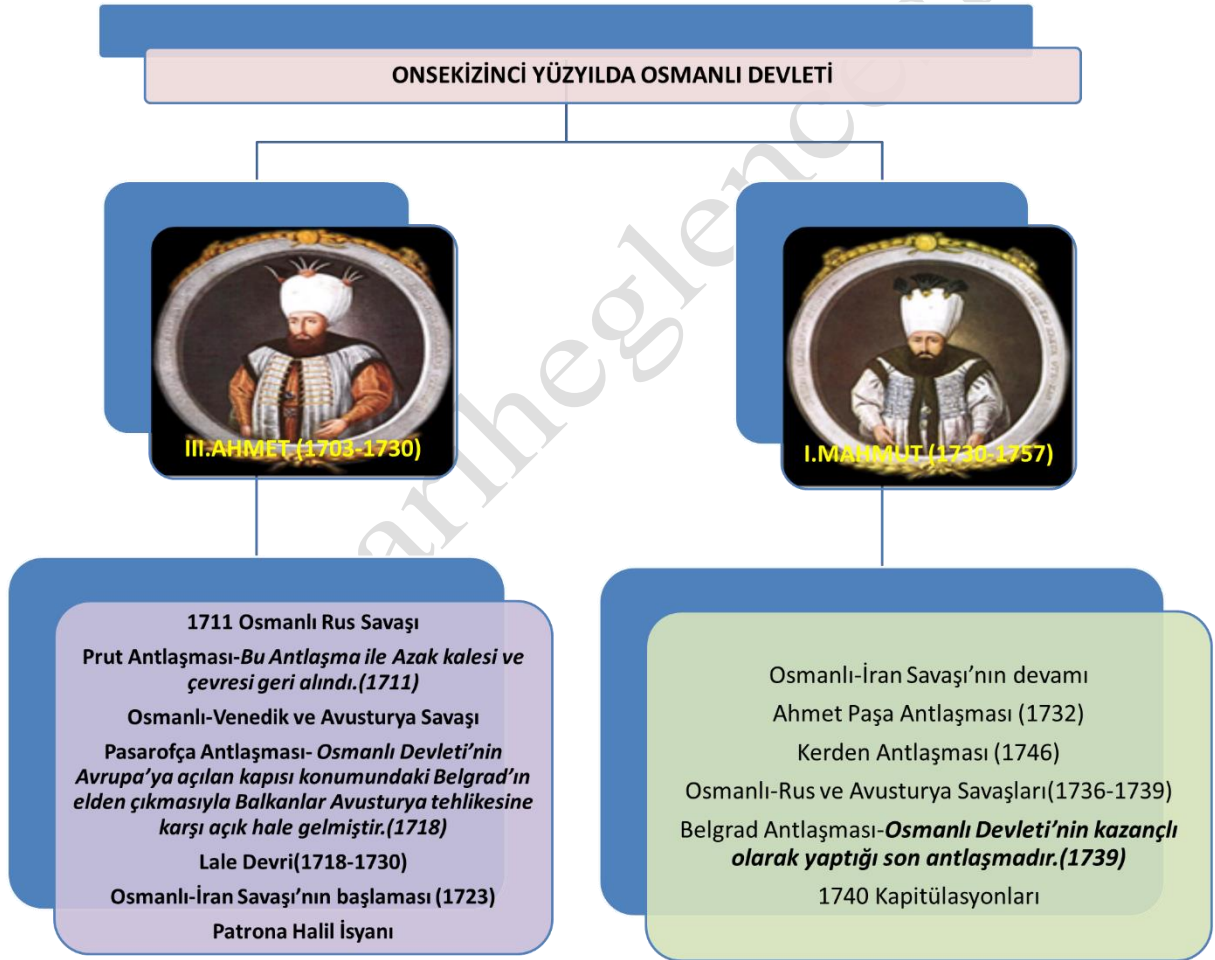
Buna göre Avusturya'nın aldığı yerler Avusturya'ya bırakıldı, Mora Osmanlılara verildi. **Osmanlı Devleti'nin Avrupa'ya açılan kapısı konumundaki Belgrad'ın elden çıkmasıyla Balkanlar Avusturya tehlikesine karşı açık hale gelmiştir.**

c. Osmanlı-İran İlişkiler

Rus Çarı I. Petro, özellikle Prut Savaşı'nda Osmanlı Devleti'ne yenilerek Karadeniz ve Balkan topraklarında genişleyemeyeceğini anlayınca yönünü İran'a çevirdi. İran'ın karışıklık içinde olduğunu öğrenen Rus Çarı I. Petro bu karışıklıktan yararlanarak İran'a girdi ve İran'ın kuzeybatı eyaletlerini ele geçirdi. Osmanlı Devleti

Rusya'yı bölgeden uzaklaştırmak ve yayılışını engellemek amacı ile İran Seferi'ne çıktı. İran'ın Kafkasya topraklarına girerek Rusya'nın daha güneye inmesini engelledi.

Fransa'nın araya girmesi iki devlet arasında İstanbul Antlaşması (1724) yapıldı. Bu antlaşmaya göre İran'ın Kafkasya toprakları iki ülke arasında paylaşıldı. Bu paylaşımı kabul etmeyen İran ile Osmanlı Devleti arasındaki savaşlar 1779 yılına kadar devam etti. 1732'de Ahmet Paşa Antlaşması 1736'da İstanbul Antlaşması imzalandı. 1746 yılında da Kerden Antlaşması imzalandı. Bu antlaşmalarda Kasr-ı Şirin Antlaşması esas alınmıştır.

2. III. AMET DÖNEMİ ISLAHATLARI

Osmanlı tarihinde 1718-1730 yılları arasına Lale Devri denir. Pasarofça Antlaşmasından sonra Osmanlı Devleti, batıda barış siyaseti izlemiştir. Bu amaçla ilk defa Avrupa'nın belli başlı merkezlerde geçici elçilikler kurmuşlardır. (Viyana, Paris, Londra v.b).Bu dönemde Sait Efendi ve İbrahim Müteferrika'nın çalışmalarıyla matbaa kurulmuştur. İlk basılan eser Van Kulu lügatidir. Doğu klasikleri Türkçe'ye çevrilmiştir. İtfaiye bölümü kurulmuştur. Kağıt ve kumaş fabrikası açılmıştır.

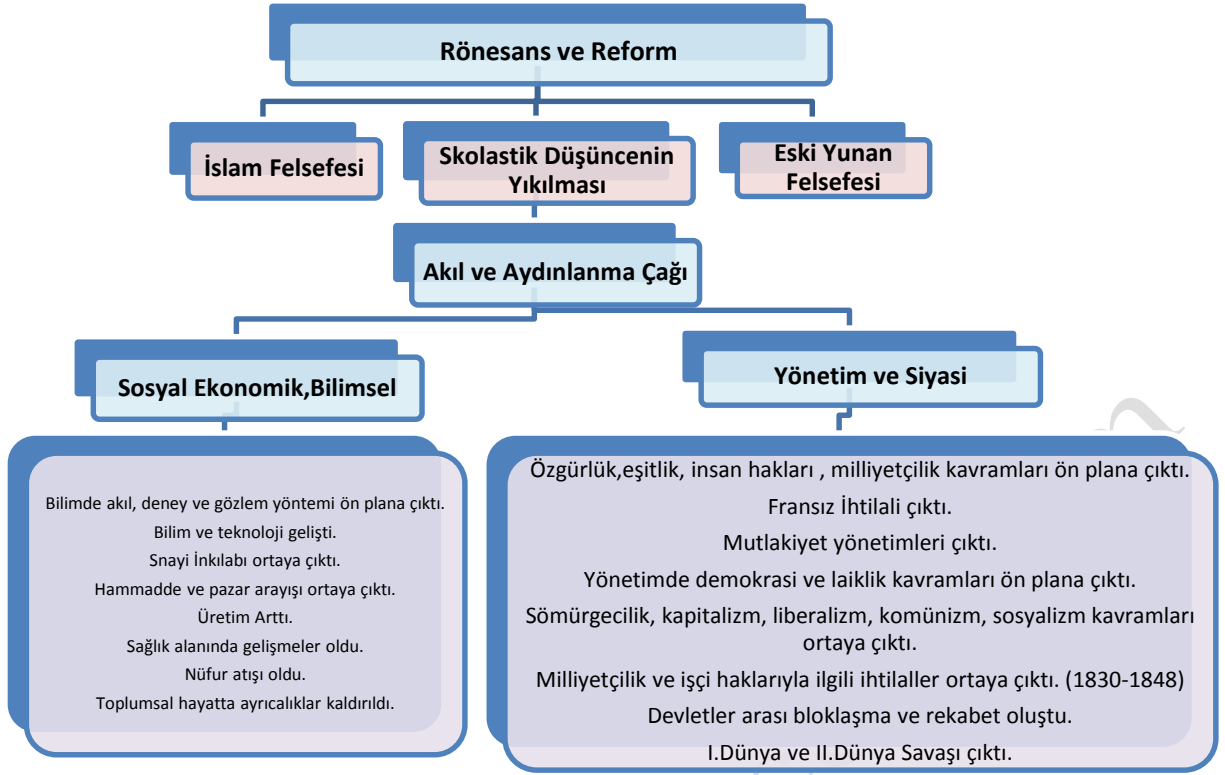

C. 18. YÜZYILDA AVRUPA'DA DÜŞÜNCE VE EKONOMİ ALANINDA GELİŞMELER

Rönesans ve Reform hareketleri Avrupa'nın düşünce yapısını etkilemişti. Bu hareketlerden sonra bilim, düşünce ve ekonomi gibi alanlarda büyük gelişmeler yaşandı. Bunun sonucunda skolastik düşünce sistemi yıkıldı. Bu sebeple XVII. yüzyıla Akıl Çağı, XVIII. yüzyıla Aydınlanma Çağı denmiştir.

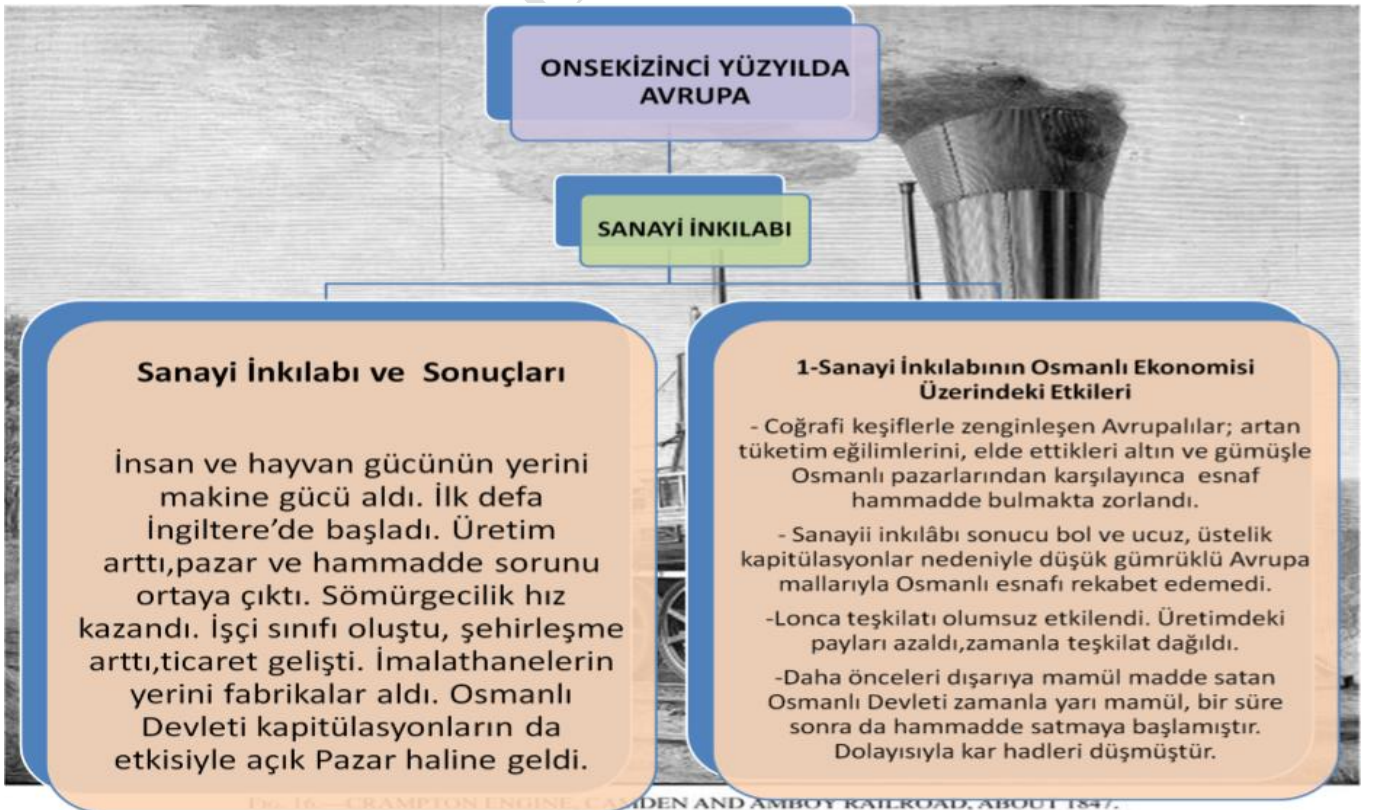
Aydınlanma Çağı

Avrupa'da düşünce hayatında değişimler Rönesans'la başlamıştı. 17. ve 18. Yüzyıllarda insan ve toplum hayatında, müspet ilimlerde, felsefe ve dünya görüşünde, hukuk ve iktisatta yeni anlayışlar ortaya çıktı. Bu dönem felsefesi akli esas almış, devlet ve hukuk alanında etkili olmuştur.

2. Sanayi İnkılabı ve Sonuçları

İnsan ve hayvan gücünün yerini makine gücü aldı. İlk defa İngiltere’de başladı. Üretim arttı, pazar ve hammadde sorunu ortaya çıktı. Sömürgecilik hız kazandı. İşçi sınıfı oluştu, şehirleşme arttı, ticaret gelişti. İmalathanelerin yerini fabrikalar aldı. Osmanlı Devleti kapitülasyonların da etkisiyle açık Pazar haline geldi.

Avrupa’da Sömürgeciliğin Gelişimi

Sömürgecilik önce Avrupa Devletlerinin Uzak Doğu zenginliklerini Avrupa’ya taşımaları ile başladı. Sanayi İnkılabı, XIX. Yüzyılda Avrupa’da hammadde, Pazar ve işgücü ihtiyacını artırdı. Bu durum sömürgecilik faaliyetlerinin başlamasına ve dünya da yaygınlaşmasına yol açtı.

Avrupa Devletleri askeri güçleri sayesinde Asya, Amerika ve Afrika’da sömürgeler meydana getirdiler. Dünyanın yüzde seksen beşe yakını sömürge haline geldi.

Ç. Rusya’nın Genişleme Politikası ve Osmanlı- Rus İlişkileri

a. 1736-1739 Osmanlı-Rus ve Avusturya Savaşı

Rusya’nın Lehistan işlerine karışması, Kırım’a saldırıp yağma etmesi ve İran savaşlarına katılmak isteyen Kırım kuvvetlerine Kabartay’dan geçiş için izin vermemesi üzerine Osmanlı Rusya’ ya savaş ilan etti.

Rusya ile ittifak halinde olan Avusturya’da savaşa katıldı. Yapılan savaşlarda Osmanlı Devleti galip geldi ve Belgrad Antlaşması yapıldı. Buna göre; Avusturya Pasarofça Antlaşması ile aldığı yerleri geri verdi.

Azak kalesi yıkılmak şartıyla Rusya’ ya bırakılmıştır. Rusya Azak denizinde savaş ve ticaret gemisi bulunduramayacaktı. **Belgrad Antlaşması Osmanlı Devleti’nin kazançlı olarak yaptığı son antlaşmadır.**

Belgrad Antlaşmalarının Osmanlı lehinde yapılmasında aktif rol oynayan Fransa yeni bazı kapitülasyonlar almıştır. **Bu kapitülasyonların en önemli özelliği; yenilenmesine gerek duyulmaması, yani sürekli olmasıdır (1740).**

Osmanlı Devleti XVIII. yüzyılda, Avrupa’nın yeni devletlerinden biri olan Prusya ile de bazı ilişkilerde bulundu. Avusturya’ya karşı giriştiği mücadelede Osmanlı Devleti ile işbirliği yapmak istedi. **1761 yılında Prusya ile bir ticaret antlaşması yapılmıştır. Bu yakınlaşma, 1787 yılında başlayan Osmanlı-Rusya ve Avusturya savaşları sırasında iki devlet arasında bir ittifak yapılmasına imkân hazırladı.**

b. 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı

Rusya, Lehistan’ın iç işlerine karışarak kendi adayını zorla kral seçtirmiştir. Buna karşı çıkan Leh milliyetçileri Osmanlı Devleti’ne sığınarak yardım istemişlerdir. Onları takip eden Rusların Osmanlı topraklarına girmeleri bazı Lehlileri ve Türkleri öldürmeleri üzerine Osmanlı Devleti Rusya’ya savaş ilan etti.

Yapılan savaşlarda Osmanlı Devleti başarılı olamadı. Ruslar kısa sürede Eflak ve Boğdan’ı ele geçirdi. Kırım’ı işgal etti. Rus donanması Baltık deni-zinden Akdeniz’e geçerek Mora’ da Rumların ayaklanmasına yol açmıştır. 1770 yılında Çeşme’de Osmanlı donanmasını yaktı. Başarılı olamayan Osmanlı Devleti Küçük Kaynarca Antlaşmasını imzalamıştır.

Bu antlaşmayla; Kırım Hanlığı bağımsız olacak, din işlerinde halife olan Osmanlı padişahına bağlı kalacak; Azak kalesi ve Kabartay Bölgesi Rusya'ya verilecek; Besarabya, Eflak, Boğdan, Ege adaları ve Gürcistan Osmanlılarda kalacak; Rusya, İstanbul'da sürekli bir elçi bulunduracak, bu elçi büyük devletlerin elçilerine tanınan ayrıcalıklardan yararlanacak, Kapitülasyonlardan Rusya'da yararlanacak, Rusya istediği yerde konsolosluk açabilecek ve İstanbul'da bir Ortodoks kilisesi kurabilecek; Karadeniz ve Akdeniz'de serbestçe ticaret yapabilecekti. Rusya'ya savaş tazminatı ödenecekti.

Bu antlaşma ile Rusya'nın istediği yerde konsolosluk açabilmesi, Balkanları Rus tehlikesine karşı açık hale getirmiştir. Karadeniz' deki Osmanlı hakimiyeti sona erdi. İlk defa bir Müslüman belde elden çıkmıştır. Ortodoksların himayesini alması Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışma fırsatı vermiştir.

D. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNİN KURULMASI VE FRANSIZ İHTİLALİ

İngiltere'de Demokrasi Hareketleri

1215 yılında **Magna Carta** ile Kral ,halkın onayını almadan vergi toplamayacağını, hiç kimseyi kanunsuz olarak hapse veya sürgüne mahkum etmeyeceğini bildirdi. **17.yüzyıla kadar süren bu yönetim, bazı kralların mutlakiyeti yeniden oluşturmaları üzerine sona erdi.**

1689 yılında İnsan Hakları Bildirisi'nin yayınlanması ve parlamentonun açılması ile meşruti idareye yeniden geçildi.

1. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNİN KURULMASI

Yedi Yıl Savaşları'ndan galip çıkmasına rağmen büyük kayıplara uğrayan İngiltere, yeni vergiler koydu. Koloniler buna tepki gösterdiler.

Birinci ve İkinci Filadelfiya Kongresi ile koloniler vergileri kabul etmediler ve bağımsızlıklarını ilan ettiler. İnsan Hakları Bildirisi yayınlandı. Yapılan savaşta İngiltere yenildi ve Versay Antlaşması ile kolonilerin bağımsızlığını tanıdı.

2. FRANSIZ İHTİLALİ (1789)

a. Sebepleri

Çeşitli sosyal sınıfların olması, vergilerin ağırlığı, Amerika bağımsızlık savaşlarının etkisi, Aydınların etkisi gibi sebepler bu olayın çıkmasına yol açmıştır.

Fransa Kralı XVI. Lui Yedi Yıl Savaşları sonucunda boşalan hazineyi doldurabilmek için Etajenero (Fransız Milli Meclisi)'yu toplamış halka yeni vergiler koymak istemiştir.

Toplanan Mecliste görüş ayrılığı çıkmış, halk temsilcileri tarafından yeni bir meclis oluşturulmuştur. Kral bu Meclisi dağıtmak isteyince halk ayaklanarak siyasi suçluların bulunduğu Bastil Hapishanesi'ni basarak siyasi suçluları serbest bıraktı.

b. Sonuçları

Bu olay sonucunda İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirisi yayınlandı. Eşitlik, adalet, demokrasi, insan hakları, milliyetçilik, hürriyet gibi fikirler yayıldı. İmparatorluklar olumsuz yönde etkilendi. Osmanlı Devleti'nin de dağılması hızlandı.

c. Fransız İhtilali'nin Osmanlı Devleti'ne Etkisi

-Osmanlı Devleti'nde milliyetçilik isyanları başladı. Osmanlı Devleti dağılma sürecine girdi.

-Türkçülük denen fikir akımı gelişti.

-Osmanlı Devleti'nde demokrasi hareketleri ve meşruti yönetime geçiş çalışmaları başladı.

ç. Fransız İhtilalinin Avrupa'daki Monarşi ve İmparatorluklara Etkisi ve Viyana Kongresi (1815)

Mutlakiyet rejimlerini korumak, milliyetçilik ve bağımsızlık hareketlerine engel olmak için toplanmıştır.

Napolyon Savaşları ile bozulan Avrupa sınırlarını yeniden düzenlemiştir. İngiltere'de meşruti yönetim olmasına rağmen Fransa'nın güçlenmesini istemediği için bu kongreye katılmıştır.

1815-1827 yılları arasına Avrupa'da **Restorasyon Dönemi** denir. Napolyon tarafından bozulan Avrupa'ya yeniden düzen verildiği için bu isim verilmiştir. 1827 yılında Navarin'de Osmanlı donanmasının yıkılması ile bu dönem sona ermiştir. Yunan isyanını destekleyen İngiltere ve Rusya Navarin'de Osmanlı donanmasını yakarken Avusturya ve Prusya bu isyanı desteklememişlerdir. Bu da Restorasyon Döneminin sonunu getirmiştir.

1830 İhtilalleri

Fransa'da krallık rejimine yeniden dönülmesi hoşnutsuzluk yaratmıştır. Kral Meclisi iki defa dağıtmıştır.

Viyana Kongresi ile oluşturulan düzene karşı Avrupa'da bir tepki oluştu. Parlamento sistemine geçiş hızlandı. Demokrasi ve liberalizm güçlendi.

1848 İhtilalleri

Milliyetçilik ve liberalizm hareketi bağımsızlık hareketlerine dönüşmesi, İşçi sınıfının oluşması ve yeni haklar talep etmesi, bu olaya yol açmıştır.

Sonuçta işçiler yeni haklar kazandılar, bazı milletler bağımsızlıklarını kazandılar, liberalizm ve demokrasi gelişti, yeni anayasalar hazırlandı, esir ticareti yasaklandı, sosyalist fikirler yayıldı, İmparatorluklar iyice sarsıldı.

Osmanlı Devleti'ne Uygulanan Çifte Standart

Viyana Kongresi'nin aldığı kararlar arasında monarşilerin korunması ve güçlendirilmesi de vardı. Bunu sağlamak için 1822, 1830, 1848 ihtilalleri zor kullanılarak bastırılmıştır. Osmanlı Devleti'nde yaşayan gayrimüslimlerde Fransız İhtilali'nden etkilenecek isyan etmişlerdir. Fakat büyük devletler kendileri için dikkate aldıkları ilkeleri Osmanlı Devleti için uygulamadılar ve Osmanlı Devleti'ndeki ayaklanmaları desteklediler.

E. III. SELİM DÖNEMİ (1789-1807)

1. Osmanlı-Rusya, Avusturya, İngiltere ve Fransa Münasebetleri

Bu dönemdeki ilişkilerde Fransız İhtilali'nin, Rusya'nın Balkanlarda izlediği Panislavist politikaların ve Avrupa'daki İngiltere ve Fransa arasındaki rekabetin büyük etkisi olmuştur.

2. 1787-1791(1792)Osmanlı-Rus, Avusturya Savaşı

Rus çariçesi II.Katerina'nın Kırım'ı ele geçirmesi (1783),onun Osmanlı topraklarında yayılma arzusunu kamçıladı. Amacına ulaşmak için Avusturya imparatoru ile gizli bir antlaşma imzaladı. Buna göre Bizans imparatorluğu yeniden kurulacak, başkenti İstanbul olacaktı. Bu durum İngiltere ve Prusya'yı rahatsız etmiştir.

Bu gelişmeleri haber alan Osmanlı Devleti Rusya'ya savaş ilan etti. Avusturya'da Rusya'nın yanında savaşa girdi. Rusya ile yapılan savaşlarda Osmanlı Devleti başarılı olamadı. Avusturya ile yapılan savaşlarda bazı başarılar kazandı. Bu sırada Fransız İhtilali çıktığı için Avusturya savaştan çekildi.

Yapılan Ziştovi Antlaşmasıyla eski sınırlar geçerli oldu. Yalnız kalan Rusya Osmanlı Devleti ile Yaş Antlaşmasını imzalamıştır. Bu antlaşma ile sınır Dinyester nehri sınır olmuş, Kırım'ın Rusya'ya ait olduğu kabul edilmiştir.

3. III. Selim Devri Islahatları

III. Selim dönemi ıslahatlarına genel anlamda Nizam-ı Cedit (Yeni düzen) adı verilmiştir. Nizam-ı Cedit aynı zaman bu dönemde oluşturulan ordunun adıdır. Bu ordu için irad- ı cedit adında bir hazine de oluşturulmuştur.

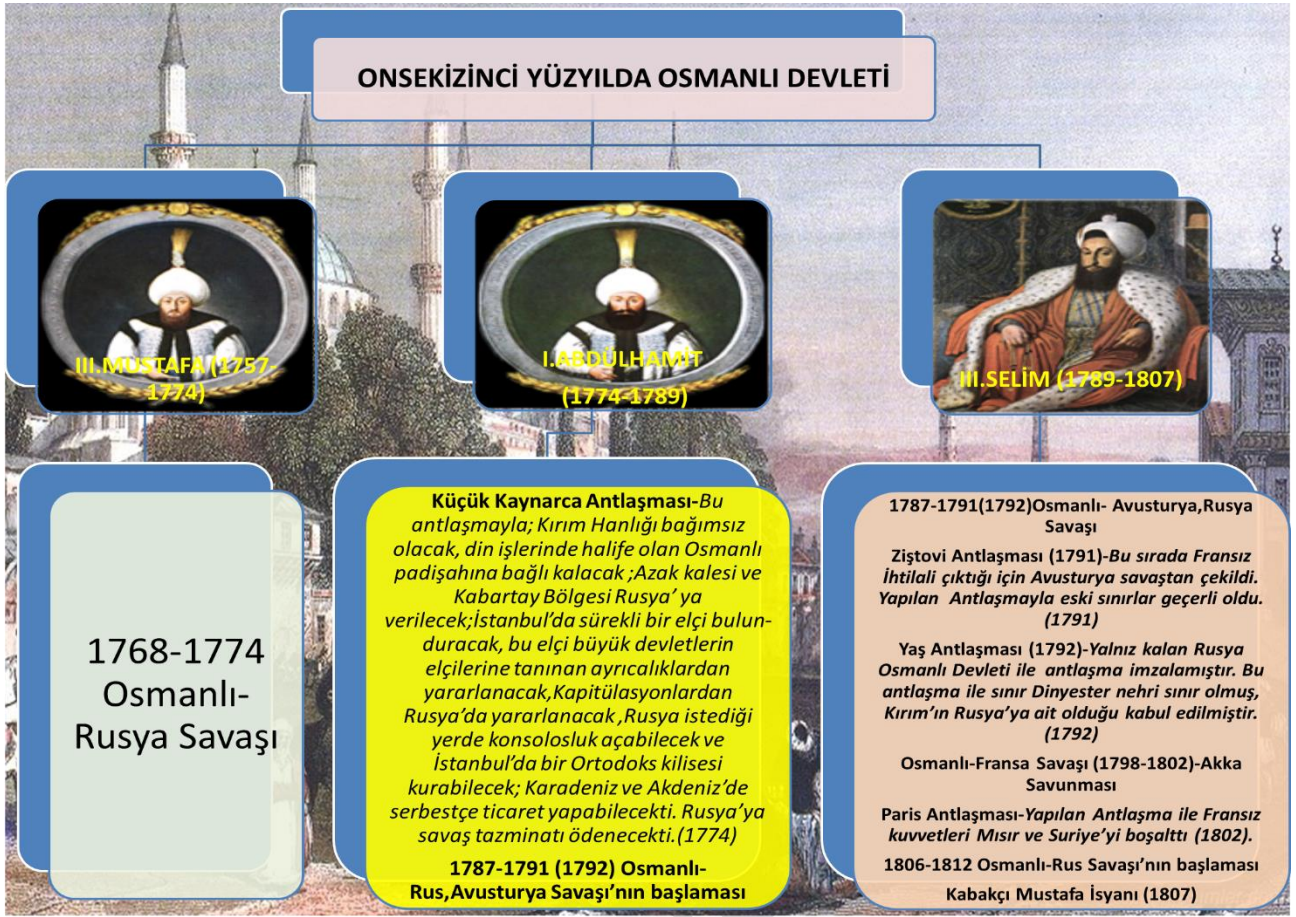
Avrupa'da daimi elçilikler kuruldu. Selimiye ve Levent kışlaları oluşturuldu. Tersanecilik ve topçu ocağı geliştirildi. Mühendishane-i Berr-i Hümayun (Kara Mühendishanesi) kuruldu. Yerli malı kullanılması teşvik edildi. Yabancı dil eğitimine önem verildi. Bazı eserler Türkçe'ye çevrildi.

4. 1798-1802 Osmanlı-Fransa Savaşı

Kompo Formio antlaşması ile Venedik Avusturya ve Fransa arasında paylaşılmış Yediada ve Arnavutluk'taki bazı limanlar Fransa' ya düşmüştür (1797). Bu şekilde Osmanlı Devleti ile komşu olan Fransa ihtilal fikirlerini yaydığı gibi,Fransa'ya Osmanlı Devleti'nde yayılma düşüncesine de yol açtı.

Karada sadece İngiltere'ye karşı başarılı olamayan Fransa ,Onun sömürgelerine giden yollarını kontrol ederek etkisiz hale getirmeyi düşündü. Bu amaçla Napolyon Bonapart Mısır'ı işgal etti.Fakat Akka kalesi önlerinde Cezzar Ahmet Paşa komutasındaki Nizam-ı Cedit ordusuna yenildi.

Bu Napolyon'un ilk yenilgisi, Nizam-ı Cedit'in ilk başarısı idi. Yapılan Paris Antlaşması ile Fransız kuvvetleri Mısır ve Suriye'yi boşalttı (1802).

F. OSMANLI DEVLETİ'NDE DEĞİŞİM VE ISLAHATLAR

1-OSMANLI DEVLET YÖNETİMİNDE DEĞİŞİM

a. Merkez Teşkilatı

Osmanlı Devlet teşkilatında, gerek yönetim alanında, gerekse askeri alanda bazı değişiklikler olmuştur. Bu değişikliklerin bir kısmı merkez teşkilatında bir kısmı da taşra teşkilatında olmuştur. Bilhassa tımar teşkilatının bozulması sistemle alakalı birçok alanı etkilemiştir. **Şu önemli sonuçları doğurmuştur :**

-Devlet, kapıkulunu çoğaltmak zorunda kaldı. Bu idari, askeri ve mali sistemin işleyişinin zedelenmesine ve kapıkulu kaynağının çeşitlenmesine sebep oldu.

-Sayıları çoğalan kapıkullarına ulufe yetiştirmek güçleşti ve merkezi hazinenin yükü arttı.

-Eyaletlerdeki tımarlı sipahi ile kapıkulu birbirlerine karşı denge unsuru idiler. Birincisi ortadan kalkınca, öteki devlete hükmeder hale gelmiştir.

-Kapıkulunun sayısı artınca, özellikle devşirme kaynaklı olmayanlar, reaya arasında meslek icra etmeye başlamışlar ve yeni bunalımlar yaratmışlardır.

-Reaya asker olmaya özenince toprağı bırakmış, üretim azalmıştır.

Bu gelişmeleri, XVI. yüzyılın sonlarında bütün Akdeniz dünyasında olduğu gibi, Osmanlı ülkesinde de hızlı bir nüfus artışı ve Avrupa'daki gelişmeler de yakından etkilemiştir. Böylece Osmanlı Devleti,

bütün XVII. yüzyıl boyunca yavaş, fakat sürekli bir değişim sürecine girmiş ve temel sistemleri yeni şartlarla karşılaşmıştır. XVI. yüzyılın sonlarında Sokollu Mehmet Paşadan itibaren veziriazamlar devlet yönetiminde birinci derecede etkili olmaya başladılar. Divan-ı Hümayun toplantıları XVI. yüzyılda haftada dört güne, XVII. yüzyılda haftada iki güne indirilmiştir.

XVIII. Yüzyıldaki Değişmeler

XVIII. yüzyılda Divan-ı Hümayun toplantıları üç ayda bir yapılmaya başlanarak eski önemini kaybetti.

Kubbealtı vezirliği ve Divan-ı Hümayun toplantıları kaldırıldı.

Vezirazamın konağı Bab-ı Ali adını alarak devlet yönetiminin merkezi haline geldi.

-XVII.yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı veraset usulünde belirli bir kural getirilmiş olması (**ekber ve erşed**=En yaşlı ve olgun hanedan üyesinin tahta geçişi), padişahlığa geçişte rekabeti ortadan kaldırmış ve padişahların yetişme biçimleri de değiştirilmiştir. Sancağa çıkma usulü kaldırılmıştır. En son III.Mehmet sancağa çıkmıştır.) Saray eğitiminin ardından tahta ailenin en yaşlı üyesinin geçmesi, zamanla devlet işlerinin bütünüyle sadrazamlara bırakılması sonucunu doğurmuştur.

-Diplomasinin ön plana çıkması ile Kalemîye önem kazanmaya başlamıştır. **Reisülküttablık** önem kazanmaya başlarken nişancı önemini kaybetmeye başlayacaktır.

b. Taşra Teşkilatı

-Eyaletler ve sancaklar, arpalık usulü denen bir yolla, yüksek dereceli görevlilere gelir kaynağı olarak tevcih edilmeye başlanmıştır. Bunun sonucunda, eyalet ve sancaklara atanan beylerbeyi veya sancak beyleri yerlerine gitmeyip bir vekil görevlendirdiğinden, makamın gerçek sahibi ile fiili sahibi farklılaşmış ve taşrada yaygın bir vekâlet uygulaması görülmeye başlamıştır. Bu vekil görevliye **müsellim** veya **mütesellim** adı verilmeye başlamıştır.

-Vekiller ilk önce kapı halkından seçilirken zamanla ayan ve eşraftan kimseler seçilmeye başlamış, bu da daha sonra ayanların iyice güçlenmelerine ve nüfuzlu bir zümre olmalarına yol açmıştır. Tımar usulü önemini kaybedince ayanlar iltizam topraklarını da almaya başlamışlar ve böylece hem yönetici, hem de vergi toplamaya yetkili kişiler konumuna gelmişlerdir.

-Tımar sistemi zayıflayınca, eyalet ve sancaklarda yönetici konumundaki paşalar, işleri bu kez kendi kapılarında topladıkları ve adına sarıca sekban, levend denilen askerlere gördürmeye başladılar. Savaş dışında boş kalan bu askerler problemler çıkarmaya başladılar. Celali isyanların çıkışında etkileri olmuştur.

XVIII. yüzyıla kadar devlet, tımar sistemi dışında kalan toprakların gelirlerini açık artırma yoluyla mültezim denen kişilere kiralıyordu. Bu yüzyıldan itibaren iltizam uygulamasından vazgeçilerek vergi kaynaklarının hayat boyu kiralandığı **Malikane sistemiyle** mukataa topraklar, muaccele denen satış

bedeli karşılığında, hayatı süresince olmak şartıyla kiralanıyordu. Mültezimler genellikle mukataa mahalline yerleşmiş ayanlardı.

- Tımar sistemi bozulunca reaya da toprağını terk etmeye başlamıştır. Bunlara **çiftbozan** denmiştir.
- Tımar sistemi önemini yitirince reaya yeni vergiler konulmaya başlamıştır.

2. 18. YÜZYIL ISLAHATLARI

a. XVIII. yüzyıl Islahatlarının Amacı ve Özellikleri

XVII. Ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa Devletleri karşısında alınan yenilgiler Osmanlı idarecilerinin Avrupa’da meydana gelen gelişmeleri daha yakından tanıma ihtiyacı hissetmelerine neden oldu. Bu amaçla XVIII. yüzyılda Osmanlı Devleti, Avrupa başkentlerinde geçici ve daimi büyükelçilikler açma yoluna gitti. Avrupa devletleriyle yapılan mücadelede alınan yenilgiler, askeri alanda ıslahat yapılmasına neden oldu.

b. XVIII. Yıl Islahatlarının Osmanlı Toplumuna Etkileri

XVIII. yüzyılda Avrupa'yla özellikle siyasi ve askeri alanda geliştirilen ilişkiler Osmanlı toplumunu etkilemeye başladı. Batı kültürü özellikle Osmanlı yöneticilerini etkiledi. Batıya giden elçiler, öğrenciler Ermeni ve Rum gibi azınlıklar Batı kültürünü Osmanlı ülkesine taşıdılar. Kısmen Osmanlı kültürü de batıyı etkilemiştir.

c. 18. Yüzyıl Islahatlarının Osmanlı Kültür ve Eğitim Hayatına Etkileri

XVIII. yüzyılda Avrupa'dan askeri alanda eğitimci ve danışman getirildi. Matbaa ve kütüphaneler açıldı. Avrupa'ya öğrenciler gönderildi. Yabancı dil eğitime önem verildi. Avrupa'dan Türkçeye eserler tercüme edildi.

ç. XVIII. Yüzyıl Islahatlarının Osmanlı Sanatına Etkileri

XVIII. yüzyıldan itibaren Osmanlı sanatı ve mimarisi Avrupa'nın etkisinde kalmaya başlamıştır. Avrupa'da elçi olarak bulunan Yirmi sekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin etkisiyle Avrupa mimari tarzı Lale Devri ile birlikte Osmanlı ülkesine girmiştir. Barok ve Rokoko tarzı mimari eserler yapılmaya başlamıştır. Aynı dönemde Türk müziği de Avrupa'yı etkilemiştir.

www.tariheglencesi.com

V.ÜNİTE

EN UZUN YÜZYIL (1800-1922)

XIX. YÜZYIL BAŞLARINDA ASYA VE AVRUPA

İNGİLTERE

İnsan Hakları Bildirgesi yayınlanmış ve 1689'da Parlamento yeniden açılmıştı. XIX. Yüzyılın en güçlü devleti olan İngiltere, büyük bir sömürge imparatorluğu kurmasına rağmen Fransa ile birlikte milliyetçilik düşüncesine sempati ile bakmaktaydı. Çok uluslu devletlerin parçalanmasının sömürgelerindeki hakimiyetine hizmet edeceğini düşünüyordu.

1838 yılında kazandığı ekonomik ayrıcalıkları kaybetmemek ve başka devletlerle paylaşmamak, Hindistan'a giden yolları güven altına alabilmek için böyle davranmıştır. Daha sonra paylaşmadan yana bir politika izlemiştir.

İngiltere Almanya'nın birliğini tamamlayıp (1871) sömürge yarışına katılincaya kadar (1878) Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünden yana bir politika izlemiştir.

FRANSA

Kanuni döneminde başlayan Osmanlı-Fransız dostluğu XVIII. yüzyılın sonlarına kadar devam etmiştir. Fransa'nın 1798 yılında Mısır'ı işgal etmesiyle ilişkiler bozulmaya başladı.

Fransa, sömürgecilikte İngiltere kadar başarılı olamasa da gücünü devam ettiriyordu. Osmanlı toprakları üzerinde diğer devletlerle işbirliğine gidiyordu. 1848 İhtilali sonrasında Fransa'da ikinci cumhuriyet ilan edilmiştir.

Fransa Osmanlı topraklarını ele geçirme konusunda fırsat kollamaya başladı. 1830 yılında Cezayir'i işgal etti. I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı topraklarını paylaşan devletler arasında idi.

RUSYA

XVIII. Yüzyılda Rusya sıcak denizlere ulaşmak için bir yandan Osmanlı Devleti üzerindeki politikalarına ağırlık verirken diğer yandan Orta Asya'ya doğru yayılma politikası izliyordu.

Akdeniz pamuğunun İngiltere ve Fransa denetiminde olduğunu gören Rusya Orta Asya pamuğunu kontrol altına almıştır.

Çarlık Rusya'nın yıkılmasından Türk bölgeleri Sovyet Rusya egemenliği altına gelmiştir. 1991 yılında Rusya'nın dağılması üzerine Türk cumhuriyetleri bağımsızlıklarını ilan ettiler. Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan sonra Ortodoksların koruyuculuğunu da almıştır. Balkanlarda da Panislavizm politikası izleyen Rusya Balkan devletlerini Osmanlı Devleti' ne karşı kışkırtmıştır.

1877-78 savaşıdan sonra Ermeni meselesinin çıkmasında da etkili olmuştur. Rusya I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı topraklarını paylaşan devletler arasında idi.

AVUSTURYA

Mohaç Meydan Savaşı'ndan sonra Osmanlı-Avusturya ilişkilerinin merkezinde Macaristan yer almıştır. Karlofça Antlaşması'ndan sonra Macaristan Avusturya'nın eline geçmiş, Osmanlı Devleti'nin Orta Avrupa'daki hakimiyeti sona ermiştir.

Bundan sonra Avusturya Osmanlı Devleti'nin Balkan topraklarını ele geçirmeye çalışmış ve bu konuda Rusya ile de antlaşma içerisine girmiştir.

Avusturya'nın politikası Viyana Kongresi'nden sonra değişti (1815). Osmanlı topraklarının bütünlüğünden yana bir politika izlemeye başladı. Özellikle milliyetçilik hareketlerine karşı çıktı. Çünkü kendisi de çok milletli bir imparatorluktu.

Avusturya, Osmanlı Devleti gibi çok uluslu bir yapıda olduğundan Fransız İhtilali'nin yaydığı fikirleri (özellikle milliyetçilik) kendisi için tehlikeli görüyordu. Orta Avrupa'nın en etkin gücü olan Avusturya ile Rusya arasında Balkan toprakları üzerinde üstünlük mücadelesi başladı. Yine XIX. yüzyılın ikinci yarısında Avusturya, Alman birliğinin sağlanmasında Prusya ile mücadeleye girişti.

Balkanlarda Rusya ile rekabete girişti. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra yapılan Berlin Antlaşması ile Bosna-Hersek'i Osmanlı Devleti'nden aldı.

OSMANLI DEVLETİ

Osmanlı Devleti, XVIII. Yüzyıldan itibaren iç ve dış meselelerini kendi başına çözemiyordu. XIX. Yüzyılda daha da belirginleşen bu durum Osmanlı Devleti'nin Avrupa Devletleri ile çeşitli ittifaklar kurmasına neden olmuştur.

Osmanlı toprakları Sanayi İnkılabı'nın ardından hızlanan sömürgecilik faaliyetleriyle başta İngiltere olmak üzere bütün Avrupa devletlerinin iştahını kabartıyordu.

B. II. MAHMUT DEVRİ ISLAHATLARI

a. Sened-i İttifak

II. Mahmut ile ayanlar arasında imzalanan bu belgeye göre :

- a) Ayanlar devlet otoritesini tanıyacak ve yapılacak ıslahatlara karşı çıkmayacaktır.
- b) Buna karşılık ayanlar, bulundukları yerlerde devlet adına asker ve vergi toplayabilecekler.

Sened-i İttifak ile ilk defa devlet, ayanların varlığını tanıdı. Bu durum devletin ayanlara bile söz geçiremeyecek durumda olduğunu gösterir. İlk defa Osmanlı padişahının yetkileri sınırlandırıldı.

b. Yönetim Alanındaki Islahatlar

II. Mahmut döneminde sadrazam konağında (Bab-ı Ali) toplanan Divan-ı Hümayun'a son verilmiş ve **Heyet-i Vükela** (Bakanlar Kurulu)'ya geçilmiştir. **Sadrazam** yerine **Başvekalet** tabiri kullanılmıştır.

Yeniçeri Ocağının kaldırılmasından sonra askerlik işlerini düzenlemek amacıyla **Dar-ı Şura-i Askeri**, mülkiye işlerini planlamak için **Dar-ı Şura-i Bab-ı Ali**, 1838 yılında da **Meclis-i Vala-i Ahkam-ı Adliye** adıyla adli konularla ilgili meclisler düzenlenmiştir. Sadrazam ve Şeyhülislam'ın yetkileri sınırlandırıldı. Müsadere sistemi kaldırıldı. Taşra yönetiminde eyalet, liva ve kaza örgütlenmesine gidilerek, köy ve mahalle muhtarları atandı. Böylece ülke yönetiminin tek elden yürütülmesi amaçlandı.

Müsadere : Osmanlı Devleti'nde devlet adamlarının veya zenginlerin ya eceliyle ölmeleri ya da idam edilmeleri halinde, sahip oldukları mallara devlet tarafından el konulmasına "müsadere" denir. İlk defa Fatih Sultan Mehmet zamanında uygulanan bu yöntem, II. Mahmut tarafından kaldırılmıştır. Müsadere sisteminde kişilerin miras hakkı bulunmazdı. Sistemin kaldırılması ile miras bırakabilme hakkı doğmuş oldu.

c. Askeri Alanda Islahatlar

Alemdar Mustafa Paşa'nın Kabakçı Mustafa'yı ortadan kaldırmasıyla tahta geçti.

Osmanlı padişahları içinde askeri alanla birlikte diğer alanlarda da geniş boyutlu ıslahat yapan ilk Osmanlı padişahı oldu. Alemdar Mustafa Paşa'nın yardımcıları ile **Sekban-ı Cedid** ordusu yeniçerilerden tepki alınca, **Eşkinci Ocağı'nı** kurdu.1826'da Vaka-yi Hayriye olayı ile Yeniçeri Ocağı'nı kaldırdı. Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması üzerine **Asakir-i Mansure-i Muhammediye** adında yeni bir ordu kurdu.

ç. Toplumsal ve Kültür Alandaki İslahatlar

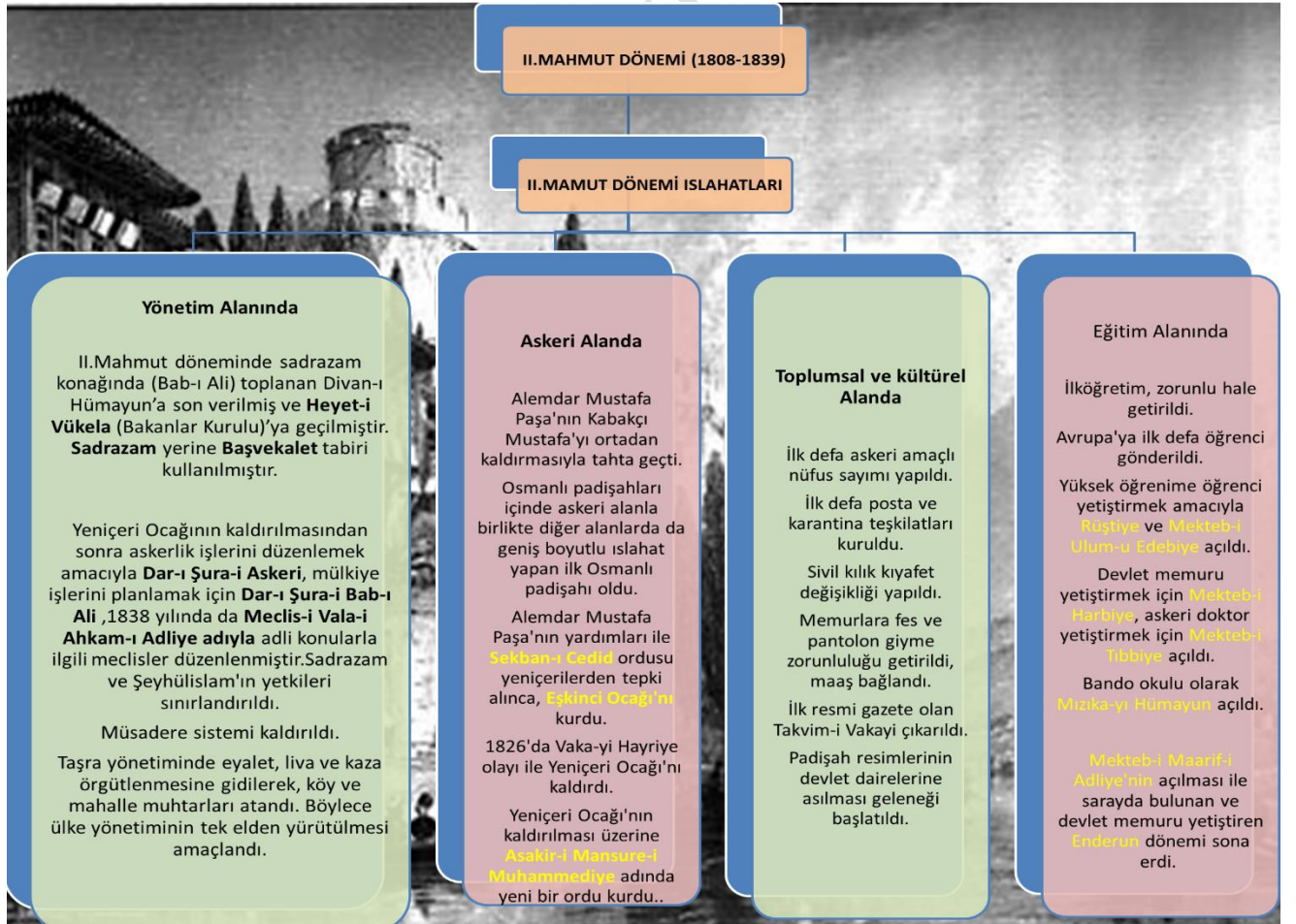
İlk defa askeri amaçlı nüfus sayımı yapıldı. İlk defa posta ve karantina teşkilatları kuruldu. Sivil kılık kıyafet değişikliği yapıldı. Memurlara fes ve pantolon giyme zorunluluğu getirildi, maaş bağlandı. İlk resmi gazete olan Takvim-i Vakayi çıkarıldı. Padişah resimlerinin devlet dairelerine asılması geleneği başlatıldı.

d. Eğitim Alanında Yapılan İslahatlar

İlköğretim, zorunlu hale getirildi. Avrupa'ya ilk defa öğrenci gönderildi. Yüksek öğrenime öğrenci yetiştirmek amacıyla Rüştiye ve Mekteb-i Ulum-u Edebiye açıldı. Devlet memuru yetiştirmek için Mekteb-i Harbiye, askeri doktor yetiştirmek için Mekteb-i Tıbbiye açıldı. Bando okulu olarak Muzika-i Hümayun açıldı. Mekteb-i Maarif-i Adliye'nin açılması ile sarayda bulunan ve devlet memuru yetiştiren Enderun dönemi sona erdi.

e. Ekonomi Alanında Yapılan İslahatlar

Ticaret Nezareti kuruldu. İmalathane ve fabrikalarla ticaret canlandırılmaya çalışıldı. Yerli malı kullanımı teşvik edildi. Feshane kuruldu. Bakırköy'de bez fabrikası açıldı. Gümrük vergilerinde kolaylık sağlandı.

II. MAHMUT DEVRİ SİYASİ OLAYLARI

2. MİLLİYETÇİLİK HAREKETLERİ

a. Sırp İsyanı ve 1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı

Napolyon'un kendisini imparator ilan etmesi diğer Avrupa devletlerini kaygılandırdı (1804).İngiltere ve Rusya'nın da dahil olduğu devletler Fransa' ya karşı ittifak oluşturdular. Osmanlı Devleti ise Napolyon'un imparatorluğunu tanıdı. Napolyon'un Avusturya ve Rusya'ya kazandığı askeri başarılar Osmanlı Devleti'ni Fransa'ya daha da yaklaştırdı.

Osmanlı devleti, Fransa'nın isteğiyle Rus taraftarı olarak bilinen Eflak ve Boğdan beylerini azletti. Ayrıca Boğazlar Rus gemilerine kapatıldı. Rusya bu durumu bir ultiatomla protesto etti. İngiltere'de Rusya tarafını tuttu. Verdiği ultiatomun sonucunu beklemeden Eflak ve Boğdan'ı işgal etti (1806).

İngiltere'de Osmanlı Devleti'nden Eflak ve Boğdan beylerini görevlerine iade etmesini, Boğazların da açılmasını istedi. Osmanlı kabul etmedi.

Osmanlı ordusunun, Rusya'ya karşı savaşmak üzere, Tuna boylarına hareket etmesinden sonra kısa bir sonra İstanbul'da Kabakçı Mustafa isyanı başladı. III. Selim tahttan indirilerek yerine IV. Mustafa getirildi. Bu durumu kabul etmeyen Alemdar Mustafa İstanbul'a gelerek III. Selim'i tahta tekrar geçirmek istedi. Onun öldürülmesi üzerine II. Mahmut'u tahta geçirdi(1808). Bu sırada Avrupa'da yeni gelişmeler olmuş Fransa, Rusya ile Tilsit Antlaşmasını imzalamıştı(1807). Bu antlaşma da Osmanlı aleyhine hükümlerde vardı. Daha sonra Osmanlı topraklarını paylaşmayı da düşünmüşlerdir. Bu gelişmeler Osmanlı Devleti ile İngiltere'yi birbirine yaklaştırdı. İki devlet arasında Kal'a-i Sultaniye antlaşması yapıldı(1809).Bu antlaşmayla Boğazlardan barış zamanında hiçbir savaş gemisi geçemeyecekti.

Rusya ile yapılan Bükreş Antlaşması ile savaşa son verildi. Bu antlaşma ile Prut nehri sınır oldu. Sırbistan'a bazı ayrıcalıklar tanındı. Besarabya Ruslara bırakıldı.

Sırp İsyanı

Sırp isyanının çıkmasında; Fransız İhtilali'nin yaydığı milliyetçilik fikirleri, Avusturya, Fransa ve bilhassa Rusya'nın kışkırtmaları ve Yeniçerilerin sorumsuzca davranışları etkili olmuştur.

O sırada Osmanlı-Rus Savaşı devam ettiği için, Sırp isyanının bastırılması gecikmiştir. 1812 yılında yapılan Bükreş Antlaşması ile Sırbistan'a bazı haklar tanındı.1829 Edirne Antlaşması ile özerk olan Sırbistan,1878 Berlin Antlaşması ile bağımsız olmuştur.

b-Yunan İsyanı ve 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı

Yunan isyanının çıkmasında; Milliyetçilik fikirleri, başta Rusya olmak üzere Avrupa devletlerinin Yunanlıları desteklemesi, Rönesans'ın oluşmasında Yunanlıların etkisi olduğu için Avrupalıların sempatisi, Yunanlı iş adamlarının desteği ve Etnik-i Eterya cemiyetinin çalışmaları etkili olmuştur.

1821’de Mora’da başlayan isyanı Osmanlı Devleti bastıramayınca, Mora valiliğini vermek şartıyla Mısır valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa’dan yardım istemiştir. Oğlu İbrahim Paşa Mora isyanını kısa sürede bastırdı. Fakat bu durumdan Avrupa devletleri rahatsız oldular. İngiltere ve Rusya aralarında bir protokol imzaladılar. Buna göre; Yunanistan özerk bir prenslik olacak, bütün Türkler Yunanistan’dan çıkarılacaktı. Bu durumu Avusturya ve Prusya kabul etmedi. İngiltere, Rusya ve Fransa arasında bir antlaşma yapıldı(1827).

Osmanlı Devleti bunu kabul etmedi. Bunun üzerine İngiliz, Fransız, Rus ortak donanması Osmanlı donanmasına saldırarak Navarin’ de yakmışlardır (1827).Osmanlı Devleti savaş tazminatı istedi. Suçun Osmanlı Devleti’ne ait olduğunu ileri sürdüler. Rusya daha da ileri giderek Osmanlı Devleti’ne savaş ilan etti (1828) Osmanlı Devleti savaşacak durumda değildi. Yeniçeri Ocağı yeni kaldırılmış, donanma Navarin’de yakılmıştır.

Ruslar hızlı bir şekilde Balkanlardan ve Kafkasya’dan ilerlemeye başladı. Edirne önlerine kadar geldiler. Bunun üzerine Osmanlı Devleti barış istedi.

Yapılan Edirne Antlaşması ile Prut nehri iki ülke arasında sınır kabul edilmiş, Rus ticaret gemilerine Boğazlardan geçiş hakkı verilmiş, Sırbistan özerk hale getirilmiş, Yunanistan’ın bağımsızlığı kabul edildi.

Pontus İddiaları ve Gerçekler

Eski çağda Grekler Karadeniz’e “deniz” manasında “pontus” adını vermişlerdir. Karadeniz’in güney sahillerine de aynı isim verilmiş ve bölge sakinlerine de Pontuslu denilmiştir¹. Tarihî Pontus Krallığı ise M.Ö. 301 yılında Pers Satrapı’nın oğlu Mithridates I tarafından “Pontus Krallığı” olarak kurulmuştur.

Pontus Meselesi Tanzimat’ın gayrimüslimlerle ilgili hükümlerinden faydalanılarak ortaya atılmıştır⁴. Pontusculuk 19. yy sonlarında özellikle İngiltere, Fransa, Rusya ve ABD tarafından zaman zaman ve gerektiği kadar destek bulan, Yunan Megali İdeasının bir uzantısı olarak Doğu Karadeniz kıyılarında kurulması planlanan bir devletin doğuşunu hazırlamak için başvurulmuş her türlü faaliyet (siyasî, askerî, dinî, etnik kışkırtma, kültürel v.s.) olarak tanımlanabilir.

Pontus meselesi Yunanlılar ve Batılılar için başka, başka manalar ifade etmektedir. Zaman, zaman ve icabettiği kadar desteklenen “Pontus Meselesi”, batılılar için Yunanlıların anladığı manadan çok, Türkleri dünya kamuoyu önünde zor durumda bırakmak, siyasi alanda sıkıştırmak için harekete geçirdikleri, Yunanlıları da bu oyunlarına alet ettikleri bir siyasi meseledir.

Pontus hareketlerini Mütareke (30 Ekim 1918) öncesi ve sonrası diye iki ana bölüme ayırabiliriz. Pontus olaylarının patlak vermesinin kökeninde Balkan Savaşı yer almaktadır. Zira ekonomik gücü eline geçiren ve siyasi teşkilatlanmayı gerçekleştiren Rumlar, devlete başkaldırma safhasına gelmişlerdir. Savaş öncesi seferberlik ilan edilmiş ve Rumlarda diğer bütün ülke vatandaşları gibi

askere çağrılmışlardır. Askere gitmek istemeyen Rumlarca bu çağrı hoş karşılanmamış ve ilk çete gruplarının da kurulmasına zemin hazırlanmıştır. Silah altına alınan Rumlar silahlı veya silahsız gruplar halinde köylerine dönmeye başlamışlardır. Ancak köylerde serbestçe yaşamaları mümkün olmadığından köylerin civarında yaşamaya ve yine ailelerine yardım etmeye başladılar

Rumlar, I. Dünya Harbi'nde Türkleri arkadan vurdular, Ruslara casusluk yaptılar ve cephe gerisinde aktif casusluk yaptılar. Rusları Samsun'a davet ettiler. Buna karşılık Ruslar onlara bolca silah ve cephane verdiler

Pontus olaylarının ortaya çıkarılışında dinî müessese ve din adamlarının rolü en başta gelmektedir. İstanbul'daki Rum Patrikhanesi Pontus Devleti kurma teşebbüsünde öncü rol oynayan kuruluşlardan birisidir.

Ülke içinde Pontusculuk davası güden çeşitli kişi ve kuruluşlar ile bunlara yardımda bulunanların dışında bir de ülke dışından bu davaya yardım ve destekte bulunanlar vardır.a) Yunanistan: Devletlerin başında, kurulduğu günden bu yana Türklerin ve dünyanın gündeminde kalmayı başarabilen Yunanistan bulunmaktadır. Yunanlılar, mütareke sonrası bölgeye serbestçe girip çıkan Yunan harp ve ticaret gemileri aracılığı ile bölge halkını silahlandırıyorlardı.

Amerika Birleşik Devletleri: Pontus ayrılıkçı hareketinin teşvikçilerinden biri de Amerika Birleşik Devletleridir. Yunan ve İngilizlerden farklı olarak Amerika Birleşik Devletleri askerî yardımdan çok misyonerleri aracılığı ile dinî propaganda ve siyasî alanda destek sağlamaya çalışmıştır.

Osmanlı Devleti'nin parçalanarak yıkılması hususu, bilindiği gibi İngiltere'nin dış politikasında önemli bir yer tutmaktadır. Pontus meselesine çok ciddi olarak sarılan Yunanistan'ın en büyük teşvikçisi hatta bu işi başlatıp Yunanlıları ileri sürenlerin İngilizler olduğu şüphesizdir. Bu bakımdan Pontus olaylarının hemen her safhasında İngiliz siyaset adamlarını ve askerlerini görebiliriz.

İngiltere gibi Fransızlar da boş oturmuyor çeşitli yerlerde yaptıkları gibi Sinop'ta da Katolik kilisesinin onarımı gerekçesi ile oraya gelip Rumlarla temas ediyorlardı.

Rum çetelerin mezalimine sahne olan yerleri “kaza”lara göre oniki mıntıkaya ayırıyoruz: Bu mıntıkların sırasıyla isimleri şunlardır. Bafra, Samsun, Çarşamba, Terme, Amasya, Merzifon, Köprü, Ladik, Gümüşhacıköy, Havza, Tokat, Erbaa, Zara kazalarıdır.

Sözde “Pontus soykırımı iddiaları” özellikle 1985 yılından bugüne kadar geçen dönemde Yunanlılarca mümkün olduğunca canlı tutulmaya çalışılmıştır. PASOK Yönetim Kurulu üyesi ve “Halkların Hakları ve Kurtuluşu için Yunan Birliği” ileri gelenlerinden Mihalis Haralambidis ile bugünkü PASOK hükümetinin kamu düzeni bakanı Stelios Papathemelis'in başını çektikleri bu akıma ilgi duyanların sayısı, gün geçtikçe artmakta ve halka şirin gözükme çabalarında bir yoğunluk görülmektedir. Yunanistan'da bilhassa 1974'ten sonra kurulan hükümetler aracılığı ile kurulan ve Türkiye aleyhine faaliyette bulunan 450'nin üzerinde derneğin kurulduğunu biliyoruz. Bu 450 kuruluştan Türkiye'den toprak talebinde bulunan örgüt ve dernek sayısı 51'dir.

Yunan Parlamentosu 1994 yılında, 19 Mayıs 1919 tarihinin sözde “Pontus Soykırımı” anma günü olarak ilan eden yasa tasarısını kabul etmiştir. Kıbrıs Rum Temsilciler Meclisi de aynı yönde karar almıştır.

3. AVRUPA DEVLETLERİNİN OSMANLI DEVLETİNE UYGULADIKLARI ÇİFTE STANDART

a. Viyana Kongresi (1815)

Mutlakîyet rejimlerini korumak, milliyetçilik ve bağımsızlık hareketlerine engel olmak için toplanmıştır.

Napolyon Savaşları ile bozulan Avrupa sınırlarını yeniden düzenlemiştir. İngiltere’de meşruti yönetim olmasına rağmen Fransa’nın güçlenmesini istemediği için bu kongreye katılmıştır. Bu konferansta Rusya, İngiltere, Avusturya ve Prusya Dörtlü İttifak’ı meydana getirdiler.

1815-1827 yılları arasına Avrupa’da Restorasyon Dönemi denir. Napolyon tarafından bozulan Avrupa’ya yeniden düzen verildiği için bu isim verilmiştir. 1827 yılında Navarin’de Osmanlı donanmasının yıkılması ile bu dönem sona ermiştir. Yunan isyanını destekleyen İngiltere ve Rusya Navarin’de Osmanlı donanmasını yakarken Avusturya ve Prusya bu isyanı desteklememişlerdir. Bu da Restorasyon Döneminin sonunu getirmiştir.

b. Şark Meselesi

Şark Meselesi XIX. Yüzyılın ilk yarısında Osmanlı toprak bütünlüğünün korunması, ikinci yarısında Avrupa’daki topraklarının paylaşılması, XX. Yüzyılda da bütün topraklarının paylaşılması şeklinde anlaşılmıştır.

1876’da İngiltere’nin isteği ile Balkan olaylarını görüşmek ve Osmanlı –Rus anlaşmazlığını gidermek için İstanbul’da bir konferans düzenlendi. Bu konferansa Osmanlı Devleti, Rusya, İngiltere, Fransa, Avusturya, Almanya ve İtalya katıldı. Konferans başladığı sırada, meşrutiyet ilan edildi.

Sırbistan ve Karadağ’ın topraklarının genişletilmesini Bosna-Hersek ve Bulgaristan’da muhtar yönetimlerin kurulmasını istediler. Osmanlı Devleti bu istekleri kabul etmedi.

4. MISIR SORUNU VE MEHMET ALİ PAŞA İSYANI “Denize Düşen Yılana Sarılır”

Yunan İsyanı’nın bastırılmasında etkili olan Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa, Navarin’ de donanması yakıldığı için bu durumdan pek memnun olmadı. Bu sebepten 1828-1829 Osmanlı –Rus Savaşı’nda yardım isteyen II. Mahmut’ a gerekli yardımı yapmayan Mehmet Ali Paşa’ya vaad ettiği toprakları vermedi. Bunun üzerine Mehmet Ali Paşa oğlu komutasındaki bir orduyu Suriye’ye gönderdi. Oradan Anadolu’ya geçen İbrahim Paşa Osmanlı ordusunu iki defa yenilgiye uğrattı.

Bu arada II. Mahmut bu gelişmeler üzerine İngiltere ve Fransa’dan yardım istedi; fakat gerekli yardımı alamadı. Bunun üzerine “Denize düşen yılana sarılır “ diyerek Rusya’ dan yardım istedi. Bir Rus filosu Marmara’ya geldi. Telaşlanan İngiltere ve Fransa araya girerek Osmanlı Devleti ile Mehmet

Ali Paşa arasında Kütahya Antlaşması yapıldı. **Buna göre; Mehmed Ali Paşa'ya, Mısır ve Girit valiliklerine ek olarak Şam, İbrahim Paşa'ya da Cidde valiliğine ek olarak Adana Muhassıllığı (o bölgenin vergilerini toplama hakkı) verildi.**

Kütahya Antlaşmasına rağmen kendisini güvende hissetmeyen II. Mahmut Rusya ile Hünkar İskelesi Antlaşması'nı imzaladı. Buna göre; devletlerden biri saldırıya uğrarsa diğeri kara ve deniz kuvvetleri ile ona yardım edecek, antlaşma 8 yıl süreli olacaktı.

Yapılan Kütahya antlaşmasından her iki tarafta memnun olmadığı için 1839'da **Nizip Savaşı** meydana geldi. Osmanlı kuvvetleri yenildi. Rusya'nın müdahale etmesini istemeyen İngiltere iki taraf arasında **Londra Antlaşması'nın** yapılmasını sağladı. **Buna göre Mısır Valiliği babadan oğula geçmek şartıyla Mehmet Ali Paşa' ya bırakılacak, toplanan vergilerin dörtte biri İstanbul'a gönderilecekti.**

5. BOĞAZLAR MESELESİ

Osmanlı Devleti'nin Mısır meselesi yüzünden Rusya'dan yardım istemesi ve Hünkar İskelesi Antlaşması'nı imzalaması ortaya bir "Boğazlar Meselesi" çıkarmıştır. Hünkar İskelesi antlaşmasının 8 yıllık bitiminde Londra'da İngiltere'nin öncülüğünde toplanan Londra konferansında Boğazlar Sözleşmesi imzalandı. **Buna göre; Osmanlı Devleti barış halindeyken Boğazların bütün savaş gemilerine kapalı tutulması kabul edildi.**

Bu sözleşme ile boğazlar, uluslararası bir statü kazandı.

6. SANAYİ İNKILABI'NIN OSMANLI DEVLETİ'NE ETKİLERİ

- Coğrafi keşiflerle zenginleşen Avrupalılar; artan tüketim eğilimlerini, elde ettikleri altın ve gümüşle Osmanlı pazarlarından karşılayınca esnaf hammadde bulmakta zorlandı.
- Sanayii inkılâbı sonucu bol ve ucuz, üstelik kapitülasyonlar nedeniyle düşük gümrüklü Avrupa mallarıyla Osmanlı esnafı rekabet edemedi.
- Lonca teşkilatı olumsuz etkilendi. Üretimdeki payları azaldı, zamanla teşkilat dağıldı.
- Daha önceleri dışarıya mamül madde satan Osmanlı Devleti zamanla yarı mamül, bir süre sonra da hammadde satmaya başlamıştır. Dolayısıyla kar hadleri düşmüştür.

Karşı Tedbirler: Sanayii Islah ve Geliştirme Çabaları

- 1)- Sanayi hammaddelerinin ihracını yasaklamıştır.
- 2)- Gelişmiş teknolojiyle yeni imalathaneler açmıştır.
- 3)- Islah-ı Sanayii Komisyonu kurarak, esnaf birliklerini canlandırmaya ve onları şirketleşmeye çalışmıştır.

C. TANZİMATTAN MEŞRUTİYETE

Osmanlı Devleti'nin Avrupa Siyaseti

Osmanlı Devleti XIX. yüzyılda Avrupa devletlerinin çıkar çatışmalarından yararlanarak ömrünü uzatmıştır. İzlediği denge politikası bazı güçlüklerden kurtulmasına yardımcı oldu. Bazı devletlerle ittifaklar içerisine girdi. Avrupa devletlerinin desteğini kazanmaya çalışan Osmanlı Devleti yeni düzenlemeler yapma gereği duydu. Tanzimat Fermanı bu düşüncelerle hazırlanmıştır.(1839).

1. Tanzimat Fermanı (1839)

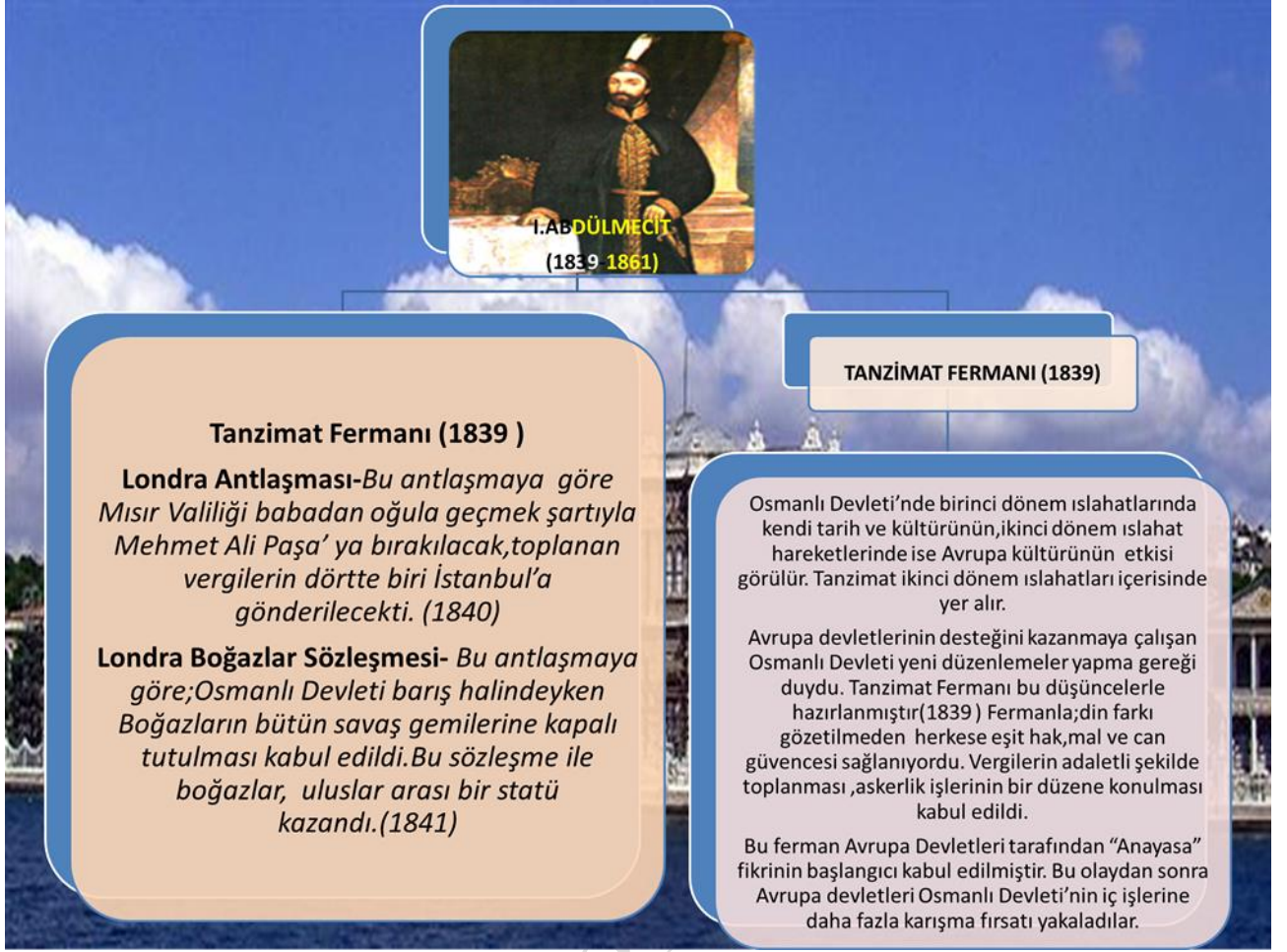
Osmanlı Devleti'nde birinci dönem ıslahatlarında kendi tarih ve kültürünün, **ikinci dönem ıslahat hareketlerinde ise Avrupa kültürünün etkisi görülür**. Tanzimat ikinci dönem ıslahatları içerisinde yer alır.

Avrupa devletlerinin desteğini kazanmaya çalışan Osmanlı Devleti yeni düzenlemeler yapma gereği duydu. Tanzimat Fermanı bu düşüncelerle hazırlanmıştır(1839) Fermanla; din farkı gözetilmeden herkese eşit hak, mal ve can güvencesi sağlanıyordu. Vergilerin adaletli şekilde toplanması, askerlik işlerinin bir düzene konulması kabul edildi.

Bu ferman Avrupa Devletleri tarafından “**Anayasa**” fikrinin başlangıcı kabul edilmiştir. Bu olaydan sonra Avrupa devletleri Osmanlı Devleti'nin iç işlerine daha fazla karışma fırsatı yakaladılar.

Londra Antlaşması-Bu antlaşmaya göre Mısır Valiliği babadan oğula geçmek şartıyla Mehmet Ali Paşa'ya bırakılacak, toplanan vergilerin dörtte biri İstanbul'a gönderilecekti. (1840)

Londra Boğazlar Sözleşmesi- Bu antlaşmaya göre; Osmanlı Devleti barış halindeyken Boğazların bütün savaş gemilerine kapalı tutulması kabul edildi. Bu sözleşme ile boğazlar, uluslar arası bir statü kazandı.(1841)

2. KIRIM SAVAŞI VE SONUCU (1853-1856)

a. Kırım Savaşı (1853-1856)

Rusya Osmanlı Devleti'nin paylaşılması teklifini İngiltere'ye götürmüştü; fakat İngiltere Osmanlı Devleti'nden elde ettiği ekonomik çıkarları korumak istediği için ve Osmanlı'nın toprak bütünlüğünden yana bir politika izlediği için bu teklifi kabul etmemişti. Bunun üzerine Rusya tek başına hareket etmeye başlamıştır. Kutsal yerler meselesini bahane ederek İstanbul'a bir elçi gönderdi ve Ortodoks kilisesi adına bazı isteklerde bulundu. Ortodoksların Rus Çarının himayesine verilmesini istedi. Büyük devletlerin görüşünü de alan Osmanlı Devleti bu istekleri kabul etmedi.

Yapılan savaşa Osmanlı Devleti'nin yanında; Osmanlı Devleti'nin Rus etkisi altına girmesini istemeyen İngiltere ve Fransa'da katıldı. Daha sonra İtalya'nın birliği için çalışan Piyemonte'da katıldı. Balkanlarda ilerleyen Ruslar Eflak ve Boğdan'ı ele geçirdiler. Bu durum Avusturya'yı rahatsız etti. Bu bölgeyi boşaltmasını istedi. Rusya bu isteği kabul etti. Osmanlı, İngiltere ve Fransız ortak donanması Kırım'a asker çıkardı. Rusya barış istedi.

b. Paris Antlaşması -1856

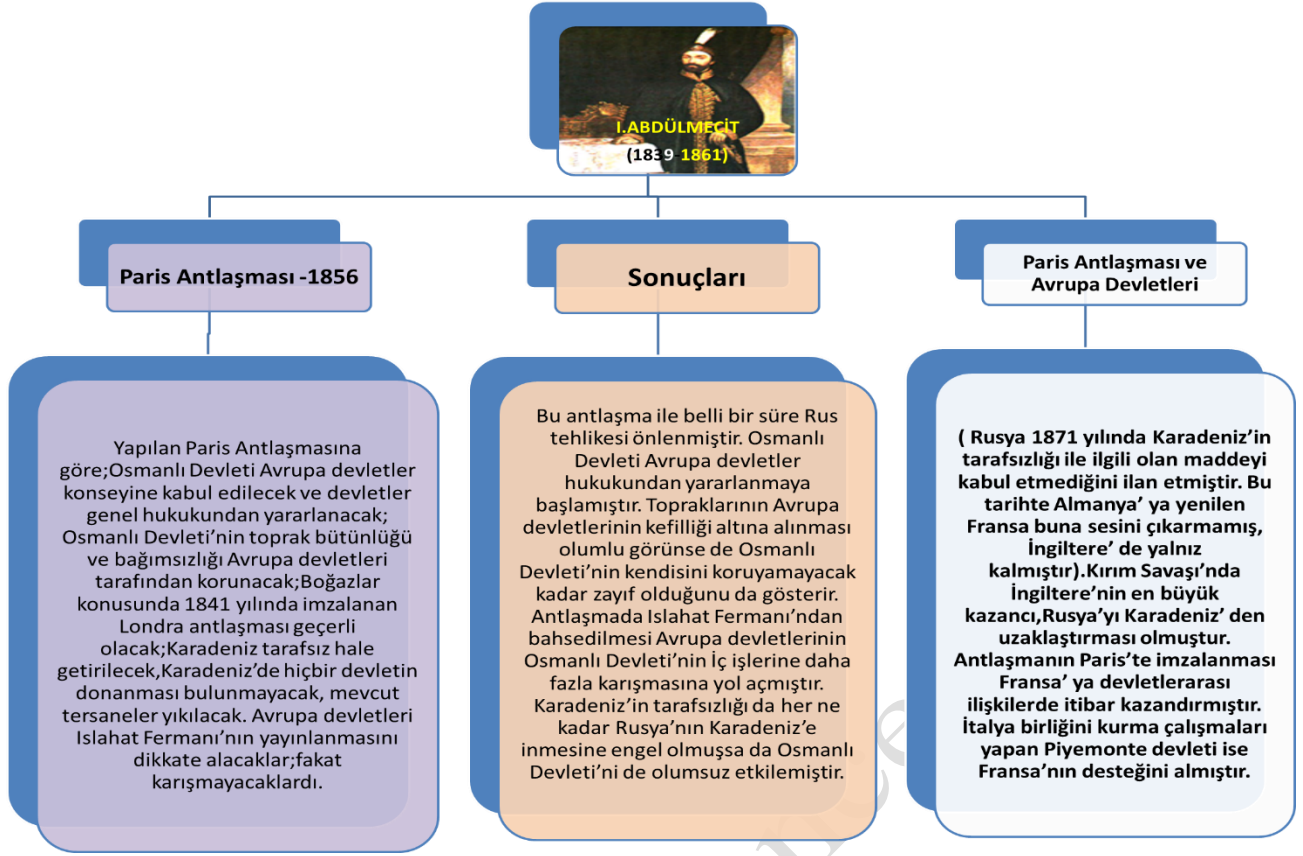
Yapılan Paris Antlaşmasına göre; Osmanlı Devleti Avrupa devletler konseyine kabul edilecek ve devletler genel hukukundan yararlanacak; Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğü ve bağımsızlığı Avrupa devletleri tarafından korunacak; Boğazlar konusunda 1841 yılında imzalanan Londra antlaşması geçerli olacak; Karadeniz tarafsız hale getirilecek, Karadeniz'de hiçbir devletin donanması bulunmayacak, mevcut tersaneler yıkılacak. Avrupa devletleri Islahat Fermanı'nın yayınlanmasını dikkate alacaklar; fakat karışmayacaklardı.

Bu antlaşma ile belli bir süre Rus tehlikesi önlenmiştir. Osmanlı Devleti Avrupa devletler hukukundan yararlanmaya başlamıştır. Topraklarının Avrupa devletlerinin kefilliği altına alınması olumlu görünse de Osmanlı Devleti'nin kendisini koruyamayacak kadar zayıf olduğunu da gösterir. Antlaşmada Islahat Fermanı'ndan bahsedilmesi Avrupa devletlerinin Osmanlı Devleti'nin İç işlerine daha fazla karışmasına yol açmıştır. Karadeniz'in tarafsızlığı da her ne kadar Rusya'nın Karadeniz'e inmesine engel olmuşsa da Osmanlı Devleti'ni de olumsuz etkilemiştir.

Paris Antlaşması ve Avrupa Devletleri

(Rusya 1871 yılında Karadeniz'in tarafsızlığı ile ilgili olan maddeyi kabul etmediğini ilan etmiştir. Bu tarihte Almanya' ya yenilen Fransa buna sesini çıkarmamış, İngiltere' de yalnız kalmıştır). **Kırım Savaşı'nda İngiltere'nin en büyük kazancı, Rusya'yı Karadeniz' den uzaklaştırması olmuştur.** Antlaşmanın Paris'te imzalanması Fransa' ya devletlerarası ilişkilerde itibar kazandırmıştır. **İtalya birliğini kurma çalışmaları yapan Piyemonte devleti ise Fransa'nın desteğini almıştır.**

3. ISLAHAT FERMANI (1856)

Islahat Fermanı kaynağını ve ortaya çıkış sebebini yabancı devletlerden almaktadır. **Bu fermanın esasları Viyana'da yapılan toplantı sonunda Avusturya, İngiltere ve Fransa tarafından belirlenmiştir.** Paris'te barış görüşmeleri devam ederken Islahat Fermanı ilan edildi(1856).

- **-Müslüman olamayan halka din ve vicdan özgürlüğü sağlanacaktır.**
- **-Kilise, okul ve hastane gibi binalar tamir edilecek veya yeniden inşa edilecektir.**
- **-Gayrimüslimlere küçük düşürücü deyimler kullanılmayacaktır.**
- **-Gayrimüslimler devlet memuru olabilecektir.**
- **-Vergiler herkesin gelirine göre toplanacak, cizye vergisi ile iltizam usulü kaldırılacaktır.**
- **-Gayrimüslimler belediye ve il meclislerine üye olabileceklerdir. Gayrimüslimler nakdi bedel ödeyerek askerlikten muaf olabilecektir.**
- **-Yabancılar Osmanlı toprakları üzerinde mülk edinebileceklerdir.**
- **-Tarım ve ticaret işleri düzenlenecek herkes şirket ve banka gibi ticari nitelikli kurumlar açabilecektir.**
- **-Gayrimüslimler kendi okul ve hastanelerini açabilecektir.**

Bu fermanla ilgili bir madde, Paris Antlaşması'nda yer almıştır. **Islahat Fermanı, Müslümanlarla Hristiyanlar arasında eşitliği sağlamayı amaç edinen bir belgedir.** Tanzimat Fermanı ile azınlıklara tanınan hakla genişletilmiştir. **Azınlıklar dışında yabancılara da bazı haklar tanınmıştır.**

Osmanlı Devleti Islahat Fermanı ile azınlıklara yeni haklar vererek büyük devletlerin müdahalesini amaçladıysa da bu bilakis bu fermanın sonra azınlık hakları bahanesi ile iç işlerimize daha fazla müdahale etmeye başlamışlardır.

Ç. OSMANLI DEVLETİ'NDE ANAYASAL DÜZENE GEÇİŞ ÇABALARI VE SİYASİ GELİŞMELER

1. I. Meşrutiyet'in İlanı (1876)

Jön Türklere (Genç Osmanlılar) göre sorunların kaynağı mutlakiyetti. Bu nedenle meşrutiyet yönetimine geçilmeli ve din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin bütün Osmanlı vatandaşlarına devlet yönetimine katılma imkânı tanınmalıydı. Böylece gayrimüslim milletler kendilerini Osmanlı olarak görecektir ve devletten ayrılma ihtiyacı duymayacaklardı. Aynı zamanda Avrupa devletlerinin bu konudaki baskıları da kendiliğinden ortadan kalkmış olacaktı.

II. Abdülhamit tahta geçince daha önce Abdülaziz'e kabul ettiremedikleri Meşrutiyet'i padişaha kabul ettirdiler. Böylece Meşrutiyet ilan edildi.

I. Meşrutiyet'in ilanı ile ilk anayasa olan **Kanun-ı Esasi**'de kabul edildi. Kanun-ı Esasiye göre genel meclis **Ayan ve Mebusan** meclislerinden oluşuyordu. 20 Mart 1877'de Genel Meclis açıldı.

2. 1877-1878 OSMANLI-RUS SAVAŞI VE SONRASI

a. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi)

Osmanlı Devleti'nin İstanbul ve akabinde Londra kararlarını kabul etmemesi üzerine, Avrupa devletlerinden gerekli izni de alan Rusya Osmanlı Devleti'ne savaş açtı.

Ayestefanos (Yeşilköy)Antlaşması- *Bu antlaşma ile Büyük Bulgar krallığı kuruluyor ve Rusya Ege denizine çıkma fırsatı buluyordu.(1878) Bu antlaşmayı İngiltere ve Almanya kabul etmedi. Bu sebeple Berlin Antlaşması imzalandı.*

b. Berlin Antlaşması (1878) - *Bu antlaşmaya göre; Sırbistan, Karadağ, Romanya bağımsız oldu. Bulgaristan üç bölgeye ayrıldı. Osmanlı Devleti egemenliğinde muhtar Bulgar prensliği, Osmanlı yönetiminde Doğu Rumeli, ıslahat yapmak şartıyla Osmanlı yönetiminde Makedonya. Bu antlaşma Osmanlı Devleti'nin dağılmasını hızlandırmıştır. İngiltere politikasını değiştirmiş, onun yerini Almanya almıştır.*

c. Ermeni Meselesi

Fatih Sultan Mehmet 1453'de İstanbul'u aldıktan sonra Ermenilerin Bursa'daki ruhani başkanı Hovakim'i İstanbul'a getirmiş ve 1461'de yayınladığı bir fermanla Ermeni Patrikliği'ni kurdurmuş, onların cemaat işlerinin idaresini de patriklerine bırakmıştı. Patrikhane kurulduktan sonra İstanbul'da kuvvetli bir Ermeni kolonisi kuruldu. Şehir tedricen Ermenilerin dini ve milli hayatın gerçek bir merkezi haline geldi.

Ermeni İsyanlarının sebepleri

- 1-Fransız İhtilali ile yayılan milliyetçilik akımı
- 2-Sömürge yarışına girmiş bulunan güçlü Avrupa devletlerinin çıkarlarının Osmanlı topraklarında düşümlenmesi
- 3-Bu devletlerin, milliyetçilik akımını kullanarak Osmanlı Devleti'ni parçalama eylemleri
- 4-Bu yolla bağımsız olan Sırbistan, Yunanistan, Bulgaristan ve Romanya'nın örnek oluşturması
- 5-Ermeni Patrikhanesi'nin çalışmaları
- 6-Ermeni din adamları, aydınları ve zenginlerinin bu yoldaki propagandaları
- 7-Amerikan Protestan misyonerlerinin çalışmaları
- 8-Avrupa'daki "Haçlı Zihniyeti"nin henüz bütünüyle ortadan kalkmamış olması
- 9-Osmanlı Devleti'nin dağılmaya yüz tutması ve Ermenilerin bundan yararlanmak istemesi

Ermeni İsyanları

İlk isyan 1890'daki Erzurum'da gerçekleşmiştir. Bunu, yine aynı yıl meydana gelen Kumkapı gösterisi, 1892-93'te Kayseri, Yozgat, Çorum ve Merzifon olayları, 1894'te Sasun isyanı, Babıali gösterisi ve Zeytun isyanı, 1896'da Van isyanı ve Osmanlı Bankası'nın işgali, 1903'te İkinci Sasun

isyanı, 1905'te Sultan Abdülhamid'e suikast girişimi ve nihayet 1909' da gerçekleşen Adana isyanı izlemiştir. 1914' de Zeytun'da 100, 1915 Van olaylarında 3.000 ve 1914-1915 Muş olaylarında 20.000 Türk, Ermeni mezalimi sonucu hayatlarını kaybetmiştir.

ç. Kıbrıs Yönetimi'nin İngiltere'ye Bırakılması

Ayastefanos Antlaşması ile Büyük Bulgaristan'ı kurup Akdeniz'e inmeyi tasarlayan Rusya, bu politikasını İngiltere'nin bu antlaşmayı kabul etmemesi üzerine gerçekleştiremedi. Bu arada İngiltere, Rusya'ya karşı Osmanlı Devleti'ne yardım etmiş, Rusya'ya koruma bahanesi ile Kıbrıs'a yerleşti. Daha doğrusu Osmanlı Devleti geçici olarak Kıbrıs'ın yönetimini İngiltere'ye bıraktı. İngiltere bu şekilde doğuya giden yolların geçtiği Süveyş Kanalı'nı güven altına almış olacaktı.

d. Tunus'un Fransızlar tarafından İşgali

Berlin Antlaşması'ndan istediğini alamayan Fransa'ya Almanya ve İngiltere Tunus'u göstermişlerdi. 1881'de Fransızlar tarafından işgal edildi.

e. İngilizlerin Mısır'ı İşgali

Kıbrıs'a yerleşen İngiltere bunu yeterli görmüyordu. Süveyş Kanalı'nın 1869 yılında açılmasından sonra sömürgelerine giden yollar tehlikeye girmişti. Yabancıların Mısır'da etkin olmaya başlaması "Vataniler" adıyla Arabi Paşa yönetiminde ayaklanma başlatan bir grup, ordunun da desteğiyle Mısır'da yönetimi ele geçirdi. İngiltere duruma müdahale ederek yönetimi dağıttı ve Arabi Paşa'yı da Seylan'a sürdü. Böylece Mısır'da İngiliz yönetimi başlamış oldu.

3. İKİNCİ MEŞRUTİYET İLANI

a. II. Meşrutiyet'in ilanı(1908) ve Sonuçları

a-Meşrutiyet'in ilanı karmaşasından yararlanan Bulgaristan bağımsızlığını ilan etti. Avusturya-Macaristan Bosna-Hersek'i topraklarına kattı. Girit, Yunanistan'a bağlanma kararı aldı.

b-Meclis(parlamento) oluşturulduğu için ilk siyasi partiler kuruldu.

c-İttihat ve Terakki Partisi yönetimde etkili olmaya başladı.

d-Meşrutiyet'e ve İttihat ve Terakki Partisine muhalif olanlar 31 Mart (13 Nisan1909) Olayını meydana getirdiler. Özellikle Derviş Vahdeti ve sahibi olduğu Volkan gazetesinin faaliyetleri bu olayın çıkmasında etkili olmuştur.

b. 31 Mart Vak'ası (1909)

Meşrutiyet'e ve İttihat ve Terakki Partisine muhalif olanlar 31 Mart(13 Nisan1909) Olayını meydana getirdiler. Özellikle Derviş Vahdeti ve sahibi olduğu Volkan gazetesinin faaliyetleri bu olayın çıkmasında etkili olmuştur. İsyân Makedonya'da İttihat ve Terakki 'nin hazırlattığı Hareket Ordusu tarafından bastırıldı. İsyanda etkisi olduğu gerekçesiyle II. Abdülhamit tahttan indirildi(1909).

c. Osmanlı- Alman Yakınlaşması

1871 yılında birliğini tamamlayan Almanya Avrupa politikasında etkin olmaya başladı. İngiltere ile rekabete giren Almanya, İngiltere'nin doğuya sömürgelerine (Mısır ve Hindistan) giden yolları tehdit altına alabilmek için Osmanlı Devleti'ne yanaştı. Osmanlı Devleti'nde Berlin-Bağdat Demiryolu projesinin yapımını da üstlenerek nüfuzunu Basra Körfezi'ne kadar genişletti.

OSMANLI PADİŞAHLARI

Osmanlı padişahları 14 isim kullanmışlardır. 1 tane Orhan, İbrahim, Abdülmecid, Abdülaziz; 2 tane Bayezid, Süleyman, Mahmut, Abdülhamit; 3 tane Osman, Selim, Ahmet; 4 tane Mustafa; 5 tane Murat ve nihayet 6 tane Mehmet ismi kullanılmıştır.

ç. Dağılmayı Önleme Çabaları

Osmanlı Devleti'nde XIX. Yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'nin dağılmasını önlemek isteyen aydınlar çeşitli fikir akımları geliştirdiler. Belli başlıcaları şunlardır: Batıcılık, Osmanlıcılık, İslamcılık, Türkçülük.

Batıcılık: Bu fikrin savunucuları, «Batı medeniyetinin sosyal, hukuki, ilmi, ve kültürel gelişmelerinden faydalanmak gereklidir» tezini savundular. Ancak bu şekilde Avrupa'nın seviyesine ulaşabileceğini inandılar. Batıcılık fikrini savunanlar arasında Tefik Fikret, Celal Nuri gibi isimler vardı.

Osmanlıcılık: Bu fikri savunanlar, devleti oluşturan tüm milletlerin din, dil ve ırk farkı gözetilmeden adalet ve eşitlik prensipleri içinde Osmanlıcılık duygusu etrafında toplanılması düşüncesidir. Özellikle Genç Osmanlılar (Jön Türkler) tarafından savunuldu. Bu fikrin savunucuları arasında Mithat Paşa, Namık Kemal ve Ziya Paşa gibi isimler vardı. Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı ve Birinci Meşrutiyet bu fikir doğrultusunda gerçekleşti.

İslamcılık (Ümmetçilik): Bütün Müslümanları bir çatı altında birleştirme düşüncesidir. Özellikle II. Abdülhamit döneminde (Osmanlı padişahlarının aynı zamanda Müslümanların halifesi olması sebebiyle) Batıya karşı bir İslam birliği kurma düşüncesi devlet politikası haline geldi. Mehmet Akif Ersoy, Sait Halim Paşa gibi isimler İslamcılık fikrinin başlıca savunucularıdır.

Türkçülük: Türkleri dil, din, soy ve ülkü birliği altında birleştirme düşüncesidir. Türk milletini bağımsız, modern ve refah seviyesi yüksek bir toplum yapma esasına dayalıydı. Öncelikle Osmanlı ülkesindeki Türkleri bu çerçevede bir arada tutma düşüncesinden, diğer bölgelerde yaşayan Türk fikir adamlarının katılımı ile bütün Türkleri bir arada tutma düşüncesine yani Turancılık fikrine dönüşmüştür. Bu fikrin savunucuları Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Yusuf Akçura, Mehmet Emin Yurdakul gibi isimlerdi. Ziya Gökalp Türkçülüğün Esasları adlı eseriyle bu fikri ilmi bir temele oturtmaya çalışmıştır.

D. 19.YÜZYILDA OSMANLI TOPLUMU

OSMALI TOPLUM YAPISINDA MEYDANA GELEN DEĞİŞMELER

Çeşitli milletleri ve dinleri bir arada yaşatan Osmanlıların Nizam-ı Alem'i-Avrupalılar buna Pax Ottamanica diyorlardı-,diğer bir deyişle Osmanlı toplum düzeni ve barışı, daha Kanuni'nin ölümünden önce, yıllar sonra belirginleşecek olan hastalık alametleri göstermeye başlamıştı.

Osmanlı toplum yapısının değişmesinde iç ve dış etkenler etkili olmuştur. Bunları şu şekilde belirtebiliriz:

1-Nüfus artışı 2-Dirlik sisteminin bozulması 3-İç isyanlar 4-Dış etkenler: a-Coğrafi keşifler b-Sanayi İnkılabı c-Fransız ihtilali

1-XVIII. YÜZYIL

a-Yönetim Kadrolarında Kimlik Değişimi

Yönetim kadrolarında en önemli değişiklik Seyfiye sınıfının yerini yavaş yavaş Kalemîye sınıfının almasıdır.

Bunun en önemli sebebi devletlerarası ilişkilerde diplomasinin önem kazanmasıdır. Yurt dışında geçici ve daha sonra daimi elçilikler kurulması da bu düşünceye dayanır.

Yönetici kadrolarında meydana gelen bir değişimde Devşirme kökenlilerin yerini reayadan kişiler almaya başlamıştır.

b-Ayan ve Eşraf

Osmanlı Devleti'nde taşra da vekalet uygulaması başladığında zamanla bu yönetim ayanların eline geçmiştir. İltizamı da alan ayanlar zamanla taşra da önemli bir güç haline geldiler. İltizam usulünün yerini alan Malikane sisteminde vergi kaynağı ömür boyu kiralanabiliyordu. Bu uygulamayla ayanlar bazı bölgelerde büyük bir nüfuz kazanmışlardır.

c-İskan faaliyetleri

Osmanlı Devleti'nde Kuruluş ve Yükselme dönemlerinde Anadolu'dan Rumeli'ye bir iskân faaliyeti olmuştur. Yine Anadolu içerisinde de bazı problem çıkaran boylar çeşitli bölgelere yerleştirilmiştir. Gerileme ve Dağılma döneminde tersine bir göç hareketi olmuş ve Rumeli'den gelen Türkler Anadolu'nun çeşitli bölgelerine yerleştirilmiştir.

2-Tanzimat ve sonrası

a-Yeni Bürokratlar

Avrupa ülkelerinde ikamet elçiliklerinin kurulmasından ve böylece Avrupa ile ilişkilerin artmasından sonra, es-kilerden daha farklı bir anlayışa sahip reformcu yeni bir nesil ortaya çıkmıştı.

Bunlar Avrupa başkentlerinde görev yaparken, milletlerarası durumu ve batılı devletlerin bünyelerini tanımaya çalışmış olan belli başlı diplomalardı.

Üst seviye Tanzimat bürokratlarından her biri İstanbul'daki yabancı elçiliklerden biri ile de ilişki içindeydi.

Bu durum onları daha etkili kılıyor, ancak yabancıların Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışmasını da kolaylaştırıyordu.

b-Nüfus hareketleri ve Yeni Yapılanmalar

XIX. yüzyılda ise Osmanlı nüfusu açısından iki olgu birden yaşanıyor. Bir taraftan, Osmanlı genel nüfusu azalırken, diğer taraftan daralan Osmanlı sınırları içindeki nüfus gitgide artmaktaydı. Genel nüfusun artması toprak kayıplarına, mevcut nüfusun artması ise kaybedilen topraklardan gelen göçlere bağlıydı. Gerileme ve Dağılma devrinde Rumeli'den Anadolu'ya yoğun bir göç hareketi olmuştur.

Ulaşım teknolojisinin gelişmesi ve dış pazarlarla ilişkiler kurulması, XIX. yüzyılda, şehirleşme oranını da yükseltmiştir. XVI. yüzyılda da sınırlı olan ova köyleri(celali isyanları dolayısıyla yamaçlara ve dağlara çekilmişlerdi), XIX. Yüzyılda dışardan gelen göçmenlerle artmıştır. Bunlar Konya, Adana ve kıyı ovalarına yerleştirildiler. Ulaşımında da kara yollarının yanında demiryolları ve denizyolları da yapılmaya başlandı. Telgraf ve telefon hatları kurulmaya başladı.

Yeni Hayat Tarzı

Klasik dönemde Osmanlıların saray, şehir, köy ve göçebelerdeki gündelik hayat tarzları daha önce anlatılmıştı. XIX. Yüzyılda, İstanbul ve diğer büyük şehirlerde hayat tarzı önemli ölçülerde değişmelere uğramıştır.

Kahvehanelerin işlevi değişmiş eğlence amaçlı kullanılmaya başlamıştır. Yabancı kahvehaneler ise pastaneye dönüşmüştür. Kahramanlık destanlarının, meddah, karagözün yerini tiyatro almıştır.

Eski mesire geleneklerini, Boğaziçi mehtap âlemleri almıştır. Sefaretlerin düzenlediği balolar, üst seviyedeki Müslümanlar arasında da kadın-erkek bir arada eğlenme modasını doğurmuştur. Üst tabaka nazarında Avrupa malı kullanma sosyal statü sembolü haline gelmiştir.

Halk sınıfları arasında yaşantı açısından farklılaşmalar başlamıştır. Zenginler Boğaziçi'nde ayrı mekânlara yerleşmişlerdir. 1895'de İstanbul'da ilk defa Zatü'l Hareke denen otomobil kullanılmaya başlamıştır. Ardından elektrikli tramvay hizmete girmiştir. II. Meşrutiyet sonrası telgraf ve telefon da gündelik hayatın unsurları haline gelmiştir. Taşra da ise bu değişimler pek görülmemiştir. Eski hayat tarzı uzun süre devam etmiştir.

2.OSMANLI DEVLETİ'NDE BASIN YAYIN

Osmanlı Devleti'nde ilk özel matbaa Lale Devri'nde (1727) İstanbul'da, Sait Efendi ve İbrahim Müteferrika tarafından kuruldu. İlk basılan eserde Van Kulu lügatidir.

İlk devlet matbaası III. Selim döneminde açıldı.

Osmanlı Devleti'nde ilk resmi gazete II. Mahmut zamanında (1831) çıkarılan ve Cumhuriyet dönemine kadar varlığını sürdüren Takvim-i Vekayi'dir.

Yayın hayatına giren ikinci gazete Ceride-i Havadis'tir. İlk özel Türk gazetesi Agah Efendi ve Şinasi'nin çıkardıkları Tercüman-ı Ahval'dir. Şinasi 1862'de Tasvir-i Efkâr isminde bir fikir gazetesi çıkardı.

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra basın ve yayın hayatında yeniden canlanma görüldü. Bu dönemde Volkan, Tanin ve Mizan adlı gazeteler çıkarıldı. 31 Mart Vak'asına etkisi olduğu gerekçesi ile Volkan Gazetesi kapatıldı.

İlk Türk dergisi 1850 yılında yayınlanan Vekayıtıbbiye'dir. 1862'de Mecmüaifünun yayınlanmaya başladı. İlk resmi dergi Mirat, ilk mizah dergisi Diyojen'dir. İlk kadın dergisi 1869'da çıkarılan Terakki-i Muhadderat dergisidir.

3.OSMANLI'DA KADIN HAKLARI

Özellikle Batılı ülkelerde 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ivme kazanan kadın hakları mücadelesine Türk kadınları da duyarsız kalmamış, özellikle İstanbul'da yaşayan varlıklı ailelerin çocuklarından başlamak suretiyle kadın hareketlerine büyük ilgi gösterilmiştir.

Kızlarımız için ilkökul ve ortaokulların eğitimine 1858' de başlanır. Meslek okulu olarak ilk önce, 1842' de Askeri Tıbbiye'ye bağlı olarak ilk "Ebe Okulu", 1869' da İnan Sanayi Mektebi (Kız Sanat Okulu), 1870'de Darümuallimat" (Kız Öğretmen Okulu) açılır. (Böylece Türk kadınının ev dışında, okulda yetiştirilmiş olarak ilk mesleği olan Ebelik ve Öğretmenlik meslekleri için okullar açılmış oldu. Kuşkusuz bu modern kurumlardan yararlanabilen üst tabakalara mensup ve büyük kentlerde yaşayan kadın sayısı çok azdı. Bu okur-yazar kadınlar, yine de 19 yüzyıl sonlarında gazetelerde kadın sayfalarının yer almasına ve hatta kadınlar için, yazarları da kadın olan gazete ve dergilerin yayınlanmasına zemin oluşturlar. (Mukadderat, Şukufezar, Hanımlara Mahsus Gazete) gibi.

II. Meşrutiyet Dönemi ile birlikte kadın hakları, evlilik ve kadının eğitimi meseleleri üzerinde daha fazla durulmaya başlanmıştır. II. Meşrutiyet'in getirdiği görece özgürlük ortamında aşağıda bir kısmı anlatılmaya çalışılan aydın Türk kadınları da kendileriyle ilgili meselelere duyarsız kalamayarak gazete

ve dergiler aracılığıyla kadına ait sorunlar ile çözüm yollarını tartışmaya başlamışlardır. II. Meşrutiyet Dönemi'nde aydın kadınlar, kadın statüsünün değerlendirilmesi amacıyla Teali-i Nisvan, Müdafaa-i Hukuku Nisvan, Asri Kadınlar Cemiyeti gibi dernekler kurulmuştur. Bu dönemde kadınları ilgilendirip de gündeme gelen tek konu evlilik statüsüdür. 1917 kararnamesi, evliliği yasal bir çerçeveye bağlarken, kadınlara ilk defa boşanma hakkını verir.... Çok karılı evliliği karının rızasına bağlayarak sınırlandırır.

4. OSMANLI DEVLETİ'NDE EĞİTİM ALANINDA MEYDANA GELEN DEĞİŞMELER

a) Eski Kurumların Durumu

Kuruluş ve Yükselme döneminde sağlıklı bir şekilde yürüyen eğitim kurumları duraklama ve gerileme döneminde bozulmaya başladı ve ihtiyaca cevap veremez hale geldi. Eğitim kurumlarına kabul edilmede liyakatın yerini torpil ve rüşvet almıştır.

b)Eğitim ve Öğretimde Gelişmeler ve Yeni Kurumlar

(1) Gelişmeler

Avrupa'nın gözle görünür üstünlüğü karşısında diğer kurumlarda olduğu gibi eğitim-öğretim kurumlarında da Avrupa örnek alınarak bir takım ıslahat hareketlerine girişildi ise de bunlardan bir sonuç alınamamıştır.

Lale Devri'nden itibaren açık bir şekilde ortaya çıkan batı modeli yenileşmede, göze çarpan ilk hareket, matbaanın kurulması sayılabilir. Bu hareket, eğitim ve öğretim hayatını da olumlu yönde etkilemiştir. I.Mahmut ve III.Mustafa dönemlerinde askeri eğitim kurumları olan Humbaracı ve Topçu Ocakları batı tarzında örgütlendirilmiştir. XVIII. yüzyıldan itibaren başlayan yenileşme ve reform hareketlerinde, eğitim konusuna öncelik verildiği görülmektedir.

1770-1840 yılları Batılılaşmanın temellerinin atıldığı yıllardır. Bilhassa bu yıllarda eğitim ve öğretim ve askerlikte Batı'dan faydalanma yoluna gidildi. Kültür ve sanat ise eski özelliğini korumaya devam etti. Zaman zaman eğitim ve öğretimdeki aksaklıklar yeni kanunlarla düzene sokulmaya çalışıldı.

Batı Tarzında Açılan Okullar

16. ve 17. yüzyıllarda bütün kurumlarda görülen gerileme eğitim ve öğretimde de kendini gösterdi. İlk olarak 18. yüzyılda Lale Devri'nde başlayan eğitim ve öğretimdeki değişiklikler daha sonraki yıllarda da devam etti. Medreselerin yanında askeri amaçlı modern kara ve deniz mühendisi okulları açıldı.

1727’de İstanbul’da ilk matbaa açıldı. 1734 yılında Üsküdar’da, matematik ve fen biliminin verildiği Hendesehane, 1773’te Mühendishane-i Bahr-i Hümayun, 1796’da Mühendishane-i Berri-i Hümayun açıldı. Ayrıca Tıphane-i Âmire, Mekteb-i Maarif-i Adliye, Mekteb-i Ulûm-î Edebiye, Darû’l-Muallim (1858), Rüşdiye, Mekteb-i Sultan-i ve 1863’te ilk üniversite olan Daru’l Fünûn gibi okullar açıldı.

a) Askeri Kurumlar

Deniz kuvvetleri için deniz subayı ve mühendisleri yetiştirmek amacıyla 1773 yılında "Mühendishane-i Bahr-ı Hümayun" okulu açıldı. Okulun öğretim kadrosu Fransız teknisyenlerden oluşuyordu. III. Selim döneminde 1792’de "Humbarahane" ve daha sonra "Mühendishane-i Berr-i Hümayun" okulları açıldı. Mühendishanede fizik, matematik ve topçulukla ilgili kitaplardan oluşan bir kütüphane kuruldu.

II. Mahmut zamanında "Yeniçeri Ocağı" kaldırıldı ve yerine "Asakir-i Mansure-i Muhammediye" adıyla yeni bir ordu kuruldu. Ordunun eğitimi için Prusya’dan subaylar getirildi. 1831’de "Mızıka-i Hümayun" kuruldu. Tanzimat döneminde 1849 yılında "Erkan-ı Harbiye" . (Harp Akademisi) ve 1870 yılında "Bahriye Mektebi" ile askeri idadiler açıldı. 1856’da ilan edilen Islahat Fermanı’yla Osmanlı Devleti’nde yeni bir dönem başladığını görüyoruz. Islahat fermanıyla yapılmak istenen eğitim ve ilgili yenilikler daha çok yabancıların işine yaradı. 1869’da “Maarifi-i Umumiye Nezareti” adlı hükümet içinde yer alan ve bugünkü Milli Eğitim Bakanlığı’nın temeli olan bir kuruluş ortaya çıktı. II. Abdülhamit döneminde Almanya’dan harp okulunun düzenlenmesi için uzmanlar geldi. Goltz Paşa’nın liderliğinde askeri eğitim kurumları yeni bir şekil aldı. İstanbul’da bulunan okulun subay ihtiyacını karşılayamadığı düşünülerek Edirne, Manastır, Erzincan, Şam ve Bağdat’ta da birer okul açıldı. Harp okuluna öğrenci yetiştirmek amacıyla her biri ordu merkezlerinde olmak üzere çeşitli askeri liseler açıldı. Bunlardan Kuleli ve Işıklar Askeri Liseleri ile daha sonra açılan Maltepe Askeri Lisesi bugün de öğrenimlerini sürdürmektedirler. Askeri liselere öğrenci yetiştirmek üzere üç yıl eğitim veren askeri rüştiyeler açılmıştı.

b) Sivil Kurumlar

Sivil Kurumlar:

XIX. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı eğitim kurumları ilk, orta ve yüksek olmak üzere üç dereceli idi.

İlk Öğretim:

Sıbyan Mektepleri, Mekteb-i İbtidaiyeler (ilkokul).

Orta öğretim:

İdadiler ve Sultaniler (lise).

Yüksek öğretim:

Darü'l-Fünun.

Sıbyan mektepleri günümüz anaokullarına benzer eğitim vermekteydiler. Onları dört yıl eğitim veren ibtidaiye mektepleri tamamlamaktaydı. Rüştîyeler, günümüzdeki ortaokul düzeyinde eğitim veren kurumlardı. 1838 yılında açılmaya başlanmış olan rüştîyelere, 1867 yılından itibaren Hristiyan vatandaşların çocukları da alınmaya başlandı. İlk kız rüştîyesi, 1861 yılında İstanbul'da açıldı. İdadiler, rüştîyelerin üstünde üç yıllık okullardı. 1872 yılında kurulmaya başlandı. Cevdet Paşa'nın Maarif Nazırlığı sırasında açılan bu okullarda Türkçe, yabancı dil, belagat, aritmetik, geometri, tabiat bilgisi, resim vb. dersler okutulmaktaydı. İdadilerin üstünde eğitim veren sultaniler ise, 1869 Nizamnamesine göre açıldı. İstanbul'da açılan ilk okul, Galatasaray Sultanisi'dir. Fransız liselerindeki yönetim biçimi ve öğretim yöntemleri aynen kabul edildi. Öğretim süresi beş yıldır. Ülke genelinde yeterli sayıda açılmadı. Üniversite olarak 1870 yılında "Darül-Fünun" açıldı. 1846 yılında Darül Muallimin (Erkek öğretmen Okulu), 1876 yılında Darül Muallimat (Kız öğretmen Okulu), 1859'da, günümüzdeki Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin esasını oluşturan "Mekteb-i Mülkiye" açıldı. Dil ve tarih alanlarında çalışmalar yapmak üzere "Encümeni Daniş" (İlimler Akademisi) kuruldu (1850). 1873'te Darüşşafaka, 1875 yılında da arkeolog ve müze uzmanı okulu açıldı. 1881 yılında "Sanayi-i Nefise Mektebi" (Güzel Sanatlar Okulu) açıldı.

c) Mesleki Kurumlar

Mesleki eğitim ve öğretim kurumlarının açılması ve geliştirilmesi çalışmaları, Tanzimat dönemi ile birlikte başladı. Genelde bir tarım ülkesi olan Osmanlı Devleti'nde tarım amaçlı ilkokul, 1847 yılında açılan "Ameli Ziraat Mektebi" oldu. Ancak bu okul bir süre sonra kapandı. 1892'de "Halkalı Ziraat Mektebi", 1895'de "Veteriner Okulu", 1870'de "Orman Mektebi", daha sonra Bursa'da "Koza Okulu" açıldı. Tanzimat döneminde telgraf önemli bir haberleşme aracı durumuna gelmişti. Bu konudâ eleman yetiştirmek amacıyla "Telgrafçılık Okulu" açıldı. Mithat Paşa, Tuna valiliği sırasında Niş ve Rusçuk'ta yetim çocuklara sanat öğretmek için "Islahhaneler" açtı. Abdülaziz döneminde "Eczacı Mektebi" ve

"Kaptan Çarkçı Mektebi" açıldı. II. Abdülhamit döneminde, 1885 yılında "Mektebi Sanayi", hakim yetiştirmek için "Mektebi Hukuk-ı Şahane" açıldı (1878).

5. Yabancı ve Azınlık Okulları

Osmanlı Devleti Gayr-i Müslim vatandaşları olan topluluklara her türlü hürriyeti ve serbestliği tanımıştı. Bu sebeple her toplumun kendi kiliselerine ve dini teşkilatlarına bağlı olarak eğitim düzenleri vardı. Ayrıca Gayr-i Müslim vatandaşların bir çoğu maddi durumları iyi olduğu için Avrupa ülkelerine de çocuklarını gönderirlerdi. Fener Patrikhanesi'nin yönetim ve denetiminde olan önemli iki Rum okulu, Fener Rum Okulu ile Heybeliada Papaz Okulu idi. Ermenilerin kurdukları ilk okul 1790 yılında Kumkapı'da açıldı. XIX. yüzyıl boyunca birçok okul açıldılar.

Yahudilerin ilk okulları 1854 yılında Musevi Asri Mektebi adı ile İstanbul'da açıldı. Daha sonra Selanik ve İstanbul'da birçok okul açıldılar.

1897 yılında Osmanlı Devleti sınırları içinde azınlıkların sahip oldukları okulların sayıları şöyle idi:

Rumlar 4390

Bulgarlar 693

Ermeniler 851

Yahudiler 331

Sırpalar 85

Ulahlar 63

Katolik Rumlar 60

Genel olarak 5982 ilkokul, 687 rüştiye ve 70 idadidir.

XIX. yüzyılda kapitülasyonlardan yararlanan İngiltere, Fransa, Almanya, Avusturya, İtalya, ABD, ve Rusya Osmanlı Devleti'nin çeşitli bölgelerinde okullar açıldılar. Fransızlar tarafından 1583 yılında kurulan "Saint Benoit Okulu"nun eğitim kadrosunu Cizvit rahipleri oluşturuyordu. Daha sonra bu okulların sayıları arttı. Günümüzde bile bir kısmı mevcuttur. Amerikan okullarının sayısı XIX. yüzyıl sonlarında 534'e ulaşmıştı. Bu okulların en tanınmışları, Beyrut Amerikan Üniversitesi ve İstanbul'da açılan Robert Koleji idi. İngilizler, 1857 yılında kız ortaokulunu, 1905 yılında da Nişantaşı İngiliz Lisesi'ni açıldılar. İngiliz okulları özellikle Mezopotamya ve Ege bölgesinde ağırlık kazandı.

İtalyanlar ilk olarak 1861'de İstanbul'da bir okul açıldılar. 1863 yılında Hatay'da İtalyan özel Okulu açıldı. Ruslar ise ilk olarak 1889'da Bursa' da ve daha sonra İstanbul'da, Terkos Rus Okulu'nu açıldılar. Avusturya ise 1882 yılında bir kız lisesi, bir erkek lisesi ve ticaret okulu kurdu. Bu okullar günümüzde

de eğitimlerini sürdürmektedir. Almanlar tarafından açılan okullar, İstanbul, Beyrut ve Kudüs'te bulunuyordu. İranlılar da İstanbul ve Bağdat'ta okullar açtılar. Osmanlı sınırları içindeki yabancı okulların sayıları şöyle idi:

Amerikan Okulları 131

Fransız Okulları 127

İngiliz Okulları 60

Alman Okulları 22

İtalyan Okulları 22

Avusturya Okulları 11

Rus Okulları 7

İran Okulları 4

Toplam: 384

Bir ülkede milli birliğin sağlanmasında verilecek eğitimin önemi büyüktür. Bu sebeple eğitimin milli olması gerekir. 3 Mart 1924 yılında çıkarılan "Tevhid-i Tedrisat" kanunu ile azınlık ve yabancı okullar bir düzene tabi olmuştur.

6. 19. YÜZYILDA OSMANLI KÜLTÜR VE SANAT HAYATI İLE MİMARİ ANLAYIŞINDA YAŞANAN GELİŞMELER

XVIII. yüzyılda nakkaş başı olan Levni ile bir taraftan an'anevi minyatür tekniği devam ederken diğer taraftan ananevi minyatür tekniği devam ederken diğer taraftan da Avrupalı ressamlarla resimde yeni bir akım başladı. Daha sonra resim askeri okul programlarına girdi. II. Mahmut resmini yaptırarak resmi dairelere astırdı. Abdülaziz resim yaptı. Şeker Ahmet Paşa Avrupa'da eğitim gördü. İlk resim sergisini açtı. 1883'te Sanayi-i Nefise Okulu'nun kurulması ile artık sivil ressamlar yetişmeye başladı.

Keramik sanatında İznik'in yerini Kütahya aldı. XVIII. Yüzyıldan itibaren cilt sanatında kullanılan işlemler, kadife üzerine sırma ve sim işlemlere dönüşür. Dönemin modası olan kumaşlarda cilt malzemesi olarak kullanılır.

18. yüzyıl, Osmanlı sanatına Batı etkilerinin girdiği, başka bir deyişle Batılılaşmanın başladığı dönemdir. Bu dönemde özellikle süslemede Barok, Rokoko gibi Batı kaynaklı üsluplar görülür. Ama bu üslupların Osmanlı sanatındaki uygulamasında geleneksel Türk motifleri ve yapı tiplerinden vazgeçilmemiştir. Osmanlı mimarisinde Lale Devri ile batı etkisi görülmeye başladı. Lale Devri'nin

ardından Türk-Barok ve Rokoko Devri (1740- 1808) denilen yeni bir döneme girilmiştir. Bu dönemde Osmanlı klasik mimarisi önemini kaybetmeye başladı.

Yavaş yavaş yerini Avrupa mimarisinin üslupların terk etti. XIX. yüzyılda Batı kaynaklı Ampir Üslup Türkiye'ye girdi.

(1808- 1860). Ampir Üslup Osmanlılarda Barok üslupla birleştirilerek yorumlandı. 1860'tan asrın sonuna kadar Batı etkisi bütün alanlarda Osmanlı toplum yapısını sarstı. Bu dönemde mimaride seçmeci (eklektik) akım hakim oldu. (1860-1900) 1900 yılından sonraki eserlerde Osmanlı ve Türk mimarisinin unsurlarını geriye getiren bir anlayış almıştır. Böylece ortaya çıkan Neo-klasik dönem bir süre etkili olmuştur (1900-1925).

7. MÜZİK, EĞLENCE VE SPOR

XVIII. Yüzyıl Türk musikisinin yükselme dönemidir. Özellikle III. Ahmed , I. Mahmud ve III. Selim'in himayeleri, Hafız Post'un açtığı yeni çığırın devamını ve gelişmesini sağlamıştır. III. Selim Türk musikisine yeni bir makam olan Suzidilara'yı kazandırmıştır. Bu dönemin en tanınmış musikişinas ve bestekarı Itri Efendidir. Itri'nin açtığı çığırdan Hamamizade Dede Efendi yürümüştür. Türk musikisi XIX. Yüzyılda da gelişmesine devam etmiştir.

Abdülmecid döneminden itibaren Batı müziği ön plana çıkmaya başladı. Sanatkarlar himayeden mahrum kaldı. Musiki de bir duraklama görüldü.

Tanzimat döneminden itibaren Batı müziği yayıldı ve uygulandı. Yeniçeri ocağı kaldırıldıktan sonra mehterhane resmi ve askeri görevini tamamladı. II. Mahmud müzikte batıya yöneldi. İtalya'dan Giuseppe Donizetti'yi İstanbul'a getirtti. Askeri bandoların kuruluşunda etkili oldu. Osmanlı Devleti dağılmaya başladığı sıralarda bile Batı müziği yayılmasını sürdürdü.

XVIII. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nde değişme isteğinin belirginleştiği, XIX. yüzyıl ise her alanda yeniliklerin yapıldığı bir dönem oldu.

Kahvehaneler varlıklarını devam ettirirken, iç mekanlarına tiyatro temsilleri için bir sahne konuldu. XIX. Yüzyılda tiyatro yeni bir eğlence unsuru olarak günlük hayatta yerini almaya başladı. Bu yüzyılda eğlence hayatına gelen en önemli değişiklik, kadın erkeğin bir arada parti ve balolarda eğlenmeye başlamalarıdır.

XIX. yüzyılda köşk-konak hayatı önem kazanmış, varlıklı ailelerin eğlence biçimleri değişmiştir. İstanbul dışında yani taşrada yaşayan Osmanlı Türklerinin eğlence hayatı, geleneklere bağlı bir şekilde devam ediyordu.

Osmanlı Türklerinin spor faaliyetlerinde de XIX. Yüzyıla kadar bir değişiklik olmadı. Modern sporların Türkiye'ye girişi jimnastikle başlamıştır. Bunun yanı sıra kısa sürede en yaygın spor dalı futbol olmuştur. Daha sonra diğer spor dalları yerini almıştır. Osmanlı Devleti ilk defa, 1912 yılında Stokholm'de yapılan olimpiyat oyunlarında, iki Türk sporcusu tarafından temsil edildi.

E. 20. YÜZYIL BAŞLARINDA OSMANLI DEVLETİ

1. Trablusgarp Savaşı (1911-1912)

Sebepleri: a- İtalya'nın gelişen sanayisi için sömürge arayışı b-İtalyanların bu konuda Avrupa devletlerinden destek alması c-Trablusgarp'ın İtalya'ya yakın ve savunmasız olması d-Hammadde kaynakları bakımından zengin olması

Osmanlı Devleti halkı örgütleyerek savaşta başarılar kazandıysa da Balkan Savaşı'nın başlaması üzerine İtalya ile Ouchy(Uşi) antlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştır. Buna göre;

1-Trablusgarp ve Bingazi İtalya'ya bırakıldı.

2-Savaş anında işgal edilen Rodos ve Oniki Ada geçici olarak İtalyanlara bırakıldı.(Bu adalar 1947 yılında Yunanistan'a bırakıldı)

NOT: Bu savaş sonucunda Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'da toprağı kalmadı.

Balkan Savaşları(1912-1913)

a. 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı

Etnik-i Eterya'nın Megali İdea'yı gerçekleştirmeye yönelik çalışmaları sonucunda 1896 yılında Girit İsyanı başladı. Ortaya çıkan karışıklıktan yararlanmak isteyen Yunanistan adaya asker çıkararak Girit'i kendisine bağladığını ilan etti. Bir yandan da Balkan sınırını da geçerek Osmanlı kuvvetlerine saldırdı. Bunun üzerine Osmanlı Devleti Yunanistana'a savaş ilan etti. Savaş kısa sürdü. Dömeke Meydan Savaşı'nda Yunanistan yenildi. Fakat olaya Rusya ve Avrupa devletleri müdahale edince savaş durdu. İstanbul'da bir konferans toplandı (1897).Bir antlaşma imzalandı. Buna göre, taraflar savaştan önceki sınırlarına geri döndüler. Avrupa devletleri Girit'te özerk bir yönetimin kurulmasını istediler. Ancak bir süre sonra da Yunan kralının oğlunu Girit valisi olarak atadılar. Balkan Savaşları sonrasında Yunanistan'a bağlandı.

b. I. Balkan Savaşı

Sebepleri: a-Rusya'nın izlediği Panislavizm ve Sıcak denizlere inme politikası. Bu amaçla Balkan Devletleri'ni Osmanlı aleyhine kışkırtması b-Rusya'nın teşviki ile Balkan Devletleri'nin ittifak yapmaları c-Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp Savaşıyla uğraşması d-İngiltere'nin Reval Görüşmesinde Rusya'yı Balkanlar ve Boğazlar konusunda serbest bırakması e-Balkan Devletleri'nin Osmanlı'dan toprak koparmak istemeleri

8 Ekim 1912'de Karadağ'ın savaş ilanı ile Osmanlı Devleti Sırbistan, Bulgaristan ve Yunanistan'la birlikte dört devlet savaşmış ve yenilgiye uğramıştır.30 Mayıs 1913'te Londra Antlaşması imzalanmıştır. Buna göre; Osmanlı Devleti'nin batı sınırı Midye-Enez çizgisi olarak kabul edildi. Batısında kalan topraklar Balkan Devletleri'ne bırakıldı.

Sonuçları: a-Midye-Enez sınırının batısında kalan Edirne ve Kırklareli dahil Makedonya, Batı Trakya, Ege Adaları, Arnavutluk elden çıktı. b-Bulgaristan Ege Denizi'ne ulaştı c-Balkanlardan Anadolu'ya göçler başladı. d-Ocak 1913 yılında yapılan bir darbeye fiilen İttihad ve Terakki dönemi başlamıştır.

c. II. Balkan Savaşı

Sebebi: Osmanlı Devleti'nden aldıkları toprakları Balkan devletlerinin paylaşamamaları

Sırbistan, Karadağ, Yunanistan yanlarına Romanya'yı da alarak Bulgaristan'la savaşımaya başladılar. Bu durumdan yararlanan Osmanlı Devleti Bulgaristan'ın elinde bulunan Edirne ve Kırklareli'ni aldı. Bulgaristan'la yapılan İstanbul Antlaşması'yla sınır Meriç nehri olarak kabul edildi. Nehrin batısında kalan Dimetoka şehri de Osmanlı'ya bırakıldı. Yunanistan'la yapılan Atina Antlaşması'yla; Girit Yunanistan'a bırakılacak, Ege Adalarının durumu büyük devletlerin hakemliğine bırakılacak.(Büyük Devletler Bozcaada, Gökçeada, Meis ve Kaş dışındaki adaları Yunanistan'a bıraktılar).

KUŞLAR GİBİ UÇMASINI, BALIKLAR GİBİ YÜZMESİNİ ÖĞRENDİK. ANCAK BU
ARADA ÇOK BASİT BİR SANATI UNUTTUK; KARDEŞ OLARAK YAŞAMAYI.

Martin Luther King

3. I.DÜNYA SAVAŞI(1914-1918)

a. Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Dünyanın Genel Durumu ve Savaşın Sebepleri:

a-Almanya'nın siyasi birliğini tamamlayarak, sömürgecilikte İngiltere'ye rakip olması b -Fransa ve Alman- ya arasındaki Alsas-Loren bölgesi meselesi(Fransa'nın Sedan Savaşı'nda kaybettiği bu bölgeyi geri almak istemesi) c-Balkanlarda Avusturya-Macaristan Rusya rekabeti d-İtalya'nın Akdeniz'de hakimiyet kurma isteği e-Çıkar çatışmalarının bloklaşmaya(Üçlü İtilaf 1907,Üçlü İttifak 1882)ve silahlanmaya yol açması f-Osmanlı Devleti'ni paylaşma isteği g-Avusturya-Macaristan veliahdının bir Sırp tarafından öldürülmesi

b. Birinci Dünya Savaşı'nın Başlaması

28 Haziran 1914'te Saraybosna'da Avusturya-Macaristan veliahdının bir Sırp tarafından öldürülmesi üzerine Avusturya Sırbistan'a savaş ilanı etti. Rusya'nın da Sırbistan'ın yanında yer alması ile karşılıklı savaş ilanları I. Dünya Savaşı'nı başlattı.

Savaş başladıktan sonra tarafsızlığını ilan eden İtalya 1915 yılında İtilaf Devletleri'ne katıldı. Uzak Doğuda Japonya Alman sömürgelerini ele geçirdi. Komünist ihtilali sebebiyle Rusya savaştan çekilmek zorunda kaldı(1917).Aynı yıl Alman denizaltılarının A.B.D ticaret ve yolcu gemilerine saldırımları dolayısıyla A.B.D savaşa İtilaf Devletleri'nin yanında dahil oldu. Bu olaydan sonra savaş İtilaf Devletleri'nin lehine dönmüştür. Almanların Batı cephesi çöktü. Diğer cephelerde de alınan başarısızlıklarla İttifak Devletleri birer birer savaşı terk etmek zorunda kaldılar.

c. Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girmesi

Sebepleri: a-Daha önce kaybettiği toprakları geri alma düşüncesi b-İttihat ve Terakki Partisi'nin Alman yanlısı bir politika izlemesi ve savaşı Almanların kazanacağını düşünmesi c-İtilaf Devletleri tarafından Rusya'nın da etkisiyle kabul edilmeyen Osmanlı Devleti'nin yalnız kalmak istememesi. d-Rusya'nın Boğazlar üzerindeki tarihi emelleri ve İtilaf Devletleri'nin Balkan Savaşı'nda Rus yanlısı bir politika izlemeleri. e-Almanlarla yapılan gizli antlaşma(2 Ağustos 1914) f-İngilizlerden kaçan iki Alman denizaltısının Osmanlılara sığınması, bunların satın alındığının ilan edilmesi ve bu gemilerin Rus limanlarını bombalaması

Almanların Osmanlı'yı Yanlarında Savaşa Sokma Sebepleri

a-Yeni cepheler açarak yükünü hafifletmek istemesi b-Musul ve Kerkük petrollerinden faydalanma isteği c-Padişahın Halifelik sıfatından yararlanma isteği d-Rusya'ya Boğazlar yoluyla yapılacak yardımını önleme isteği

ç. Osmanlı Devleti'nin Savaştığı Cepheler

1-Kafkas cephesi

İtihatçıların Kafkasya üzerinden Türk ülkeleri ile ilişki kurarak Rusları zor durumda bırakmak istemeleri ve Bakü petrollerini ele geçirme konusunda Almanya'nın teşvikleri sebebiyle bu cephe açılmıştır. Yapılan Sarıkamış Harekatı'nda başarılı olamayan Osmanlı Devleti binlerce askerini soğuktan ve hastalıklardan kaybetti. Ruslar Van, Muş, Bitlis, Erzurum, Erzincan ve Trabzon'u işgal ettiler. Mustafa Kemal Muş ve Bitlis'i geriledi. 3 Mart 1918'de Brest Litovsk Antlaşmasıyla savaştan çekilen Ruslar Berlin Antlaşmasıyla (1878) aldıkları Kars, Ardahan ve Batum'u Osmanlılara bıraktılar.

2-Irak cephesi

İngilizlerin Musul-Kerkük petrollerini ele geçirme, Hint deniz yolunun güven altına alınması ve Kuzeye çıkarak Ruslara yardım etme düşünceleri ile İngilizler tarafından açılmıştır.

Başlangıçta bazı başarılar kazanan Osmanlı Devleti 1917 başlarında Bağdat'ı İngilizlere bırakmıştır. Mütareke öncesi İngilizler Musul önlerine kadar gelmişlerdir.

3-Kanal cephesi

Mısır'ı ele geçirerek, İngilizlerin sömürgeleriyle irtibatını keserek o bölgelerden asker almasını da önlemek. Şubat 1915'te başlayan mücadelelerde Osmanlı kuvvetleri başarılı olamadılar.

4-Çanakkale cephesi

Sebepleri: a-İtilaf Devletlerinin Boğazları ele geçirerek Osmanlı Devleti'ni savaş dışı bırakmak istemeleri b-Rusya'ya askeri ve ekonomik yardım yapmak istemeleri c-İttifak Devletlerinin Balkanlardan olabilecek bağlantılarını kesmek istemeleri.

Gerek 18 Mart 1915'te başlayan Deniz Harekatı'nda, gerekse 25 Nisan 1915'te başlayan Kara Harekatı'nda başarılı olabilen İtilaf Devletleri çekilmek zorunda kalmışlardır.

SAVAŞTA BABALAR OĞULLARINI, BARIŞTA OĞULLAR BABALARINI GÖMERLER.

Çanakkale Savaşlarının sonuçları

1-Savaşın yaklaşık iki yıl uzamasına yol açtı. 2-Rusya'ya yardım yapılamadığı için Rusya'da ihtilal çıktı ve Rusya savaştan çekildi. 3-Bulgaristan'ın tereddüdü ortadan kalktı ve İttifak Devletleri yanında savaşa girdi. 4-Bu başarı Milli Mücadele için örneklik teşkil etti.5-Her iki taraftan toplam 500 bin kişinin kaybına yol açtı.

5-Suriye ve Filistin cephesi

Kanal cephesinde alınan başarısızlıklar üzerine İngilizler Filistin ve Suriye'de ilerlemeye başladılar. Kudüs ve Şam elden çıktı. Yıldırım Orduları Grup Komutanlığına atanan Mustafa Kemal, İngiliz ilerleyişi karşısında orduyu Halep'e kadar geri çekti. Böylece İngiliz ilerleyişi Halep'in kuzeyinde durduruldu.(1918 sonları)

6-Hicaz ve Yemen cephesi

Osmanlılar bu cephede kutsal yerleri korumak amacıyla savaşın sonuna kadar savaştılar. Bu cephede İngilizlerin yanında kendisine istiklal ve Arap Devleti vaad edilen Mekke Emiri Şerif Hüseyin'le de mücadele edilmiştir.

7-Galiçya,Romanya ve Makedonya cephesi

Osmanlı kuvvetleri bu cephede Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan'a yardım için, Rusya, Romanya ve Fransa ile mücadele edilmiştir.

I.DÜNYA SAVAŞININ SONUÇLARI

I. Dünya Savaşı sonucunda Almanya ile Versay, Avusturya ile Sen Jermen, Macaristan ile Trianon, Bulgaristanla Nöyyi, Osmanlı Devleti ile Sevr antlaşmaları yapılmıştır. Bu antlaşmaların taslakları 18 Ocak 1918'de toplanan Paris Konferansı'nda tesbit edilmiştir. Bu antlaşmalar yenilen devletler için ağır antlaşmalardı.

1-Savaş sonunda siyasi üstünlük Avrupa'dan Amerika'ya geçmiştir. 2-Avrupa'da İngiltere ve Fransa'nın ağırlığı artmıştır. 3-Yeni devletler kurulmuş, Avrupa'nın haritası değişmiştir. 4-Almanya sömürgelerini kaybetti. 5-Milletler Cemiyeti kuruldu. 6-Almanya'ya ağır bir antlaşma imzalatılması ve Fransa'nın baskıları II. Dünya ya Savaşı'na ortam hazırladı. 7-Avrupa'da demokrasi güç kazandı. 8-İmparatorluklar yıkıldı.

6. ATATÜRK'ÜN KİŞİSEL ÖZELLİKLERİ

Gençlik yıllarından itibaren Türk milletinin içinde bulunduğu durum O'nu çok çeşitli düşüncelerin içine itmiştir. Hem duydukları, hem okudukları, hem de gözledikleri O'na çeşitli düşünceler esinlendirmiştir.. Daha sonra bu düşünceler belli bir sisteme kavuşmuş, bir bütün durumuna erişmiştir. Böylece “Atatürkçü Düşünce Sistemi” belirmiştir.

Mustafa Kemal'in hayatının ikinci önemli yönü askerliktir. O her şeyden önce çok büyük bir asker ve komutandır. O'nun hayatı 1922 yılının sonlarına kadar hep savaş alanlarında geçmiştir. İsteyerek girdiği askerlik mesleğinin tarih içindeki en büyük temsilcilerinden biridir.

O yiğit bir asker, büyük bir komutan olduğu kara, tam bir inkılâpçı ve gerçeği gören bir devlet adamıdır. Onun askeri başarılarını, sosyal ve siyasi başarıları takip etmiştir. Devlet adamlığı, Atatürk'ün hayatında önemli bir yönü olarak kendisini göstermiştir. O, komutanlık özellikleri ile, inkılapçı inkılâpçı ve devlet kurucu özelliklerini kişiliğinde en yüksek derecede yaşamış bir insandır.

“Türkiye Cumhuriyeti” en büyük eseridir. 15-20 Ekim 1927'de okuduğu Nutuk en önemli eserlerinden birdir. 1929-1930 yıllarında liseler için “Vatandaş için medeni bilgiler” adlı bir kitap yazmıştır. 1936-1937 yıllarında ”Geometri” adıyla yazdığı eser Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bastırılmıştır.

Çok yönlülük Atatürk'ün kişiliğinde belirgin bir biçimde ortaya çıkan en büyük özelliğidir. Atatürk, vatanseverliği idealistliği, hakikati arama gücü, yaratıcı zihniyeti, ileri görüşlülüğü, mantıklılığı, çok cepheliliği, yöneticiliği, gurura ve ümitsizliğe yer vermemesi ile kişisel gücünü ortaya koymuştur.